

Головне управління освіти і науки
Дніпропетровської облдержадміністрації

Дніпропетровський обласний
психолого-медико-педагогічний центр

Дніпропетровський обласний методичний центр
практичної психології і соціальної роботи

ЗБІРНИК

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Дніпропетровськ
2007

Упорядники:

Мушинський В.П., завідувач Дніпропетровського ОМЦ практичної психології і соціальної роботи;
Савельєва Н.В., методист-психолог з питань соціальної роботи Дніпропетровського ОМЦ практичної психології і соціальної роботи;

Рецензенти:

Родименко І. М., начальник відділу соціального захисту дитинства головного управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації, кандидат педагогічних наук.

Васильковська С. І., директор Дніпропетровського обласного психолого-медико-педагогічного центру, вчитель-методист.

Збірник нормативно-правових документів психологічної служби системи освіти. / В.П. Мушинський, Н.В. Савельєва. – Дніпропетровськ, 2007 р.

До збірника включені нормативно-правові документи, що регулюють діяльність психологічної служби системи освіти України та інших міністерств і відомств.

Збірник адресовано керівникам районних та місцевих відділів освіти, керівникам психологічних служб, керівникам навчальних закладів, методистам рай(міськ)во, відповідальним за роботу психологічної служби, практичним психологам і соціальним педагогам освітніх навчальних закладів.

ЗМІСТ

1	Закон України «Про освіту» (від 23.05.1991р. № 1060- XII) -----	3
2	Наказ МОН «Про затвердження Положення про психологічну службу системи освіти України» (від 03.05.1999 № 127) -----	4
3	Наказ МОН «Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України» (від 07.06.2001р. № 439) -----	7
4	Лист МОН «Про внесення змін і доповнень до нормативів чисельності практичних психологів та соціальних педагогів навчальних закладів» (від 15.08.2007р. № 1/9-479) -----	8
5	Лист МОН «Про зарахування часу роботи на посаді психолог» (від 18.05.2001р. № 1/9-193) -----	10
6	Лист МОН «Про планування діяльності, ведення документації практичних психологів» (від 27.08.2000р. № 1/9-352) -----	10
7	Наказ МОН «Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми інвалідами системи освіти» (від 28.12.2006р. № 864) -----	17
8	Лист МОН «Про атестацію практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів та центрів практичної психології і соціальної роботи (від 13.12.2001р. № 1/9 439) -----	24
9	Тарифно-кваліфікаційні характеристики практичного психолога, соціального педагога, соціального педагога по роботі з дітьми інвалідами -----	25
10	Професійний портрет та статус соціального педагога -----	29
11	Основні функції соціального педагога -----	32
12	Зовнішні зв'язки соціального педагога -----	34
13	Посадова інструкція соціального педагога навчального закладу (зразок) -----	36
14	Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів система освіти (наказ МОН від 19.10.2001р. № 691) -----	37
15	Наказ МОН «Про затвердження Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах» (від 20.04.2003р. № 330) -----	39
16	Наказ МОН «Про затвердження умов проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» (від 27.12.2005р. № 767) -----	45
17	Етичний кодекс практичного психолога -----	47
18	Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи -----	50
19	Про тривалість робочого тижня (лист МОН від 27.11.2000р. № 109) -----	51
20	Про можливість працювати практичними психологами у ДНЗ (лист МОН від 04.04.2005 № 1/9-165) -----	52
21	Постанова кабінету міністрів «Про затвердження переліку кваліфікаційних категорій педагогічних працівників» (від 26.04.2003р. № 632) -----	52

22	Лист УНМЦППіСР «Про оплату праці та сумісництво»	53
22	Постанова кабінету міністрів «Про щорічну відпустку» (від 14.05.1997р. № 346) -----	54
23	Постанова кабінету міністрів «Про внесення змін до переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугою років» (від 28.07.2002 № 1436) -----	57

ЗАКОН УКРАЇНИ «Про освіту»

Стаття 21. Психологічна служба в системі освіти

У системі освіти діє державна психологічна служба. Психологічне забезпечення навчально-виховного процесу в закладах освіти здійснюють практичні психологи. За своїм статусом практичні психологи належать до педагогічних працівників.

Стаття 22. Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти

Соціально-педагогічний патронаж у системі освіти сприяє взаємодії закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні дітей, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам, особам, які їх замінюють. Педагогічний патронаж здійснюється соціальними педагогами. За своїм статусом соціальні педагоги належать до педагогічних працівників.

Стаття 57. Гарантії держави педагогічним, науково-педагогічним працівникам та іншим категоріям працівників закладів освіти

1. Держава забезпечує педагогічним та науково-педагогічним працівникам:

- належні умови праці, побуту, відпочинку, медичне обслуговування;
- підвищення кваліфікації не рідше одного разу на п'ять років;
- правовий, соціальний, професійний захист;
- компенсації, встановлені законодавством, у разі втрати роботи, у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці;
- призначення і виплату пенсії відповідно до чинного законодавства;
- встановлення підвищених посадових окладів (ставок заробітної плати) за наукові ступені і вчені звання;
- виплати педагогічним і науково-педагогічним працівникам надбавок за вислугу років щомісячно у відсотках до посадового окладу (ставки за робітної плати) залежно від стажу педагогічної роботи у таких розмірах: понад 3 роки - 10 відсотків, понад 10 років - 20 відсотків, понад 20 років - 30 відсотків; (установлено, що у 2001 році положення і норми, передбачені абзацом восьмим частини першої статті 57 цього Закону, реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2001 рік згідно із Законом України від 07.12.2000 р. № 2120-III)
- надання педагогічним працівникам щорічної грошової винагороди в розмірі до одного посадового окладу (ставки заробітної плати) за сумлінну працю, зразкове виконання службових обов'язків;
- виплату педагогічним і науково-педагогічним працівникам допомоги на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу (ставки заробітної плати) при наданні щорічної відпустки; (установлено, що у 2001 році положення і норми, передбачені абзацом десятим частини першої статті 57 цього Закону, реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2001 рік згідно із Законом України від 07.12.2000р. № 2120-III)
- встановлення середніх посадових окладів (ставок заробітної плати) науково-педагогічним працівникам вищих закладів освіти третьою та четвертою рівнів акредитації на рівні подвійної середньої заробітної плати працівників промисловості; (установлено, що у 2001 році положення і норми, передбачені абзацом одинадцятим частини першої статті 57 цього Закону, реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2001 рік згідно із Законом України від 07.12.2000р. № 2120-III)
- встановлення середніх посадових окладів (ставок заробітної плати) педагогічним працівникам вищих закладів освіти першого та другого рівнів акредитації та інших закладів освіти на рівні не нижчому від середньої заробітної плати працівників промисловості. (установлено, що у 2001 році положення і норми, передбачені абзацом дванадцятим частини першої статті 57 цього Закону, реалізуються в розмірах і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України в межах видатків, врахованих у розрахунках до Державного бюджету України та місцевих бюджетів на 2001 рік згідно із Законом України від 07.12.2000р. № 2120-III)

Перегляд заробітної плати педагогічним та науково-педагогічним працівникам проводиться двічі на рік з щоквартальною індексацією з Урахуванням рівня інфляції.

Затвердження схеми посадових окладів (ставок заробітної плати) педагогічним, науково-педагогічним працівникам та підвищення (індексація) а посадових окладів (ставок заробітної плати) проводиться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2. Держава забезпечує:

- встановлення доплат спеціалістам, які працюють в системі освіти, до рівня середньомісячної заробітної плати працівників у цілому по народному господарству;
- встановлення середнього розміру посадових окладів (ставок заробітної плати) обслуговуючому персоналу відповідно до схеми посадових окладів (ставок заробітної плати), що визначені Кабінетом Міністрів України. Перегляд рівня заробітної плати спеціалістам, які працюють в системі освіти, і обслуговуючому персоналу проводиться двічі на рік з щоквартальною індексацією з урахуванням рівня інфляції.

3. У разі захворювання педагогічного та науково-педагогічного працівника, яке унеможливило виконання ним професійних обов'язків і обмежує перебування в дитячому, учнівському, студентському колективах, або тимчасового переведення за цих чи інших обставин на іншу роботу, за ним зберігається попередній середній заробіток. У разі хвороби або каліцтва попередній середній заробіток виплачується до відновлення працездатності або встановлення інвалідності.

4. Педагогічним працівникам, які працюють у сільській місцевості і селищах міського типу, а також пенсіонерам, які раніше працювали педагогічними працівниками в цих населених пунктах і проживають у них, держава відповідно до чинного законодавства забезпечує безплатне користування житлом з опаленням і

освітленням у межах встановлених норм. Вони мають право на одержання у власність земельної ділянки у розмірі середньої земельної частки відповідно до чинного законодавства.

5. Педагогічним та науково-педагогічним працівникам за рахунок власних коштів закладів освіти може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань.

ПОЛОЖЕННЯ

про психологічну службу системи освіти України

(затверджено наказом Міністерства освіти України 03.05.99 № 127,

зарєєстровано в Міністерстві юстиції України із змінами і доповненнями 09.07.2001 р. за № 570/5761)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

1.1. Психологічна служба (далі - служба) в структурі освіти є складовою частиною державної системи охорони фізичного і психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості.

1.2. Служба забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку дитини, мотивів її поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

1.3. Психологічна служба у своїй діяльності керується Конституцією України, Декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», чинним законодавством України та цим Положенням.

1.4. Діяльність служби в системі освіти України забезпечується практичними психологами (соціальними педагогами), які мають вищу спеціальну освіту. За своїм статусом працівники служби належать до педагогічних працівників і відповідно до чинного законодавства користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них.

1.5. Психологічна служба тісно працює з органами охорони здоров'я, соціального захисту, сім'ї і молоді, внутрішніх справ, іншими зацікавленими відомствами, а також - із громадськими і благодійними організаціями.

1.6. Це положення регламентує загальну структуру та функції психологічної служби в системі освіти України в цілому і є основою для діяльності наявної мережі служби управлінь та відділів освіти державних адміністрацій.

1.7. Посади практичних психологів (соціальних педагогів) вводяться в штати дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів за рішенням районних (міських) відділів освіти, управлінь (комітетів) професійно-технічної освіти, за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою, в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат навчальних закладів, згідно з нормативами чисельності практичних психологів (соціальних педагогів) підрозділів системи освіти (додаток).

2. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ.

2.1. Завдання психологічної служби системи освіти України полягають:

у сприянні повноцінному особистісному й інтелектуальному розвитку дітей на кожному віковому етапі, у створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;
у забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини на основі її психолого-педагогічного вивчення;
у профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному і особистісному розвитку дитини.

2.2. Основними видами діяльності психологічної служби є:

діагностика - психологічне обстеження дітей і підлітків, їхніх груп та колективів, моніторинг змісту і умов індивідуального розвитку дітей та учнівської молоді, визначення причин, що ускладнюють їх розвиток та навчання;
корекція - здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку і поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;

реабілітація - надання психолого-педагогічної допомоги дітям, підліткам, молоді, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо), з метою адаптації до умов навчання і життєдіяльності;

профілактика - своєчасне попередження відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунків, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі тощо;

прогностика - розробка, апробація і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямків індивідуального розвитку дитини та складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп, міжгрупових взаємин та освітньої ситуації у регіоні.

2.3. Психологічна служба системи освіти України функціонує на трьох рівнях:

науковому, на якому вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості дитини з метою розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань в умовах сучасної школи;

прикладному, на якому здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання, включаючи розробку навчальних програм, підручників, професійну підготовку і підвищення кваліфікації фахівців;

практичному, на якому забезпечує безпосередню роботу психологів, соціальних педагогів у навчальних закладах.

2.4. Діяльність психологічної служби включає такі головні напрямки:

консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання та виховання дітей і підлітків, допомога органам державного управління у плануванні освітньої діяльності; просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури в навчальних закладах та сім'ї; превентивне виховання (через засоби масової інформації, в ході вивчення шкільних предметів в рамках навчальних програм або як окремого предмета), метою якого є формування в учнів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я, профілактика алкоголізму, наркоманії, СНІДу і злочинності серед неповнолітніх.

3. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ

3.1. Психологічна служба в системі освіти України складається з трьох основних ланок: Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи; обласних, районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи або методистів методичних кабінетів районних (міських) відділів освіти, які відповідають за психологічну службу; практичних психологів, соціальних педагогів, які працюють у навчальних закладах.

3.2. Науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти здійснює Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який створюється Міністерством освіти України та АПН України, і діє на підставі Статуту.

3.3. Обласні центри практичної психології і соціальної роботи створюються Міністерством освіти Автономної Республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій і методично підпорядковуються Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

Центри можуть функціонувати як структурні підрозділи закладів післядипломної освіти або як юридичні особи.

3.4. Районні (міські) центри практичної психології і соціальної роботи створюються районними (міськими) відділами освіти і методично підпорядковуються обласним центрам.

Центри можуть функціонувати як структурні підрозділи методичних кабінетів або як юридичні особи.

3.5. Районні і міські центри створюються при наявності у навчальних закладах освіти району (міста) від 20 тис. і більше дітей віком до 18 років.

Якщо чисельність дітей, які відвідують дошкільні заклади або навчаються в загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти району (міста), менша, то у відповідному методичному кабінеті вводиться посада методиста, який відповідає за психологічну службу.

Відділи освіти таких районів на паритетних засадах можуть створювати міжрайонні центри практичної психології і соціальної роботи.

3.6. Атестація практичних психологів (соціальних педагогів) проводиться атестаційними комісіями, що створюються при районних (міських) центрах та методичних кабінетах, для встановлення (підтвердження) їх кваліфікаційних категорій згідно з Положенням про атестацію педагогічних працівників, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 20.08.93 № 310 і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02.12.93 за № 176.

3.7. Обласним, районним (міським) центрам в установленому порядку затверджується штатний розпис згідно з нормативами чисельності практичних психологів (соціальних педагогів).

3.8. Обласні, районні (міські) центри здійснюють свою діяльність відповідно до Положення або Статуту, якщо вони є юридичними особами.

4. ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ.

4.1. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи є головною організацією психологічної служби системи освіти України. Він здійснює організаційні, координаційні та науково-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної роботи.

До числа його повноважень належить:

науково-методичне забезпечення психологічної служби системи освіти;

участь в експертизі діяльності, ліцензуванні державних і недержавних навчальних закладів та підрозділів психологічної служби системі освіти;

здійснення психометричного нагляду, забезпечення діяльності психометричної комісії, організація соціально-психологічної експертизи методів, методик, новацій у галузі освіти;

дотримання державних вимог до змісту діяльності психологічної служби, координація науково-прикладних досліджень та методичних розробок.

4.2. Центри практичної психології і соціальної роботи (методисти) є основними організаційно-методичними структурами психологічної служби освіти в області, районі (місті). Вони здійснюють організаційні, координувальні та навчально-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної роботи.

Обласні, районні (міські) центри (методисти):

забезпечують діяльність психологічної служби освіти регіону згідно з державними вимогами;

надають методичну, інформаційну підтримку практичним психологам, соціальним педагогам;

беруть участь в організації підвищення кваліфікації спеціалістів служби, їх атестації та професійному зростанні, кадровому забезпеченні служби, сертифікації фахівців;

організують діяльність методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів;

координують науково-дослідні, практичні дослідження за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби;

беруть участь в оцінці, прогнозуванні та формуванні освітньої політики в регіоні; впроваджують досягнення психологічної науки та передового досвіду.

Центри практичної психології і соціальної роботи (методисти) організують діяльність «Телефонів довіри», кабінетів корекції кризових станів, психологічних (сімейних) консультацій, профільних консультпунктів, реабілітаційних центрів залежно від соціально-психологічних потреб регіону.

4.3. Практичний психолог навчального закладу:

бере участь у здійсненні освітньої, виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного особистісного розвитку дітей і учнівської молоді, збереження їх повноцінного психічного здоров'я;

проводить психолого-педагогічну діагностику готовності дитини до навчання в період її переходу з однієї вікової групи до іншої, допомагає у виборі навчального закладу згідно з рівнем психічного розвитку;

розробляє та впроваджує розвивальні, корекційні програми навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальних, статевих, вікових особливостей різних категорій дітей;

сприяє вибору підлітками професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готує учнів до свідомого життя;

здійснює превентивне виховання, профілактику злочинності, алкоголізму і наркоманії, інших uzалежнень і шкідливих звичок серед підлітків;

проводить психологічну експертизу і психолого-педагогічну корекцію девіантної поведінки неповнолітніх; формує психологічну культуру вихованців, учнів, педагогів, батьків, консультує з питань психології, її практичного використання в організації навчально-виховного процесу.

4.5. Соціальний педагог навчального закладу:

здійснює посередництво між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організовує їх взаємодію з метою створення умов для всебічного розвитку дітей і підлітків;

сприяє участі вихованців у науковій, технічній, художній творчості, спортивній, суспільно-корисній діяльності, виявленню задатків, обдарувань, розкриттю здібностей, талантів, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнівської молоді;

залучає до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої, творчої роботи різні установи, громадські організації, творчі спілки, окремих громадян;

впливає на подолання особистісних, міжособистісних, внутрішньосімейних конфліктів, надає потрібну консультативну психолого-педагогічну допомогу дітям і підліткам, групам соціального ризику, дітям, які потребують піклування тощо.

4.6. Соціальний педагог зараховується у загальноосвітні, школи-інтернати для дітей, які потребують соціальної допомоги, школи (ПТУ) соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, професійно-технічні училища згідно з нормативами. Соціальні педагоги зараховуються у ці навчальні заклади за вакантних посад практичних психологів.

4.7. Працівник психологічної служби повинен:

керуватися Етичним кодексом психолога;

дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність дитини, захищати її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;

будувати свою діяльність на основі доброзичливості, довіри у тісному⁷ співробітництві з усіма учасниками педагогічного процесу;

пропагувати здоровий спосіб життя, підвищувати рівень психологічних знань педагогічних працівників і батьків;

зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих в процесі діагностики або корекційної роботи, якщо це може завдати шкоди дитині чи її оточенню;

постійно підвищувати свій професійний рівень, запобігати випадкам здійснення психодіагностичної, розвивально-корекційної, консультативно-методичної роботи особами, які не мають відповідної фахової підготовки або права на таку діяльність;

знати програмно-методичні матеріали і документи щодо обсягу, рівня знань, розвитку дітей, вимоги державних стандартів до забезпечення навчально-виховного процесу, основні напрямки і перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

4.8. Тривалість робочого тижня практичного психолога (соціального педагога) - 40 годин, із них 20 год. відводиться для роботи у навчальному закладі (індивідуальна і групова психодіагностика, консультування учнів, учителів, батьків, корекційно-розвивальна робота тощо) і 20 год, - на підготовку до проведення соціально-психологічних заходів (занять, тренінгів, ділових ігор), обробку результатів досліджень, оформлення висновків тощо.

5. ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ.

5.1. Фінансування діяльності Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи здійснюється Міністерством освіти України та Академією педагогічних наук України згідно з установчим договором.

5.2. Фінансування діяльності обласних центрів здійснюється Міністерством освіти України Автономної республіки Крим, управліннями освіти обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій.

5.3. Фінансування діяльності районних (міських) центрів практичної психології і соціальної педагогіки (головних психологів) здійснюється районними (міськими) відділами освіти.

5.4. Оплата праці практичних психологів (соціальних педагогів), працівників центрів, головних психологів здійснюється згідно з чинним законодавством.

5.5. Працівникам психологічної служби закладів освіти виділяється окреме приміщення для проведення діагностичної, консультативної, розвивальної і корекційної роботи.

Директор Українського НМЦ
практичної психології і соціальної роботи

І.І. Цушко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

Київ

07 червня 2001 р.

№ 439

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
9 липня 2001 р. за № 570/5761

Про внесення змін до Положення
про психологічну службу системи освіти
України

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» та з метою приведення Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.99 № 127, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.12.99 за № 922/4215, у відповідність до зазначеного Закону України

НАКАЗУЮ:

1. Унести зміни до Положення про психологічну службу системи освіти України (додаються).
2. Міністру освіти України Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій вжити організаційних заходів щодо функціонування усіх ланок психологічної служби згідно з Положенням про психологічну службу системи освіти України, із змінами.
3. Скасувати наказ Міністерства освіти і науки України від 15.08.2000 № 386 «Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України».
4. Департаменту розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти спільно з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи розробити та надати на затвердження проекти нормативно-правових актів щодо планування діяльності, ведення документації та звітності всіх ланок психологічної служби (до 01.09.2001)

Міністр

В.Г. Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства
освіти і науки України
07.06.2001 № 439

Зміни до Положення про психологічну службу системи освіти України

1. У пункті 1.3 словосполучення «Законом України «Про освіту» замінити на словосполучення «Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».
2. Пункт 1.7 Положення викласти в такій редакції: «Посади практичних психологів (соціальних педагогів) уводяться в штати дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат, згідно з Типовими штатними нормативами закладів та установ освіти».
3. У третьому абзаці пункту 3.1 словосполучення «головних психологів районних (міських) методичних кабінетів» замінити на словосполучення «методистів методичних кабінетів районних (міських) відділів освіти, які відповідають за психологічну службу».
4. У другому абзаці пункту 3.3 словосполучення «інститутів удосконалення вчителів» замінити на словосполучення «закладів післядипломної освіти».
5. Другий абзац пункту 3.5 викласти в такій редакції: «якщо чисельність дітей, які відвідують дошкільні

заклади або навчаються в загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти району (міста), менша, то у відповідному методичному кабінеті вводиться посада методиста, який відповідає за психологічну службу».

6. У першому, другому та третьому абзацах пункту 4.2 слова «головні психологи» замінити словом «методисти».
7. У пункті 4.4 словосполучення «загальноосвітніх школах та школах-інтернатах усіх типів, професійно-технічних училищах» замінити на словосполучення «усіх типах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів».
8. У пункті 4.6 слова «професійно-технічні училища» замінити на слова «професійно-технічні навчальні заклади».
9. У пунктах 5.3 та 5.4 слова «головних психологів» замінити словом «методистів».

ЛИСТ
Міністерства освіти і науки України
від 15.08.2007 р. № 1/9-479

Міністру освіти і науки Автономної
Республіки Крим, начальникам
управлінь освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

Про нормативи чисельності практичних психологів та соціальних педагогів навчальних закладів

На виконання п. 13 заходів Міністерства освіти і науки України щодо поліпшення психолого-педагогічного супроводу дітей, які навчаються в сільських, гірських і малокомплектних школах, затверджених наказом від 21.06.2007 р. № 531 «Про виконання рішення колегій Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту з питань профілактики злочинності та проявів насилля серед учнівської молоді, безпритульності і бездоглядності дітей» Міністерство освіти і науки України відповідно до нормативів чисельності практичних психологів та соціальних педагогів навчальних закладів (лист від 15.06.2004р № 1/9-324) рекомендує:

1. Посади практичних психологів уводити в штати дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти при умові наявності спеціалістів з фаховою освітою за нормативами чисельності практичних психологів закладів та установ освіти (додатки І -2) в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат.

Чисельність практичних психологів дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу; комбінованого типу, у яких є 2 і більше груп компенсуючого типу; дитячих будинків інтернатного типу; центрів розвитку дитини - одна ставка на навчальний заклад.

Чисельність практичних психологів спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів) з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів: гімназій, ліцеїв, колегіумів; загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей, які потребують соціальної допомоги; спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; навчально-реабілітаційних центрів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують тривалого лікування; шкіл соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання; вечірніх (змінних) шкіл для громадян, які не мають можливості навчатися в школах з денною формою навчання; міжшкільних навчально-виробничих комбінатів для задоволення потреб учнів у профорієнтаційній допрофесійній, професійній підготовці; професійно-технічних навчальних закладів; вищих навчальних закладів 1-2 рівнів акредитації; позашкільних навчальних закладів - одна ставка на навчальний заклад.

2. Посади соціальних педагогів уводити в штати загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти (незалежно від посад практичних психологів) при умові наявності спеціалістів з фаховою освітою за нормативами чисельності соціальних педагогів закладів та установ освіти (додаток 3) в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат.

Чисельність соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу та центрів розвитку дитини - одна ставка на навчальний заклад.

Чисельність соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей, які потребують соціальної допомоги; спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; навчально-реабілітаційних центрів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей, які потребують тривалого лікування; шкіл соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання; вечірніх (змінних) шкіл для громадян, які не мають можливості навчатися в школах з денною формою навчання; професійно-технічних навчальних закладів; вищих навчальних закладів 1-2 рівнів акредитації - одна ставка на навчальний заклад.

Ставка заробітної плати практичних психологів та соціальних педагогів із спеціальних загальноосвітніх

школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах для дітей; які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, виплачується за 18 годин педагогічної роботи на тиждень.

3. Якщо посади практичних психологів та соціальних педагогів гірських та сільських малокомплектних навчальних закладів передбачені у штатах районних центрів практичної психології і соціальної роботи, а не в навчальних закладах, то їхня чисельність розраховується за формулою:

$$\frac{\text{заг. чисельність учнів малокомплектних ЗНЗ району}}{100 \text{ учнів}} = x$$

де x - кількість ставок.

4. Нормативи чисельності основного персоналу центрів практичної психології і соціальної роботи та методистів, які відповідають за психологічну службу, наведені у додатку 4.

5. У випадках, коли посади, перелічені в зазначених нормативах, не можуть забезпечити нормальне функціонування навчального закладу, за рахунок можливостей місцевого бюджету та позабюджетних коштів можуть бути введені додаткові посади практичних психологів і соціальних педагогів.

Т.в.о. Міністра
В.Г. Панок
288-04-59

Б.М. Жебровський

Додатки
до листа Міністерства
освіти і науки України
від 15.08.2007 р. №1/9-479

Додаток 1

Нормативи чисельності практичних психологів дошкільних навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
Чисельність груп	Норматив чисельності	Чисельність груп	Норматив чисельності
5 і більше	0,5	2 і більше	0,5
7 і більше	0,75	4 і більше	0,75
9 і більше	1,0	6 і більше	1,0

Додаток 2

Нормативи чисельності практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
Чисельність учнів	Норматив чисельності	Чисельність учнів	Норматив чисельності
300 і більше	0,5	50 і більше	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700 і більше	1,0	200 і більше	0,75
900 і більше	1,25	300 і більше	1,0
1100 і більше	1,5		
1300 і більше	1,75		
1500 і більше	2,0		

Додаток 3

Нормативи чисельності соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
Чисельність учнів	Норматив чисельності	Чисельність учнів	Норматив чисельності
300 і більше	0,5	50 і більше	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700 і більше	1,0	200 і більше	0,75
900 і більше	1,25	300 і більше	1,0
1100 і більше	1,5		
1300 і більше	1,75		
1500 і більше	2,0		

Додаток 4

Нормативи чисельності основного персоналу центрів практичної психології і соціальної роботи та методистів, які відповідають за психологічну службу

Область		Район, місто	
Чисельність дітей (учнів) дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів	Норматив чисельності	Чисельність дітей (учнів) дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів	Норматив чисельності
до 150 тис.	2	до 15 тис.	1
150-200 тис.	3	15-20 тис.	2
більше 200 тис.	4	більше 20 тис.	3

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№1/9-193 від 18.05.2001 .р.

Міністру освіти Автономної республіки Крим,
начальникам управлінь освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

На численні запити з місць щодо зарахування часу роботи на посаді «психолог» до стажу педагогічної роботи практичних психологів загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти Міністерство освіти і науки України повідомляє наступне.

Статтею 21 (Психологічна служба в системі освіти) Закону України «Про освіту» визначено, що за своїм статусом практичні психологи належать до педагогічних працівників.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 р. № 78 «Порядок виплати надбавок за вислугу років педагогічним та науково-педагогічним працівникам навчальних закладів і установ освіти» до стажу педагогічної роботи для виплати надбавки за вислугу років і допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки зараховується час роботи на посадах передбачених переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.2000р. № 963.

Посада «практичний психолог» включена до даного переліку. Проте, до затвердження «Положення про психологічну службу в системі освіти України» (наказ Міністерства освіти України від 01.07.1993 р. № 230, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.07.1993 р. за № 101) вона мала назву «психолог» (інструктивний лист Державного Комітету СРСР з народної освіти від 27.04.1989 р. № 16 «Про введення посади психолога в закладах народної освіти»).

У зв'язку з тим, що посадові обов'язки «психолога» - «практичного психолога» навчальних закладів і установ освіти не змінювались, запис у трудовій книжці «психолог» (або інших документах, що відповідно до законодавства України підтверджують стаж роботи) є підставою для зарахування до стажу педагогічної роботи практичного психолога, для виплати надбавки за вислугу років і допомоги на оздоровлення при наданні щорічної відпустки.

Заступник Міністра

В.О. Огнев'юк

ПОГОДЖЕНО:

Міністерство праці та соціальної політики України

ЛИСТ

Міністерства освіти і науки України

від 27.08.2000 р. №1/9-352

Міністру освіти Автономної
Республіки Крим, начальникам
управлінь освіти обласних,
Київської та Севастопольської
міських державних адміністрацій

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 14.08.2000 р. № 385 та на численні запити з місць щодо планування діяльності, ведення документації і звітності усіх ланок психологічної служби системи освіти України з метою удосконалення роботи республіканського (АР Крим), обласних, районних (міських) центрів (методистів) практичної психології і соціальної роботи, практичних психологів (соціальних педагогів) дошкільних, усіх типів загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти Міністерство освіти і науки України рекомендує:

1. Планування діяльності здійснювати за річним та щомісячним планом роботи (додатки 1-2). Річний план роботи психологічної служби є окремим розділом річного плану роботи навчального закладу або місцевого органу управління освітою.

При складанні річних планів роботи необхідно враховувати:

- участь у реалізації державних (регіональних, місцевих) програм, наказів та рішень колегій Міністерства освіти і науки України;
- пріоритетні напрями діяльності навчального закладу та запити педагогічного колективу;
- специфіку роботи з учнями (дітьми) на кожному віковому етапі їх розвитку;
- спеціалізацію і рівень кваліфікації практичного психолога (соціального педагога) навчального закладу.

2. Ввести таку статистичну звітність про роботу працівників психологічної служби (додаток 3):
для практичних психологів (соціальних педагогів) навчальних закладів - за чверть;

для районних (міських) центрів (методистів) - за півріччя:

для обласних центрів практичної психології і соціальної роботи – за навчальний рік.

Звітність здійснюється за нормативами часу на основні види роботи практичного психолога та соціального педагога (додаток 4).

Регіональні центри (методисти) практичної психології і соціальної роботи за результатами роботи за навчальний рік, крім звіту, подають інформацію про психологічну службу та діяльність центрів або методистів (додатки 5 - 8).

3. Практичним психологам (соціальним педагогам) навчальних закладів вести таку документацію:

- індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування (додаток 9);
- протоколи індивідуальних консультацій (додаток 10);
- журнали проведення корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи (додаток 12);
- журнали психологічного аналізу уроків (додаток 13);
- журнали щоденного обліку роботи (додаток 14);
- Крім того, необхідно мати тижневий графік роботи (додаток 11)

Додатки: на 14 арк.

Заступник Міністра

В.О. Огнев'юк

Додаток 1

ЗАТВЕРДЖЕНО
(ПОГОДЖЕНО)*

Директор _____
(назва навчального закладу)

_____

_____ (прізвище, і., п\б)

ПОГОДЖЕНО
(ЗАТВЕРДЖЕНО)*

Директор районного
(міського) центру
практичної психології (методист)

_____

_____ (прізвище, і., п\б)

ПЛАН

роботи практичного психолога

_____ (назва навчального закладу)

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)

на 200____ - 200____ навчальний рік

№ №п\п	Зміст роботи з учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, адміністрацією навчального закладу	Термін проведення	Де і з ким проводиться
	1. Психодіагностична робота		
	2. Консультативна робота		
	3. Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота		
	4. Психологічна просвіта		
	5. Навчальна діяльність		
	6. Організаційно-методична робота		
	7. Зв'язки з громадськістю		

Примітка: річний план роботи затверджується керівником навчального закладу освіти, у штат якого включена ставка практичного психолога.

Додаток 2

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор _____
(назва навчального закладу)

_____

_____ (прізвище, і., п\б)

ПЛАН

роботи практичного психолога

_____ (назва навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по-батькові)
 За _____ місяць 200__ року

№ №п/п	Зміст роботи з учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, адміністрацією навчального закладу	Термін проведення	Де і з ким проводиться	Норми часу
	1. Психодіагностична робота			
	2. Консультативна робота			
	3. Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота			
	4. Психологічна просвіта			
	5. Навчальна діяльність			
	6. Організаційно-методична робота			
	7. Зв'язки з громадськістю			

Примітки:

- а) проставляються нормативи часу на види робіт, що виконуються практичними психологами навчальних закладів освіти, затверджені наказом Міністерства освіти України від 07.12.1996 р. № 339, із розрахунку 8-годинного робочого дня;
 б) один примірник щомісяця подається в районний (міський) центр практичної психології і соціальної роботи або методисту.

Додаток 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор

_____

_____

(підпис)

(прізвище, і. п/б)

СТАТИСТИЧНИЙ ЗВІТ
 про роботу практичного психолога

_____

(назва навчального закладу)

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

за _____ чверть 200__ - 200__ навчального року

№ п/п	ОСНОВНІ ВИДИ РОБОТИ	Охоплено осіб	Затрачено годин
1.	Індивідуальна психодіагностика: А) учнів (дітей) всього: У т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ Б) педпрацівників; В) батьків.		
2.	Групові психодіагностика, соціально-психологічні дослідження серед: А) учнів (дітей) всього: У т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ Б) педпрацівників; В) батьків.		
3.	Індивідуальне консультування: А) учнів (дітей) всього: У т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ Б) педпрацівників; В) батьків.		

4.	Корекційно-відновлювана та розвивальна робота з учнями (дітьми): А) індивідуальна (всього): У т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ б) групова (всього): у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ		
5.	Проведення ділових ігор, тренінгів для А) педпрацівників; Б) батьків.		
6.	Психологічна просвіта, виступи перед: А) учнями (дітьми); Б) педпрацівниками; В) батьками.		
7.	Навчальна діяльність (кількість годин): - курси за вибором; - факультативи; - гурткова робота.		
8.	Зв'язки з громадськістю, відвідування (кількість заходів): - учнів (дітей) вдома; - батьків за місцем роботи; - органів виконавчої влади та громадського самоврядування.		

Примітки. Статистичний звіт про роботу:

а) практичним психологом навчального закладу освіти за чверть подається в районний (міський) центр практичної психології і соціальної роботи або методисту;

б) директором районного (міського) центру (методистом) за півріччя подається в обласний центр практичної психології і соціальної роботи;

в) директором обласного центру за навчальний рік подається в Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

Додаток 4

Нормативи часу на основні види роботи практичного психолога

№ позиції	Найменування видів робіт	Одиниця виміру обсягу роботи	Нормативу часу (год)
Організаційно-методична робота			
1	Складання плану роботи: на місяць на рік	План План План	2,5 6,0
2	Складання звіту про виконану роботу: за місяць (чверть) за півріччя (рік)	Звіт Звіт Звіт	4,0 8,0
3	Підготовка до проведення тренінгів, ділових ігор тощо з учнями (дітьми), батьками, педпрацівниками	Один захід	7,0
4	Підготовка до педагогічних консиліумів	Один захід	5,0
5	Підготовка до виступів на батьківських зборах, педагогічних нарадах, семінарах для педагогів	Один захід	3,0
6	Підготовка до проведення виховних годин з учнями (дітьми), навчальних занять (курси за вибором, факультативи, гуртки)	Один захід	3,0
7	Робота в бібліотеці, самопідготовка	Місяць	8,0
8	Консультації в навчально-методичних та наукових центрах (зкладах)	Один захід	5,0
9	Участь в навчально-методичних семінарах (нарадах) психологів (соціальних педагогів)	Місяць	8,0
Психодіагностична робота			
10	Індивідуальна психодіагностика (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій)	Один учень (дитина), педпрацівник, батьки	6,0
11	Групова психодіагностика, соціально-психологічні дослідження (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій)	Один клас (група дітей), група педпрацівників, батьків	16,5
Консультаційна робота			
12	Індивідуальне консультування:		

	а) учнів (дітей) у т.ч.: дошкільного віку початкових класів середніх класів старших класів, студентів б) педпрацівників в) батьків	Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда	1,0 1,0 1,5 2,0 1,5 2,0
13	Профконсультації з учнями (включаючи бесіди з батьками, педагогами) без проведення психодіагностичної роботи, у т.ч.: середніх класів старших класів, студентів	Один учень Один учень	3,0 5,0
Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота			
14	Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота з учнями (дітьми) у т.ч.: а) індивідуальна б) групова	Один учень (дитина) Один клас (група)	30,0 40,0
15	Проведення ділових ігор, тренінгів для педпрацівників, батьків	Одна група	40,0
Психологічна просвіта			
16	Виступи перед учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, в установах та організаціях, тощо	Один виступ	Фактично використаний час
Навчальна діяльність			
17	Викладання навчального матеріалу за програмами курсів за вибором, факультативів, гуртків	Одне заняття	1,0
Зв'язки з громадськістю			
18	Відвідування учнів (дітей) вдома, бесіди з батьками	Один захід	2,0
19	Відвідування батьків за місцем роботи	Один захід	3,0
20	Вирішення питань з місцевими органами виконавчої влади та громадського самоврядування	Один захід	2,5

Примітки:

Приводяться упорядковані під звітність практичного психолога (соціального педагога) нормативи, розроблені Національним центром продуктивності Міністерства праці України та затверджені наказом Міністерства освіти України від 07.12.95 р. № 339

У звітах на види робіт, які не включені до даного переліку, але виконувалися практичними психологами (соціальними педагогами), проставляється фактично використаний час, якщо ці роботи відносяться до їх посадових обов'язків.

Додаток 5

ІНФОРМАЦІЯ

про психологічну службу та діяльність регіональних центрів (методистів)
практичної психології і соціальної роботи
у 200__-200__ навчальному році.

1. Статус центрів:

- підпорядкованість (місцевим органам управління освітою, інститутам післядипломної педагогічної освіти (ПППО), юридичні особи);
- штат центрів (кількість посад, кваліфікаційний рівень, вчені ступені);
- структурні підрозділи (телефони довіри, психологічні консультації, кабінети корекції кризових станів, профільні консультпункти, реабілітаційні центри тощо).

2. Зведені статистичні дані, що характеризують організаційно-управлінську діяльність центрів (згідно з додатками 6-8).

3. Професійна підготовка психологічних кадрів за минулий навчальний рік:

- підготовка, перепідготовка практичних психологів (соціальних педагогів) ВНЗ області та ППО;
- підвищення кваліфікації даних кадрів обласними ШПО та ЦПППО АПН України;
- атестовано працівників психологічної служби на вищу, I, II категорії.

4. Участь центрів (регіональних психологічних служб) у реалізації державних (регіональних, місцевих) програм, наказів та рішень колегій Міністерства освіти і науки України.

5. Науково-методичні, нормативні, інформаційні матеріали, підготовлені або видані у минулому навчальному році:

- підручники, навчально-методичні посібники, наукові статті;
- методичні рекомендації для практичних психологів (соціальних педагогів), педпрацівників, батьків, дітей та учнів;
- накази, розпорядження, положення, інформаційні листи тощо.

6. Проведення масових заходів:

- науково-практичні конференції;
- навчальні семінари для керівників районних (міських) психологічних служб, місцевих органів управління освітою;
- семінари-практикуми для практичних психологів (соціальних педагогів), педпрацівників.

7. Передовий досвід роботи центрів (соціально-психологічні програми, навчальні технології, авторські школи тощо).

8. Соціально-психологічні дослідження, експериментальна робота:
  - тема;
  - предмет, об'єкт досліджень;
  - час, місце проведення, кількість учасників.
9. Зведені статистичні дані, що характеризують роботу практичних психологів (соціальних педагогів) навчальних закладів освіти за напрямками роботи (згідно додатку 3).
10. Взаємодія з державними, громадськими, міжнародними організаціями, засобами масової інформації.
11. Підписка на журнали «Практична психологія та соціальна робота», «Обдарована дитина»:
  - навчальними закладами освіти;
  - практичними психологами та соціальними педагогами;
  - педагогічними працівниками.
12. Перспективи розвитку психологічної служби регіону.

Примітки:

- а) інформація про психологічну службу готується в описовій формі і надсилається у роздрукованому вигляді обсягом до 10 сторінок, а також у вигляді електронної копії (на дискеті у форматі Word версія 6 або 7);
- б) терміни подачі інформації:
  - для районних (міських) центрів (методистів) - щорічно до 1 липня;
  - для обласних центрів - щорічно до 1 серпня.

Додаток 9

Індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування

учнів _____ класу
(дітей _____ групи)

_____ (назва навчального закладу)

Соціально-демографічний паспорт
учня (дитини)
та його (її) сім'ї.

№ п/п	Дата проведення	Назва методики	Короткий результат. Висновки та рекомендації

Додаток 10

**Протоколи індивідуальних консультацій
практичного психолога**

_____ (назва навчального закладу)

№ п/п	Дата проведення	Проблема звернення	Короткий опис змісту консультацій

Примітка: конфіденційна інформація про клієнта надається лише з дозволу директора районного (міського) центру практичної психології і соціальної роботи або методиста.

Додаток 11

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор _____
(назва навчального закладу)

_____ (підпис) (прізвище, ім'я, по-батькові)

**ГРАФІК РОБОТИ
практичного психолога**

_____ (назва навчального закладу)

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)

Дні тижня	Інтервали робочого часу	
	з _____ год.	по _____ год.
Понеділок		
Вівторок		
Середа		
Четвер		
П'ятниця		

Додаток 12

ЖУРНАЛ
проведення корекційно-відновлювальної
та розвивальної роботи практичним психологом

(назва навчального закладу)

№ п\п	Прізвище, ім'я учня (дитини)	Форма роботи		Тематика роботи	Методи роботи	Дата проведення. Облік відвідування						
		Індив.	Групов а									

Додаток 13

ЖУРНАЛ*
психологічного аналізу уроків (занять) практичним психологом

(назва навчального закладу)

Дата спостереження:
« _____ » _____ 200_р.

Клас (група) _____

Учитель (вихователь) _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Хід уроку (заняття) чи навчально-виховного заходу	Аналіз спостережень. Висновки та рекомендації
1. Навчальна діяльність та емоційний стан учнів (дітей)	
2. Структура та динаміка уроку (заняття, заходу)	
3. Аналіз діяльності вчителя (вихователя)	

Примітка: психологічний аналіз уроків (занять) здійснюється на запит адміністрації навчального закладу.

Додаток 14

ЖУРНАЛ
щоденного обліку роботи практичного психолога

(назва навчального закладу)

Дата	К-сть год.	Вид роботи	Короткий зміст роботи	З ким проводилась	К-сть чол.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

від 28.12.2006р.

№ 864

Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки України

На виконання пункту 3 наказу Міністерства освіти і науки України від 23.08.06р. № 631 «Про вжиття вичерпних заходів, спрямованих на дотримання законодавства щодо захисту прав неповнолітніх» та забезпечення належної роботи соціальних педагогів в навчальних закладах

Наказую:

1. Затвердити кваліфікаційні характеристики соціального педагога, соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами, практичного психолога навчального закладу системи Міністерства освіти і науки України (додатки 1-3)
2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:
  - 2.1. Забезпечити виконання спільного наказу Міністерства освіти і науки України від 14 червня 2006р. № 1983\388/452/221/556/596/106 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах» (zareєстровано в міністерстві юстиції України 12 липня 2006р. за № 824/12698);
  - 2.2. Проаналізувати стан кадрового забезпечення та до початку 2007-2008 навчального року увести посади соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами, практичних психологів в усі типи загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти відповідно до нормативів їхньої чисельності (лист Міністерства освіти і науки України від 15.06.2004р. № 1/9-324)
3. Керівникам навчальних закладів забезпечити:
  - 3.1. Планування діяльності соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами за річним та щомісячним планом роботи (додатки 4-5) та за тимчасовими нормативами часу на основні види роботи практичного психолога та соціального педагога (додаток 6).
  - 3.2. Ведення соціальними педагогами фахових журналів реєстрації звернень учнів, батьків, вчителів (додаток 7), графік роботи на тиждень (додаток 8), журналів щоденного обліку роботи (додаток 9), соціальних паспортів класу (додаток 10), облікових карток соціального супроводу сімей дітей (додаток 11), актів обстеження матеріально-побутових умов проживання дітей (додаток 12), переліків суб'єктів соціально-педагогічної діяльності в мікрорайоні навчального закладу (додаток 13).
4. Українському науково-методичному Центру практичної психології і соціальної роботи у 1 півріччі 2007 року провести нараду керівників обласних психологічних служб щодо діяльності соціального педагога, соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами навчальних закладів.
5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Т.в.о Міністра

Б.М. Жебровський

Примітка: додатки 1-3 (кваліфікаційні характеристики далі по тексту).

Додаток 4

ЗАТВЕРДЖЕНО
(ПОГОДЖЕНО) *
Директор _____
(назва навчального закладу)

_____
(підпис)   (П.І.П.)

ПОГОДЖЕНО
(ЗАТВЕРДЖЕНО)*
Директор районного (міського)
центру практичної психології
(методист РМК)

_____
(підпис)   (П.І.П.)

**ПЛАН
роботи соціального педагога
(соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами)**

_____
(назва навчального закладу)

_____
(П.І.П.)
на 200__ - 200__ навчальний рік

№ п/п	Функції по роботі з учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, органами держадміністрації та місцевого самоврядування	Термін проведення	Де і ким проводиться
	1. Діагностичні		
	2. Прогностичні		
	3. Консультативні		
	4. Захисні		
	5. Профілактичні		
	6. Соціально-перетворювальні		
	7. Організаційні		

*Примітка: річний план роботи затверджується керівником навчального закладу, у штат якого включена ставка соціального педагога (соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами)

Додаток 5

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор _____

_____
(підпис) (П.І.П.)

**ПЛАН
роботи соціального педагога
(соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами)**

_____
(назва навчального закладу)

(П.І.П.)

на _____ 200__ року
(місяць)

№ п/п	Функції по роботі з учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, органами держадміністрації та місцевого самоврядування	Термін проведення	Де і з ким проводиться	Норми часу
	1. Діагностичні			
	2. Прогностичні			
	3. Консультативні			
	4. Захисні			
	5. Профілактичні			
	6. Соціально-перетворювальні			
	7. Організаційні			

Примітки: а) проставляються нормативи часу на види робіт, що виконуються соціальними педагогами (соціальними педагогами по роботі з дітьми-інвалідами) навчальних закладів, затверджені наказом МОН України від 07.12.1996 р. № 339, із розрахунку 8-годинного робочого дня;

б) один примірник щомісяця подається в районний (міський) центр практичної психології і соціальної роботи або методисту РМК.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор _____

_____
(підпис) (прізвище, і. п/б)

**СТАТИСТИЧНИЙ ЗВІТ
про роботу соціального педагога**

_____
(назва навчального закладу)

(прізвище, ім'я, по-батькові)
за _____ чверть 200__ - 200__ навчального року

№ п/п	Функції та основні види роботи	Охоплено осіб	Затрачено годин
1.	Діагностичні		
	Індивідуальна психодіагностика: а) учнів (дітей) всього: у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ - студентів ВНЗ б) педпрацівників; в) батьків/опікунів.		
	Групова психодіагностика, соціально-психологічні дослідження серед: а) класів (груп) всього: у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ б) педпрацівників; в) батьків/опікунів		
	Складання соціального паспорту школи		
2	Консультативні		
	Проведено індивідуальних консультацій (бесід): а) учнів (дітей) всього: у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; б) студентів ПТНЗ в) студентів ВНЗ г) педпрацівників; д) батьків.		
	Проведено групових консультацій (бесід): а) учнів (дітей) всього: у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; б) студентів ПТНЗ в) студентів ВНЗ г) педпрацівників; д) батьків.		
3.	Захисні		
	Зв'язки з громадськістю, відвідування (кількість дітей/заходів): - учнів (дітей), студентів, сімей вдома; - батьків за місцем роботи; - органів виконавчої влади та громадського самоврядування; - участь у судових засіданнях щодо розгляду справ стосовно неповнолітніх		
4.	Соціально-перетворювальні та профілактичні		
	Розвивальна групова робота з учнями (дітьми), студентами (всього): у т.ч. – дошкільного віку; - початкових класів; - середніх класів; - старших класів; - студентів ПТНЗ; - студентів ВНЗ		
	Проведення ділових ігор, тренінгів для а) педпрацівників; б) батьків/опікунів.		
	Психологічна просвіта, виступи перед: а) учнями (дітьми), студентами; б) педпрацівниками; в) батьками/опікунами; г) іншими представниками громади		
	Навчальна діяльність (кількість годин): - курси за вибором;		

	- факультативи; - гурткова робота.		
5.	Організаційні		
	а) Обстеження житлово-побутових умов дітей-сиріт, багатодітних сімей, сімей, які перебувають в кризовій ситуації та інших категорій (та/або за запитом) (кількість дітей/заходів) б) Складання акту обстеження житлово-побутових умов (іншого документу) в) Оформлення документації на оздоровлення дітей г) Оформлення документів до суду		

Примітки. Статистичний звіт про роботу:

- а) соціальним педагогом навчального закладу освіти за чверть подається в районний (міський) центр практичної психології і соціальної роботи або методисту;
б) директором районного (міського) центру (методистом) за півріччя подається в обласний центр практичної психології і соціальної роботи;
в) директором обласного центру за навчальний рік подається в Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

Додаток 6

Нормативи часу на основні види роботи соціального педагога

№ позиції	Найменування видів робіт	Одиниця виміру обсягу роботи	Нормативу часу (год)
Організаційно-методична робота			
1	Складання плану роботи: на місяць на рік	План План План	2,5 6,0
2	Складання звіту про виконану роботу: за місяць (чверть) за півріччя (рік)	Звіт Звіт Звіт	4,0 8,0
3	Підготовка до проведення тренінгів, ділових ігор тощо з учнями (дітьми), батьками, педпрацівниками	Один захід	7,0
4	Підготовка до педагогічних консиліумів	Один захід	5,0
5	Підготовка до виступів на батьківських зборах, педагогічних нарадах, семінарах для педагогів	Один захід	3,0
6	Підготовка до проведення виховних годин з учнями (дітьми), навчальних занять (курси за вибором, факультативи, гуртки)	Один захід	3,0
7	Робота в бібліотеці, самопідготовка	Місяць	8,0
8	Консультації в навчально-методичних та наукових центрах (закладах)	Один захід	5,0
9	Участь в навчально-методичних семінарах (нарадах) соціальних педагогів	Місяць	8,0
10	Складання та корекція банку даних (списків учнів/студентів, сімей різних соціальних категорій) тощо	Один список	Фактично
11	Робота з документами: опрацювання нормативно-правових актів, написання листів, позовів та ін.	Один документ	Фактично
12	Проведення/участь у благодійних акціях	Один захід	фактично
Соціально-педагогічні дослідження			
13	Індивідуальна психодіагностика (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій)	Один учень (дитина), педпрацівник, батьки	3,0
14	Групова психодіагностика, соціально-психологічні дослідження (обстеження, обробка результатів, оформлення висновків і рекомендацій): - спостереження; - анкетування; - соціометричні дослідження; - референтометрія; - експертне опитування	Один клас (група дітей), група педпрацівників, батьків	6,0
Консультаційна робота			
15	Індивідуальне консультування: а) учнів (дітей) у т.ч.: дошкільного віку початкових класів середніх класів старших класів, студентів ПТНЗ та ВНЗ б) педпрацівників в) батьків/опікунів	Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда Одна бесіда	1,0 1,0 1,5 2,0 1,5 2,0
Профілактична та розвивальна робота			
16	Розвивальна робота з учнями/студентами (дітьми) у т.ч.: а) індивідуальна б) групова	Один учень (дитина) Один клас (група)	30,0 40,0
17	Проведення ділових ігор, тренінгів для педпрацівників, батьків	Одна група	40,0
Психологічна просвіта			
18	Виступи перед учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, в установах	Один виступ	Фактично

	та організаціях, тощо		
Навчальна діяльність			
19	Викладання навчального матеріалу за програмами курсів за вибором, факультативів, гуртків	Одне заняття	1,0
Зв'язки з громадськістю			
20	Відвідування учнів/студентів (дітей) вдома, бесіди з батьками	Один захід	2,0
21	Відвідування батьків за місцем роботи	Один захід	3,0
22	Участь в судових засіданнях щодо розгляду справ стосовно неповнолітніх	Один захід	Фактично
23	Вирішення питань з місцевими органами виконавчої влади та громадського самоврядування	Один захід	2,5
Соціальне інспектування			
24	Обстеження житлово-побутових умов дітей-сиріт, багатодітних сімей, сімей, які перебувають в кризовій ситуації та інших категорій (та/або за запитом)	Одне обстеження	3,0
25	Складання акту обстеження житлово-побутових умов (іншого документу)	Один документ	1,0
26	Оформлення документації на оздоровлення дітей	Один документ	1,0

Примітки:

Приводяться упорядковані під звітність соціального педагога нормативи, розроблені Національним центром продуктивності Міністерства праці України та затверджені наказом Міністерства освіти України від 07.12.95 р. № 339

У звітах на види робіт, які не включені до даного переліку, але виконувалися соціальними педагогами, проставляється фактично використаний час, якщо ці роботи відносяться до їх посадових обов'язків.

Додаток 7

ЖУРНАЛ Реєстрації звернень учнів, батьків, вчителів

(назва навчального закладу)

№ п/п	Дата проведення	Проблема звернення	Короткий запис змісту консультації

Примітка: конфіденційна інформація про клієнта надається лише з дозволу директора навчального закладу, керівника районного (міського) центру практичної психології і соціальної роботи або методиста РМК.

Додаток 8

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор _____

(підпис)

(П.І.П.)

ГРАФІК РОБОТИ

Соціального педагога _____
(назва навчального закладу)

(П.І.П.)

Дні тижня	Інтервали робочого часу			
	з	год.	по	год.
Понеділок				
Вівторок				
Середа				
Четвер				
П'ятниця				

Додаток 9

ЖУРНАЛ щоденного обліку роботи соціального педагога (соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами)

(назва навчального закладу)

Дата	К-сть годин	Вид роботи	Короткий зміст роботи	З ким проводилась	К-сть осіб

Додаток 10

СОЦІАЛЬНИЙ ПАСПОРТ

_____ класу _____

(назва навчального закладу)

1-й сем., 2-й сем. (підкреслити)

200 ____ - 200 ____ навчального року

Класний керівник _____

№ п/п	П І П дитини	Дата народження	Домашня адреса	П І П батьків	Категорія (код)*	Дата відвідувань.

* Коди складної життєвої ситуації (відповідно до спільного наказу МОН України від 14 червня 2006 р. № 1983/388/452/221/556/596/106 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах», зареєстрованого в Мініюсті України 12 липня 2006 р. за № 824/12698):

- 01 – інвалідність батьків або дітей;
- 02 – вимушена міграція;
- 03 – наркотична або алкогольна залежність одного з членів сім'ї;
- 04 – перебування одного з членів сім'ї у місця позбавлення волі;
- 05 – важковиховуваність дитини, девіантність;
- 06 – насильство в сім'ї;
- 07 – безпритульність;
- 08 – сирітство;
- 09 – складні стосунки в сім'ї, психологічний розлад;
- 10 – відсутність житла або роботи;
- 11 – бездоглядність;
- 12 – виникнення ризику для здоров'я та життя (зокрема, проживання на екологічно забруднених територіях, в районі епідемії, антисанітарних умовах тощо);
- 13 – інше (дописати)

Гендерна характеристика класу:

1.1 кількість хлопців - _____

1.2 кількість дівчат - _____

II. Стан здоров'я учнів:

№ п/п	П І П дитини	Здоров(а)	Тимчасові розлади здоров'я	Хронічні соматичні хвороби	Психосоматичні захворювання	Інвалі д	Примі т.
1							
2							
...							

(заповнює медпрацівник)

III. Види позанавчальної діяльності учнів:

№ п/п	П І П дитини	Музична школа	Спорт. секція	Гурток клуб	Інше	Не відвідує ПНЗ	Прим
1							
2							
...							

(заповнює класний керівник)

IV. Соціальна поведінка учнів:

№ п/п	П І П дитини	Скоїв (ла) правопорушення	Стоїть на обліку КМДН	Адиктивна поведінка	Систематично порушує дисципліну	Конфлікти з вчителями, учнями
1						

2						
...						

(заповнює класний керівник)

V. Інформація про соціальне середовище розвитку учнів:

№ п/п	П І П дитини	Повна сім'я	Неповна сім'я	Виховують прийомні батьки (опікуни)	Малозабезпечена сім'я	Багатодітна сім'я	Інше
1							
2							
...							

(заповнює класний керівник)

На підставі соціальних паспортів класів соціальний педагог заповнює соціальний паспорт навчального закладу, журнал обліку сімей дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах (див. Спільний наказ МОН України від 14 червня 2006 р.)

Додаток 11

ОБЛІКОВА КАРТКА

сім'ї дитини _____
щодо якої здійснюється соціальний супровід

Тип сім'ї (поставити відповідну позначку)

багатодітна	неповна	малозабезпечена

Батько _____
(П І П, рік народження)

Мати _____
(П І П, рік народження)

Кількість членів сім'ї, у т.ч. до 18 років _____

Місце проживання сім'ї _____
(індекс, область, район, місто (село, селище), вулиця, будинок, квартира, телефон)

Підстава для організації соціального супроводу _____

(див. «Коди складної життєвої ситуації»)

Надана допомога _____

Суб'єкт(и) соціального супроводу _____

Терміни здійснення соціального супроводу _____

Причини зняття соціального супроводу (поставити відповідну позначку):

Подолання сім'єю складної життєвої ситуації	Відмова сім'ї від допомоги, якщо це не загрожує іншим особам	Переїзд сім'ї (зміна місця проживання)	Рішення щодо неповнолітніх дітей	Інше (написати)

Додаткова інформація _____

Соціальний педагог н/закладу _____

Додаток 12

АКТ

обстеження матеріально-побутових умов проживання дитини

1. Прізвище, ім'я, по-батькові заявника _____

2. Рік народження _____

3. Адреса _____

4. Вид та розмір пенсії (допомоги) _____

5. Працює, розмір зарплати (не працює)

6. Особи, які прописані і проживають разом із заявником (склад сім'ї, їх вік, статус, розміри їх пенсій та зарплат, майновий стан, джерела прибутку, наявність автотранспорту, пільг, субсидій, компенсацій тощо):

1.

2.

3.

7. Підсобне господарство, характеристика, розміри

8. Житлово-побутові умови проживання :

(стан житла, стан здоров'я, умови проживання, забезпечення паливом, невідкладні проблеми тощо)

9. Висновок в доцільності надання допомоги

10. Члени комісії:

(посада, прізвище, підпис)

М.П.

“ _____ ” _____ 200__ р.

Додаток 13

СУБ'ЄКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МІКРОРАЙОНІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

До суб'єктів соціально-педагогічної діяльності відносяться державні, громадські організації, фізичні особи, що здійснюють соціальну політику в Україні та надають соціально-педагогічні послуги різним категоріям учнівської молоді.

Суб'єкти соціально-педагогічної діяльності	Перелік суб'єктів соціально-педагогічної діяльності, з якими взаємодіє соціальний педагог в мікрорайоні навчального закладу
Державні організації	Державні виконавчі органи та органи місцевого самоврядування Структури Міністерства праці та соціальної політики: центри зайнятості, притулки для неповнолітніх, кризові центри Структури Міністерства охорони здоров'я: лікарні та поліклініки, санаторно-курортні установи, санітарно-профілактичні установи, анонімні медичні кабінети Структури Міністерства освіти і науки: відділи освіти, методичні кабінети, центри опіки та піклування (опікунські ради), центри практичної психології і соціальної роботи, навчальні заклади різних типів та форм власності, центри дитячої та юнацької творчості Структури Міністерства сім'ї, дітей та молоді: відділи у справах сім'ї та молоді, центри соціальних служб для молоді, дружні клініки для молоді, реабілітаційні центри Структури Міністерства внутрішніх справ: виправно-трудова установи, приймальники-розподільники, служби у справах неповнолітніх, кримінальна міліція у справах неповнолітніх Структури Міністерства культури: бібліотеки, кінотеатри, будинки культури інше Структури державного комітету спорту і туризму: стадіони, басейни, спортзали, тири, оздоровчі центри, спортивні секції, клуби інше
Недержавні організації	Благодійні фонди, товариства, політичні партії та їх осередки, що працюють з молоддю та дітьми (СПОУ, Пласт, УНКМО інше), громадські об'єднання, приватні соціальні служби, відділення міжнародних організацій (ПРООН, ЮНІСЕФ, Товариство Червоного Хреста тощо)
Фізичні особи	Соціальні працівники, соціальні педагоги, практичні психологи, реабілітологи, медичні працівники, вчителі, тренери, волонтери

ЛИСТ
Міністерства освіти і науки України
від 13.12.2001 р. №1/9-439

Міністру освіти Автономної
Республіки Крим, начальникам
управлінь освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської міських
державних адміністрацій

Про атестацію практичних психологів
(соціальних педагогів) загальноосвітніх
навчальних закладів та центрів
практичної психології і соціальної роботи

На виконання пункту 2 наказу Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 15 серпня 2001 р. № 592\33 «Про забезпечення розвитку психологічної служби в системі освіти України» та численних запитів з місць щодо атестації практичних психологів (соціальних педагогів) дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та форм власності системи освіти (далі - навчальних закладів), а також методистів-психологів обласних, районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи та методичних кабінетів, Міністерство освіти і науки України дає наступне роз'яснення.

Атестація практичних психологів (соціальних педагогів), як і інших педагогічних працівників, здійснюється згідно з Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників України (наказ Міністерства освіти України від 20.08.93 р. № 310, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 02.12.93 р. за № 176) із змінами і доповненнями (наказ Міністерства освіти України від 01.12.98 р. № 419, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15.12.98 р. за № 792\3232).

Відповідно до пункту 3.6 Положення про психологічну службу системи освіти України (наказ Міністерства освіти України від 03.05.1999 р. № 127, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.12.1999 р. за № 922\4215) із змінами і доповненнями (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 439, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 09.07.2001 р. за № 570/5761), атестація практичних психологів (соціальних педагогів) навчальних закладів на кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії» проводиться атестаційними комісіями районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи та методичних кабінетів відповідних відділів освіти.

З метою дотримання вимог Типового положення про атестацію педагогічних працівників України та об'єктивного оцінювання якості виконання посадових обов'язків практичним психологом (соціальним педагогом) секретарем атестаційної комісії загальноосвітнього навчального закладу, в якому працюють зазначені вище педагогічні працівники, заповнюються п.п.10, 11 атестаційного листа. Атестаційний лист передається до відповідної атестаційної комісії при районному (міському) центрі практичної психології і соціальної роботи чи методичного кабінету.

Проведення позачергової атестації практичних психологів (соціальних педагогів) здійснюється відповідно до п. 3.3. Типового положення про атестацію педагогічних працівників України.

Атестація практичних психологів (соціальних педагогів) навчальних закладів на кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», атестація керівників та методистів-психологів районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи на кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії» проводиться атестаційними комісіями обласних центрів практичної психології і соціальної роботи відповідно до пункту 13 Типового положення.

Атестація керівників та методистів-психологів районних (міських) центрів практичної психології і соціальної роботи на кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», атестація керівників та методистів-психологів обласних центрів практичної психології і соціальної роботи на кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст II категорії», «спеціаліст I категорії», «спеціаліст вищої категорії» проводиться атестаційною комісією Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи згідно з пунктом 7.4 Типового положення.

Педагогічні звання «практичний психолог-методист» присвоюються відповідно до пунктів 5.5.-5.6, Типового положення (педагогічне звання практичного психолога-методиста присвоюється з 1 вересня 2005 року відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 632).

Відповідно до пункту 3.4 Типового положення атестація практичних психологів (соціальних педагогів) навчальних закладів передбачає попереднє (не рідше одного разу на п'ять років) підвищення кваліфікації в установах, акредитованих в установленому порядку на здійснення підвищення кваліфікації.

Підвищення кваліфікації керівників та методистів-психологів районних (міських), обласних центрів практичної психології і соціальної роботи здійснюють Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України та Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи.

Тарифно-кваліфікаційні характеристики педагогічних працівників, у тому числі «соціального педагога» у вигляді додатків до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України були затверджені наказом Міністерства освіти України від. 20.08.1993 р. (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 02.12.1993 р. за № 176). На сьогоднішній день назване Типове положення у новій редакції проходить державну реєстрацію у Міністерстві юстиції України.

Проекти тарифно-кваліфікаційних характеристик «практичного психолога», «соціального педагога», «соціального педагога по роботі з дітьми-інвалідами», що нижче наводяться, розроблені науковими співробітниками Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, погоджені з керівниками регіональних центрів практичної психології і соціальної роботи і теж проходять державну реєстрацію як додатки до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України.

ТАРИФНО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА Практичний психолог

Посадові обов'язки. Бере участь в організації освітньо-виховного процесу з метою забезпечення всебічного особистісного розвитку дітей, підлітків, молоді, зміцнення і захисту їхнього психічного здоров'я. Виявляє причини, що утруднюють становлення особистості дитини. Шляхом психодіагностики, консультування, психопрофілактики, психолого-педагогічної корекції, надає допомогу вихованцям, учням, учителям, батькам у вирішенні питань навчання, виховання і розвитку дітей та підлітків. Проводить психолого-педагогічну діагностику їхньої готовності до навчання, допомагає у виборі загальноосвітнього навчального закладу, профілю навчання згідно з рівнем індивідуального розвитку. Планує, розробляє, впроваджує в практику розвиваючі, корекційні програми навчально-виховної діяльності з урахуванням статевих, вікових, інших особливостей дітей. Сприяє пошуку, відбору, розвитку обдарованих дітей, вибору молоддю професії з урахуванням їхньої підготовки та здібностей. Виявляє і обстежує вихованців, учнів, які потребують соціально-психологічної корекції, надає їм психолого-педагогічну допомогу. Наставленням і особистим прикладом утверджує повагу до принципів загальнолюдської моралі, батьків, жінки, культурно-національних, духовних цінностей України, країни походження, дбайливе ставлення до навколишнього середовища тощо. Готує вихованців, учнів до життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами. Дотримується педагогічної етики та етичного кодексу психолога, поважає гідність дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, пропагує здоровий спосіб життя. Здійснює первинну профілактику алкоголізму, наркоманії, інших шкідливих звичок серед дітей, підлітків. Проводить психологічну експертизу і психолого-педагогічну корекцію асоціальної поведінки, психологічну реабілітацію неповнолітніх. Бере участь у роботі комісій з питань соціально-правового захисту дітей, психолого-медико-педагогічних консультаціях тощо. Сприяє формуванню психологічної культури вихованців, учнів, учителів, батьків. Консультує керівників, працівників навчальних закладів та освітніх установ з питань психології організації та управління навчально-виховним процесом. Постійно підвищує свій професійний рівень, загальну культуру.

Повинен знати. Повинен мати знання в обсязі вищої освіти зі спеціальності «Психологія», «Практична психологія». Має знати загальну, соціальну, педагогічну, вікову психологію, психологію особистості, загальну педагогіку, основи дефектології, сексології, профорієнтації і психології праці, психодіагностики, психопрофілактики, психотерапії, психогієни, структуру системи освіти, психологію управління; форми, методи, засоби ефективного навчання і виховання, діагностики і корекції психічного розвитку дитини; програмно-методичні матеріали і документи щодо обсягу, рівня освіти дітей, вимоги до нормативного забезпечення навчально-виховного процесу; індивідуальні характеристики вихованців, учнів, соціальні, культурні, психологічні інші умови їхнього навчання та виховання; основні напрямки і перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки; Закон України «Про освіту», Декларацію прав людини, Конвенцію про права дитини, етичний кодекс психолога, інші законодавчі і нормативно-правові акти та Документи з питань навчання і виховання дітей та молоді, державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Повинен вміти ефективно застосовувати професійні знання в практичній діяльності: проводити психологічну діагностику, соціально-психологічні обстеження, індивідуальні та групові консультації з дітьми і дорослими, здійснювати індивідуальну і групову психокорекцію, розробляти. Реалізовувати програми профілактики відхилень у поведінці та розвиткові, формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки, здійснювати соціально-психологічну і психолого-педагогічну експертизу, за результатами своєї діяльності готувати звіти, висновки і рекомендації для педагогів, батьків, вихованців, органів і установ освіти; здійснювати педагогічну (просвітницьку) роботу в галузі психології; розв'язувати конфлікти; самостійно підвищувати свій професійний рівень.

Повинен мати: ціннісні орієнтації, спрямовані на всебічний культурний, духовний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, творчу психолого-педагогічну діяльність, розвинуті комунікативні здібності і навички, глибокі і системні професійні знання.

Кваліфікаційні вимоги до категорій.

Практичний психолог вищої категорії має вищу освіту зі спеціальності «Психологія», «Практична психологія», проявляє високий рівень професіоналізму, ініціативи, творчості, дотримується етичного кодексу психолога, досконало володіє ефективними формами, методами психологічного забезпечення навчально-

виховного процесу, досяг високої результативності, якості своєї праці, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування, має власні методичні розробки. Стаж педагогічної роботи не менше 8 років, у тому числі на посаді практичного психолога освітньої установи - не менше 5 років.

Практичний психолог I категорії має вищу освіту зі спеціальності «Психологія», «Практична психологія» виявляє ґрунтовну професійну компетентність, дотримується етичного кодексу психолога, добре володіє ефективними формами, методами психологічного забезпечення педагогічного процесу, досяг значних результатів у психолого-педагогічній діяльності, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Стаж педагогічної роботи - не менше 5 років, у тому числі на посаді практичного психолога освітньої установи - не менше 3 років.

Практичний психолог II категорії має вищу освіту зі спеціальності «Психологія», «Практична психологія», виявляє достатній професіоналізм, дотримується етичного кодексу психолога, використовує сучасні форми, методи психологічного забезпечення навчання та виховання, розвитку дітей, вихованців, учнів, досяг вагомої результативності у психолого-педагогічній діяльності, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Стаж педагогічної роботи не менше 3 років, у тому числі на посаді практичного психолога освітньої установи - не менше 1 року.

Практичний психолог має вищу освіту зі спеціальності «Психологія», «Практична психологія», професійно компетентний, дотримується етичного кодексу психолога, забезпечує нормативні рівні психологічної підтримки педагогічного процесу, задовольняє етичним та культурним вимогам до педагогічних працівників.

ТАРИФНО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА **Соціальний педагог**

Посадові обов'язки. Забезпечує соціально-педагогічний патронаж дітей та молоді в системі освіти, сприяє взаємодії навчальних закладів, сім'ї, служб у справах неповнолітніх, соціального захисту, центрів соціальних служб для молоді, кримінальної міліції тощо державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, неурядових та громадських організацій з метою адаптації дитини до вимог соціального середовища і створення умов для її благополучного розвитку.

Здійснює функції:

- діагностичну: встановлює соціально-педагогічний діагноз, вивчає особливості діяльності і спілкування вихованців, вивчає особливості, міру і спрямованість впливу соціального середовища (школи, сім'ї, сусідів, груп ровесників тощо);
- організаційну: організує соціально корисну діяльність дітей і підлітків, формує демократичну систему взаєностосунків в підлітковому середовищі, а також серед дітей і дорослих;
- прогностичну: прогнозує результати процесу виховання з урахуванням найважливіших факторів розвитку особистості;
- попереджувально-профілактичну і соціально-терапевтичну: передбачає і приводить в дію юридичні, психологічні механізми попередження і подолання негативних явищ, організує надання соціотерапевтичної допомоги тим, хто її потребує, забезпечує захист прав дітей в суспільстві, надає допомогу в період соціального і професійного визначення особистості, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію молоді. Сприяє розкриттю здібностей, талантів, обдарувань вихованців через їх участь у науковій, технічній, художній творчості. Залучає громадської організації, творчі спілки, окремих громадян тощо до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої та інших видів роботи.
- Надає необхідну консультативну психолого-педагогічну допомогу дитячим, молодіжним об'єднанням, дітям, підліткам, які потребують піклування, займається профілактикою правопорушень неповнолітніх тощо. Дотримується педагогічної етики, поважає гідність особистості дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігає вживанню ними алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам, и пропагує здоровий спосіб життя. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

Повинен знати. Для вирішення соціально-педагогічних завдань повинен мати знання в обсязі вищої освіти зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота». Має знати вікову, педагогічну, соціальну психологію; етику, естетику, педагогічну деонтологію, основи права, екології; методологічні принципи, закономірності, зміст, методи та форми виховання; інноваційні процеси, технології освітньо-виховної роботи в навчальних закладах різних типів; особливості профілактики девіантної поведінки учнів різного віку, негативних явищ у підлітковому середовищі, проблеми статево-рольової соціалізації особистості; форми і методи роботи у сімейно-побутовому середовищі, у позашкільних закладах, за місцем проживання; основи валеології, зміст, форми та методи організації здорового способу життя дітей та учнів різного віку; специфіку роботи у загальноосвітніх школах-інтернатах, спеціальних, санаторних та школах соціальної реабілітації; сучасний стан і тенденції розвитку дитячих, підліткових спілок, рухів, організацій тощо та їхній вплив на особистість; функції, права системи державних інститутів, установ, громадських організацій у галузі освіти, навчання та виховання підростаючого покоління; культурні, економічні, демографічні, екологічні особливості соціального середовища, в якому організовується робота; основи трудового законодавства України, правила охорони праці та техніки безпеки; Закон України «Про освіту», Декларацію і прав людини, Конвенцію про права дитини, інші законодавчі і нормативно-правові акти та документи з питань навчання і виховання, державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Повинен вміти: застосовувати професійні знання в практичній діяльності, здійснювати корекцію відхилень у поведінці школярів, молоді; проводити профілактичну роботу з попередження девіантної поведінки, а

також розробляти програми та проекти роботи з «дітьми вулиці», працювати з групами ризику в умовах неформального спілкування, сприяти прояву ініціативи, активізації суб'єктивної позиції вихованців (клієнтів); організовувати взаємодію педагогічного колективу, батьків, громадських об'єднань та організацій, служб у справах неповнолітніх, служб соціального захисту, профспілок, правоохоронних органів, медичних установ тощо щодо виховання, оздоровлення, здійснення соціального патронажу, профілактичної роботи і соціальної реабілітації дітей та підлітків.

Повинен мати розвинені комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток особистості дитини як найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність; навички проведення співбесід, інтерв'ювання, вирішення конфліктних ситуацій, проведення групових занять з дітьми та дорослими.

Кваліфікаційні вимоги до категорій.

Соціальний педагог вищої категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», дотримується вимог етичного кодексу, виявляє високий рівень професіоналізму, ініціативу, досконало володіє ефективними формами, методами організації педагогічної роботи серед дітей, молоді, батьків, забезпечує високу якість своєї праці, має власні методичні розробки, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Педагогічний стаж - не менше 8 років.

Соціальний педагог I категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», дотримується вимог етичного кодексу, виявляє високий рівень професійної компетентності, використовує сучасні форми, методи навчально-виховної роботи, досяг значної якості соціально-педагогічної діяльності, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Педагогічний стаж - не менше 5 років.

Соціальний педагог II категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», дотримується вимог етичного кодексу, достатній рівень професіоналізму, використовує сучасні форми, методи виховання, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Педагогічний стаж - не менше 3 років.

Соціальний педагог має вищу або середню освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», як виняток, іншу вищу педагогічну освіту, дотримується вимог етичного кодексу, професійно компетентний, забезпечує нормативні вимоги до рівня навчально-виховної роботи у соціальному середовищі, відповідає загальним етичним та культурним вимогам до педагогічних працівників.

ТАРИФНО-КВАЛІФІКАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами

Посадові обов'язки. Забезпечує соціально-педагогічний патронаж дітей-інвалідів шкіл-інтернатів, спеціальних та санаторних шкіл, сприяє взаємодії навчальних закладів, сім'ї, служб у справах неповнолітніх, соціального захисту, охорони здоров'я, центрів соціальних служб для молоді, кримінальної міліції тощо державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, неурядових та громадських організацій з метою адаптації дитини з особливими потребами до вимог соціального середовища і створення умов для її благополучного розвитку.

Здійснює функції:

- діагностичну: здійснює соціально-педагогічну діагностику, вивчає особливості діяльності і спілкування особистості, особливості, міру і спрямованість впливу мікросередовища (школи, сім'ї, сусідів, груп ровесників тощо);
- організаційну: організує соціально значиму діяльність дітей і підлітків у соціальному середовищі, формує демократичну систему взаємовідносин в підлітковому середовищі, а також серед дітей і дорослих;
- прогностичну: прогнозує процес виховання по мірі розвитку особистості;
- попереджувально-профілактичну і соціально-терапевтичну: передбачає і приводить в дію юридичні, педагогічні, психологічні механізми попередження і подолання негативних явищ, організує надання соціальної допомоги тим, хто її потребує, забезпечує захист прав дітей в суспільстві, надає допомогу в період соціального і професійного визначення особистості. Сприяє розвитку дітей з обмеженими можливостями, поліпшенню їхнього психоемоційного стану. Стимулює розвиток соціальної і економічної активності дітей-інвалідів, підприємницької ініціативи, інтелектуального, трудового потенціалу. Сприяє виявленню та розкриттю здібностей, талантів, обдарувань вихованців через їхню участь у науковій, технічній, художній творчості, дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію молоді з урахуванням медико-фізіологічних та соціально-психологічних можливостей. Залучає різні установи, громадські організації, творчі спілки, окремих громадян до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої та інших видів роботи. Забезпечує (надає чи організує) необхідну консультативну допомогу дітям, підліткам, які потребують піклування, їх батькам, особам, які їх замінюють. Дотримується педагогічної етики, поважає гідність особистості дитини, захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігає вживанню ними алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам, пропагує здоровий спосіб життя, займається профілактикою правопорушень неповнолітніх тощо. Постійно підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

Повинен знати. Для вирішення соціально-педагогічних завдань повинен мати знання в обсязі вищої освіти зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота». Має знати вікову, педагогічну, соціальну психологію; етику, естетику, педагогічну деонтологію, основи права, екології; методологічні принципи, закономірності, зміст, методи та форми виховання; інноваційні процеси, технології освітньо-виховної роботи в навчальних закладах різних типів; особливості профілактики девіантної поведінки дітей з обмеженими можливостями різного віку, негативних явищ у підлітковому середовищі, проблеми статево-рольової соціалізації

особистості дітей-інвалідів; форми і методи роботи у сімейно-побутовому середовищі, де виховується інвалід, у позашкільних закладах, спеціальних та лікувально-оздоровчих закладах, за місцем проживання; основи валеології, зміст, форми та методи організації здорового способу життя дітей-інвалідів різного віку; специфіку роботи у загальноосвітніх школах-інтернатах, спеціальних, санаторних та школах соціальної реабілітації; сучасний стан і тенденції розвитку дитячих, підліткових спілок, рухів, організацій тощо та їхній вплив на особистість; функції, права системи державних інститутів, установ, громадських організацій у галузі освіти, навчання та виховання підростаючого покоління; взагалі і дітей з особливими потребами зокрема, культурні, економічні, демографічні, екологічні особливості соціального середовища, в якому організується робота; основи трудового законодавства України, правила охорони праці та техніки безпеки; Закон України «Про освіту», Декларацію прав людини, Конвенцію про права дитини, інші законодавчі і нормативно-правові акти та документи з питань навчання і виховання, державну мову відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

Повинен вміти: застосовувати професійні знання в практичній діяльності, здійснювати і корекцію відхилень у поведінці дітей з особливими потребами; проводити профілактичну роботу з попередження їхньої девіантної поведінки, а також розробляти та організувати програми та проекти виховної, превентивної, корекційної та реабілітаційної роботи з дітьми-інвалідами; впроваджувати масові, колективні та індивідуальні форми та методи реабілітації дітей та підлітків-інвалідів; розробляти соціальні моделі та застосовувати методи навчання, виховання та спілкування осіб з обмеженими фізичними можливостями; займатись посередницькою діяльністю в сфері виховання та соціальної допомоги; працювати в умовах неформального спілкування, сприяючи прояву ініціативи, активізації суб'єктивної позиції вихованців (клієнтів).

Повинен мати розвинені комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність; навички проведення співбесід, інтерв'ювання, вирішення конфліктних ситуацій, проведення групових занять з дітьми та дорослими.

Кваліфікаційні вимоги до категорій.

Соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами вищої категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», виявляє високий рівень професіоналізму, ініціативу, досконало володіє ефективними формами, методами організації соціально-педагогічної роботи серед дітей-інвалідів та їхніх батьків, дотримується вимог етичного кодексу, забезпечує високу якість своєї праці, має власні методичні розробки, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Педагогічний стаж - не менше 8 років.

Соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами I категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», виявляє високий рівень професійної компетентності, використовує сучасні форми, методи навчально-виховної роботи, досяг значної якості соціально-педагогічної діяльності, дотримується вимог етичного кодексу, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування. Педагогічний стаж - не менше 5 років.

Соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами II категорії має вищу освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», достатній рівень професіоналізму, використовує сучасні форми, методи виховання дітей-інвалідів, дотримується вимог етичного кодексу, досяг вагомості якості соціально-педагогічної праці, відзначається загальною культурою, моральними якостями, що служать прикладом для наслідування, педагогічний стаж - не менше 3 років.

Соціальний педагог по роботі з дітьми-інвалідами має вищу або середню педагогічну освіту зі спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота», як виняток, іншу вищу педагогічну освіту, професійно компетентний, дотримується вимог етичного кодексу, забезпечує нормативні вимоги до рівня навчально-виховної роботи у соціальному середовищі, відповідає загальним етичним та культурним вимогам до педагогічних працівників.

ПРОФЕСІЙНИЙ ПОРТРЕТ ТА СТАТУС СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА.

Професія «соціальний педагог» в Україні була введена до кваліфікаційного переліку спеціальностей у 2002 р. Соціальний педагог - спеціаліст, який зайнятий у сфері соціально-педагогічної роботи або освітньо-виховної діяльності. Він організовує взаємодію освітніх та позанавчальних установ, сім'ї, громадськості з метою створення в соціальному середовищі умов дія соціальної адаптації та благополуччя в мікро соціумі дітей та молоді, їх всебічного розвитку.

Структурний і якісний аналіз цінностей соціально-педагогічної роботи, як професійної діяльності, виявляє їх комплексний характер, гуманістичну природу і сутність.

Якраз гуманістичний ідеал - самоцінність особистості - визначає зміст і призначення цієї діяльності, а її цінності тією чи іншою мірою відображають визнання гармонії суспільних і особистих інтересів, пріоритету загальнолюдських цінностей (істина, здоров'я, мир, милосердя, добро, допомога іншій людині тощо). У зв'язку з цим основним завданням соціально-педагогічної роботи є налагодження балансу між відповідальністю суспільства перед особистістю і особистості перед суспільством.

Таким чином, мета соціально-педагогічної роботи в навчальному закладі - сприяння учням успішно вирішувати власні проблеми. Засоби досягнення цієї цілі - вивільнення і розвиток ресурсів учня і його соціального оточення, здійснення необхідних соціальних змін, навчання, виховання перенавчання та самовиховання особистості.

Головною особливістю соціально-педагогічної роботи є вміння спеціаліста визначати проблеми і потреби на різних рівнях: індивідуальному, міжособистісному і суспільному.

Характер професійної діяльності вимагає від соціального педагога знайомства з широким колом питань,

починаючи з організації системи освіти та соціальної роботи в цілому, діючого законодавства, основ соціології і економіки тощо, закінчуючи конкретними, прикладними знаннями. Ідея професіоналізму закладає відповідну модель і стандарт поведінки, впливає на всю організацію соціально-педагогічної роботи - від низової до глобальної.

Кваліфіковане сприяння учням у вирішенні їх проблем, що виникають в процесі засвоєння знань та соціалізації, визначає професійні особливості соціально-педагогічної роботи.

Від традиційних сфер діяльності, які пов'язані з аналізом і вирішенням проблем людей (психологія, соціологія, юриспруденція, педагогіка, інше), соціально-педагогічна робота відрізняється перш за все своїм інтегральним характером. Соціальний педагог в деякому розумінні виступає універсалом, проте його універсальність має досить чіткі предметні кордони, які визначаються змістом освітніх та виховних проблем учня і можливими шляхами їх вирішення. У зв'язку з цим, маємо ще одну принципову особливість соціальної педагогіки як професії - прикордонний характер. Зміст цієї роботи акумулює в собі елементи суміжних професій, що взаємозбагачує їх інформацією, інструментарієм, технологіями.

Соціальний педагог сприймає учня як цілісного індивіда, в поєднанні його різних сторін, в той час як суміжні спеціалісти підходять до вирішення проблеми лише зі своєї сторони. Цілісне бачення учня дозволяє урівноважити тенденцію його часткової «репрезентації» в окремих науках і професіях. Ціннісна спрямованість дії соціального педагога будується на принципі: «Від людини, як найвищої цінності - до цінностей професійних».

Важливою особливістю соціально-педагогічної роботи, як професії, чого не існує в жодній із суміжних сфер діяльності, виступає її посередницький характер.

Соціально-педагогічну роботу не можливо уявити без елемента посередника, причому, цей елемент виступає не як периферійний, а як центральний. Посередницький характер соціальної педагогіки - наслідок її інтегрованості, спрямованості на цілісність людини і орієнтації на життєві проблеми реальних дітей та молоді. Необхідність посередництва між учнем і різноманітними соціальними структурами виникає тоді, коли перший не може самостійно реалізувати свої права і можливості. В самому загальному вигляді соціальний педагог виступає посередником між учнем і соціумом. Він сприяє, з одного боку - ефективній його адаптації в оточуючому виховному та соціальному середовищі, з іншого - гуманізації цього середовища.

При більш детальному аналізі посередника можна виділити декілька напрямків його здійснення:

1. між учнем і різноманітними структурами та установами;
2. між учнем та викладачами або вихователями;
3. між дитиною та батьками;
4. між учнем та іншими спеціалістами, які залучаються до вирішення виховних та навчальних проблем учня (тренери, керівники гуртків тощо);
5. між учнем та різними групами ровесників, молодіжними групами, тощо.

Ефективне здійснення посередницьких функцій можливе при виконанні соціальним педагогом певних умов:

1. розумінням соціальним педагогом проблем учня, його здатності до «вростання» в зміст проблеми дитини;
2. здатністю соціального педагога до адекватного представлення і вираження (репрезентації) проблем учня;
3. знаннями про наявність соціальних ресурсів, які є у різних закладах та установах, що займаються проблемами дітей та молоді;
4. знаннями інструментальних можливостей суміжних професій, представники яких залучаються до участі у вирішенні проблем учня;
5. наявністю спільної мови, що забезпечує взаєморозуміння різних спеціалістів та їх ефективне співробітництво;
6. довірою соціальному педагогу як з боку учня так і тих з ким у нього виникли проблеми, що досягається завдяки його професіоналізму і бездоганною роботою.

Навчальному закладу властиві три провідні напрямки роботи - управління навчальним процесом, участь у вихованні дітей та молоді, організація виховного середовища. Відповідно до цих напрямків будується діяльність будь-якого спеціаліста навчально-виховного закладу, з акцентом на один із них, в залежності від професійної специфіки. Тому і в діяльності соціального педагога можуть бути виділені три аспекти:

- участь в управлінні навчальним закладом;
- участь у виховному процесі;
- участь в організації виховного середовища.

Кожний із даних аспектів визначає конкретні напрямки роботи соціального педагога.

1. Участь в управлінні

Участь в управлінні навчальним закладом соціальний педагог здійснює за трьома основними напрямками:

1) консультування адміністрації дана діяльність передбачає:

- проведення соціологічних і соціально-педагогічних досліджень в педагогічному, учнівському, батьківському колективах. Результати таких досліджень мають забезпечувати прийняття адекватних управлінських рішень;

- участь у вирішенні конфліктів. Практична робота засвідчує, що рівень конфліктності у взаємодії навчального закладу з учнями та батьками досить часто перевищує бажаний рівень, так як у більшості випадків конфлікти обумовлені нерозумінням соціальних причин, що викликають напруженість.

2) методична робота

Методична робота є складовою частиною роботи будь-якого педагогічного працівника. В межах цієї роботи соціальний педагог.

- проводить заняття з учителями, під час яких відбувається навчання прийомам соціометричного контролю за

міжособистісною атмосферою в класі, групі; надається допомога в діагностиці факторів ризику (відчужені, бойкотовані учні); сприяння ефективному розподілу ролей в учнівському колективі з метою компенсації негативного впливу соціальної стихії, інше;

- участь в роботі педагогічних консилиумів (педрада, батьківські збори, інше).

3) взаємодія з різноманітними закладами

Даний напрямок діяльності соціального педагога включає:

- участь від імені навчального закладу в роботі місцевих органів влади і самоуправління з питань соціального розвитку та вирішення соціально-педагогічних проблем та участь в розробці і обговоренні регіональних і місцевих соціальних програм і проектів;
- взаємодія з органами управління освітою, соціального захисту, охорони здоров'я, комісіями у справах неповнолітніх тощо для вирішення соціально-педагогічних проблем;
- співпраця з громадськими та іншими організаціями, які можуть впливати на вирішення тих або інших соціально-педагогічних проблем.

2. Участь у виховному процесі

Даний напрямок діяльності передбачає два основні шляхи:

- 1) моніторинг навчально-виховного закладу, який забезпечує виявлення і діагностування соціально-педагогічних проблем та включає поточне спостереження за загальним станом справ в навчальному закладі, класних колективах та групах, за взаємовідносинами між вчителями, учнями, батьками тощо. Моніторинг забезпечує аналіз та прогнозування конкретних соціально-педагогічних проблем.
- 2) соціально-педагогічна реабілітація. Даний напрямок є провідним в діяльності соціального педагога. Він вимагає індивідуальної роботи з конкретним учнем, де від соціального педагога очікують найбільших успіхів. Цей напрямок реалізується в різних видах діяльності:
  - соціально-педагогічна підтримка здійснюється у співробітництві з органами місцевого управління самоврядування і різними відомчими установами, які мають необхідні повноваження для влаштування дитини і засоби на її утримання, а також з громадськістю, в розпорядженні якої є різноманітні фонди і кадрові ресурси. В сукупності це дозволяє вилучати неповнолітніх із важкого або загрозливого становища, направляти в притулок, передавати в прийомну сім'ю або інтернат. А якщо надія на оздоровлення обстановки в сім'ї не втрачена - включати батьків в різні реабілітаційні програми;
  - соціальний контроль (реалізується функція навчального закладу як одного із суб'єктів системи профілактики дитячої бездоглядності і правопорушень) здійснюється у взаємодії з комісією у справах неповнолітніх та захисту їхніх прав. Цей напрямок діяльності передбачає певний позитивний вплив з боку навчального закладу на прилеглий мікрорайон, протидію субкультурам маргінальної орієнтації, які все активніше залучають в свою сферу неповнолітніх;
  - педагогічна реабілітація, що являє собою соціальну підтримку всередині навчально-виховного процесу. Вона передбачає, з однієї сторони, пошук засобів на додаткові заняття з учнями, з іншої - покращення соціально-психологічного статусу неуспішної дитини. При цьому соціальний педагог виступає захисником особистості учня в колективі. Він символізує гуманізм колективу, виступає захисником відчужених та відторгнених дітей. Діючи на грані стихійних та організованих сил в учнівському колективі або групі, соціальний педагог полегшує тиск на слабого і залучає „невдах“ до корпоративного духу навчального закладу;
  - психопрофілактика, спрямована на виявлення учнів, дезадаптація яких пов'язана з обмеженими можливостями їхнього здоров'я. Такі діти мають стояти на окремому обліку. У цьому випадку обов'язковим є співробітництво із шкільним психологом та дитячим лікарем. Завдання соціального педагога в роботі з даною категорією учнів - своєчасно взяти їх на контроль, розробити і затвердити план реабілітаційних заходів, проконтролювати хід їх реалізації.

3. Участь в організації виховного середовища

Даний напрямок діяльності передбачає три обов'язкові компоненти роботи соціального педагога:

- 1) супровід дитини в сім'ї. Взаємодія з сім'єю потребує від соціального педагога надзвичайної делікатності та такту. Разом із тим, він не може ігнорувати факти неблагополучної внутрішньо сімейної обстановки. В цьому випадку нерідко поведінка батьків не носить антисуспільного характеру і не дає підстав для втручання правоохоронних органів. Тому соціальний педагог має брати на себе відповідальну ініціативу для вирішення внутрішньо сімейних соціально-педагогічних проблем з метою захисту інтересів та прав дитини.
- 2) робота із соціальним середовищем учня. Даний вид діяльності передбачає вивчення і роботу з різноманітними неформальними об'єднаннями та тупами дітей та молоді в мікрорайоні навчального закладу, населеного пункту. Знання проблем неформального життя учнів допомагає в значній мірі керувати процесом виховання і запобігати конфліктам, які «занесені ззовні» до навчального закладу.
- 3) участь в роботі батьківського комітету. Взаємодія з громадськими органами самоврядування школи - батьківським комітетом, опікунською радою та інше - входить в завдання соціального педагога за багатьма напрямками його роботи. Дані об'єднання не наділяються адміністративними повноваженнями і ефективно можуть бути використані для формування виховних завдань навчального закладу, для вирішення конфліктних ситуацій між учнями і вчителями, для формування здорового соціально-педагогічного клімату в навчальному закладі. Таким чином, соціальний педагог в навчальному закладі має доволі широкий діапазон обов'язків.

Учням та їхнім батькам він надає наступні види соціальних послуг:

- допомагає в адаптації дітей при вступі до школи, в переході із однієї ступені навчального закладу до іншої

та при випуску з навчального закладу;

- попереджує конфлікти, які можуть виникнути в учнівському колективі; допомагає у вирішенні конфліктних ситуацій на ранній стадії та запобігає розвитку більш складніших проблем; допомагає учням у формуванні навичок вирішення та подолання кризових станів; навчає соціальним навичкам;
- виступає посередником між навчальним закладом та сім'єю: допомагає батькам і вчителям зрозуміти інтереси і потреби дітей в отриманні освіти і віднайти способи їх задоволення в навчальному закладі; допомагає визначити індивідуальні навчальні програми для дітей, які цього потребують (наприклад, навчання вдома);
- виступає посередником між батьками і вчительським колективом, спонукає батьків до активної участі в житті навчального закладу, доводять до відома адміністрації і педколективу необхідну інформацію про становище в сім'ях учнів, які потребують соціально-педагогічної підтримки;
- слідкує за відвідуванням учнями навчального закладу, допомагає їм у подоланні причин, що призводять до пропусків занять;
- попереджує і понижує негативний вплив факторів ризику на дітей.

Разом із педколективом навчального закладу соціальний педагог:

- приймає участь в педрадах, батьківських зборах та інших нарадах, що стосуються соціально-педагогічного життя навчального закладу;
- проводить консультації з вчителями та іншими працівниками навчального закладу з різних соціально-педагогічних проблем з метою сприяння покращенню умов життя та навчання учнів;
- організовує співробітництво з учителями та іншими спеціалістами школи (психолог, дефектолог, лікар) при розробці індивідуальної стратегії і тактики допомоги дезадаптованим учням;
- надає допомогу в оцінці та аналізі дисциплінарних порушень учнів, інше.

До посадових обов'язків соціального педагога входять також турбота про дітей, які за певних причин не відвідують школу; надання допомоги та підтримки батькам при переведенні дитини в інший навчальний заклад; захист прав дітей, які є представниками національних меншин; виявлення дітей, які незаконно зайняті на роботі в навчальний час і вирішення питання їхньої освіти; сприяння дітям та батькам в отриманні гарантованих їм пільг; організація різноманітних благодійних акцій тощо.

Сьогоднішні учні зіткаються з багатьма соціальними, економічними, особистісними проблемами, які часто негативно впливають на процес їхнього соціального і громадського становлення. Колектив навчального закладу повинен комплексно вирішувати проблеми учня. Роль соціального педагога в цій справі досить вагома.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Основними функціями соціального педагога в навчальних закладах є:

діагностична - вивчення та оцінювання особливостей діяльності особистості, мікро колективу (класу чи референтної групи), шкільного колективу в цілому, неформальних молодіжних об'єднань; спрямованості впливу мікро середовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, позитивних сил в мікрорайоні та джерел негативного впливу на дітей та підлітків;

прогностична - прогнозування на основі спостережень та досліджень посилення негативних чи позитивних сторін соціальної ситуації, що впливає на розвиток особистості чи групи; прогнозування і програмування процесів соціального розвитку мікрорайону і конкретного мікро соціуму, діяльності тих інститутів, які беруть участь у соціальному формуванні особистості;

консультативна - надання порад, рекомендацій учням, батькам, вчителям та Іншим особам, які звертаються до соціального педагога;

захисна - забезпечення дотримання норм охорони та захисту прав дітей і підлітків, представлення їхніх інтересів у різноманітних інстанціях (службі у справах неповнолітніх, міліції, суді тощо);

організаторська - забезпечення змістовного дозвілля дітей та підлітків у школі та соціальному середовищі, залучення сім'ї та представників громадськості до соціально-педагогічного процесу в навчальному закладі;

попереджувально-профілактична та соціально-терапевтична - передбачення і приведення до дії механізми запобігання й подолання негативних впливів у соціально-правовому, юридичному та психологічному плані; організація соціотерапевтичної допомоги, забезпечення захисту прав учня у суспільстві, допомога підліткам і молоді в період соціального і професійного визначення.

Специфіка функцій соціального педагога потребує безперервного самовдосконалення, широкої поінформованості, обізнаності, ерудиції, глибоких спеціальних знань. Він мусить бути цікавим для оточення. Соціальний педагог сприяє педагогізації середовища, активізує соціально-культурні та соціально-педагогічні функції суспільства, сім'ї, кожної конкретної особистості.

На відміну від звичайного педагога у навчальному закладі, в роботі соціального педагога першорядну роль відіграє не навчальна, а, передусім, виховна функція, функція соціальної допомоги і захисту. Соціальні педагоги покликані сприяти саморозвиткові особистості.

На основі цих функцій виокремлюють такі основні напрями професійної діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах:

- вивчення соціально-психологічних особливостей особистості та соціально-педагогічного впливу мікросередовища на вихованців шляхом спостереження, бесід, опитування експертів, інтерв'ювання, тестування, аналізу документів; організація соціально-педагогічної взаємодії з особистістю, яка потребує допомоги, що забезпечується підтримкою дітей із проблемних сімей, спонуканням особистості до самоорганізації та самостійності, сприянням особистості у вирішенні її проблем; співробітництво з сім'єю, школою та громадою;

- соціально-психологічна допомога та підтримка особистості в кризових ситуаціях здійснюється шляхом з'ясування проблеми, обговорення шляхів її вирішення, розробки плану дій, допомоги в організації виходу з проблеми, координації зусиль найближчого оточення особистості, створення груп підтримки тощо;
- корекція стосунків, способів соціальної дії, посередництво в творчому розвитку особи і групи можуть бути реалізовані при моделюванні ситуацій, які сприятимуть оволодінню підлітками новим досвідом, допомозі в розблокуванні позитивних емоцій, створенні ситуації успіху, зміні уявлень вихованця про своє «Я», підтримці ініціатив окремого учня чи групи, створенні умов для творчості.

Відповідно до напрямків діяльності соціального педагога розрізняють такі основні види професійної діяльності:

- правоохоронна (пропедевтика правопорушень, соціальна підтримка різних категорій населення, соціально-реабілітаційна діяльність);
- психологічна (консультативно-посередницька, охорона здоров'я і пропаганда здорового способу життя, медико-реабілітаційна допомога);
- культурно-дозвільна (організація діяльності дітей, молоді, сімейно-сусідських осередків, культурно-освітня робота за місцем проживання, організація фізкультурно-оздоровчого та культурного відпочинку, соціальна анімація).

Відповідно до концепції реформування загальноосвітньої ніколи Міністерство освіти і науки України ставить перед практичними психологами та соціальними педагогами (лист Міністерства освіти і науки України від 02.08.2001 р. № 1/9-272 «Про особливості діяльності практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів») такі завдання:

1. Здійснювати психологічний супровід розвитку дітей та учнівської молоді:

- визначення психологічної готовності дітей до навчання в школі (діагностика і методичне забезпечення корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які виявились непередготовленими до шкільного життя);
- первинне обстеження при комплектуванні перших класів (виявлення дітей з низьким рівнем розвитку пізнавальних процесів, затримкою психічного розвитку, вадами розумового розвитку; виявлення дітей, які потребують корекційно-відновлювальної або розвивальної роботи;
- визначення рівня індивідуальних вимог до дитини, доцільних на початку навчання);
- психологічний супровід процесу пристосування першокласників до шкільного життя (виявлення дітей, які мають труднощі в адаптаційний період; індивідуальна психодіагностика для визначення причин труднощів адаптації; консультування вчителів, батьків з питань індивідуального підходу в роботі з такою категорією дітей; проведення психогігієнічних занять в класах, з окремими групами дітей);
- профілактика дезадаптації учнів під час переходу з початкової до середньої школи (виявлення можливої «групи ризику» дезадаптації учнів, які стикаються з труднощами в навчанні, поведінці, ознаки емоційних розладів, які займають в класі позицію «відторгнутих»; визначення причин труднощів і розробка шляхів їх подолання);
- робота з обдарованими дітьми та дітьми з творчими здібностями (психодіагностика дітей з високим інтелектуальним потенціалом; виявлення обдарованих і талановитих дітей; індивідуальні психологічні консультації для таких дітей і їх батьків; групова робота по розвитку комунікативних навичок, креативності);
- психологічний супровід розвитку підлітків (діагностика особистісних рис та якостей, особливостей характеру; стимулювання саморозвитку та самовиховання; консультування з особистісних проблем; тематичні бесіди, навчальні заняття, тренінги; психологічна допомога в кризових ситуаціях);
- допомога психолога в професійному самовизначенні старшокласників (групова діагностика професійних нахилів, інтересів, здібностей; профорієнтаційні бесіди та ігри; індивідуальні психологічні консультації з проблем професійного вибору);
- робота з учнями старшого шкільного віку (виявлення психологічної готовності до «дорослого» життя; діагностика варіантів особистісного самовизначення; допомога у вирішенні проблеми минулого, теперішнього, майбутнього; індивідуальна і групова робота з педагогами, батьками з проблем неблагополуччя старшокласників, пошуку розуміння у спілкуванні, проведення виховних заходів).

2. Брати участь у виховній роботі загальноосвітнього навчального закладу:

- допомога у налагодженні шкільної дисципліни (консультування педагогів щодо використання ефективних методів стимулювання відповідної поведінки учнів; групова психокорекційна робота з формування навичок саморегуляції; психологічна просвіта з питань індивідуального підходу до дитини);
- запобігання конфліктам в учнівських колективах (соціометричні дослідження в класах, визначення структури взаємовідносин, розподіл ролей; консультування класних керівників (кураторів) за результатами дослідження; спеціальні заняття з учнями для розвитку навичок конструктивного розв'язання конфліктів);
- виявлення дітей «групи ризику» у початковій школі (скринінгові психодіагностичні обстеження з метою виявлення дітей, які мають труднощі в навчанні, поведінці, емоційні розлади; індивідуальна психодіагностика з визначення причин труднощів; координація дій учителя, батьків, вихователів ГПД; індивідуальна психокорекційна робота; своєчасне направлення дітей до логопеда, психіатра, психотерапевта, психолого-медико-педагогічної консультації (ПМПК) тощо);
- допомога вихователям ГПД у створенні стабільної ситуації розвитку дитини (доброзичливе ставлення, формування почуттів і навичок, індивідуальний підхід, організація дитячого колективу, фізичний, розумовий, духовний розвиток особистості);
- робота з підлітками «групи ризику» (психологічна діагностика важковиховуваності та акцентуацій характеру; розробка програми педагогічної і психологічної корекції неадекватної поведінки підлітків; індивідуальна психокорекція емоційно-вольової сфери, допомога у подоланні психотравмуючих ситуацій; розробка

- конструктивних поведінкових стратегій щодо подолання труднощів; соціально-педагогічний патронат);
- профілактика правопорушень серед неповнолітніх (з'ясування мотивів девіантної поведінки; індивідуальні бесіди, обговорення ситуації в групі чи класному колективі; психокорекція; проведення консультацій з педагогами і батьками з вибору відповідних виховних заходів);
- орієнтація учнів на здоровий спосіб життя (профілактика тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії, віл-інфекції, СНІДу: викладання курсу «Валеологія», викладання окремих розділів курсу «Основи безпеки життєдіяльності»; застосування психокорекційних програм; тренінги з розвитку навичок прийняття рішень, захисту від тиску з боку однолітків);
- попередження суїцидальної поведінки дітей та підлітків (соціометричні дослідження в дитячих колективах; попередня діагностика факторів ризику; перша психологічна допомога при загрозі суїциду; корекційно-відновлювальна робота; формування позитивного психологічного клімату в учнівському колективі; психологічне консультування педагогів класних керівників (кураторів), батьків тощо).

3. Проводити роботу з оптимізації навчально-виховного процесу:

- виявлення дітей, які потребують спеціального корекційного навчання (виявлення із числа стійко невстигаючих учнів з вадами розвитку; оформлення документів і направлення на обстеження до відповідної ПМПК; методичне забезпечення корекційно-відновлювальної і розвивальної роботи з цією категорією дітей та відстеження динаміки їх розвитку);
- психологічне забезпечення диференційованого навчання учнів (психологічна діагностика успішності навчання, емоційного ставлення учнів до навчального закладу, нервово-психічного стану, рівня інтелектуального потенціалу, здібностей; допомога вчителям у визначенні індивідуального підходу до навчання і виховання учнів; проведення групових психокорекційних занять у класі);
- пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу (психологічний аналіз уроків; допомога педагогам у підготовці розвиваючих завдань для розвитку пам'яті, уваги, мислення, уяви, творчих здібностей учнів; психологічна просвіта: навчальна мотивація і методи підвищення пізнавальної активності учнів, введення розвиваючого компонента в навчальну діяльність);
- психологічна підтримка вчителя (психологічне консультування особистісних проблем, взаємовідносин в сім'ї і колективі; психологічна підтримка у складних життєвих ситуаціях; організація і проведення сеансів психологічної релаксації, навчання прийомам саморегуляції і аутотренінгу; психологічні тренінги: особистісного росту, позитивного мислення, подолання конфліктів);
- участь у прийнятті ефективних управлінських рішень (вивчення структури комунікацій та інформаційних каналів; допомога адміністрації навчального закладу в попередженні та урегулюванні конфліктів; психологічна експертиза педагогічних новацій; учнівське самоврядування);
- гуманізація та демократизація навчально-виховного процесу (просвіта педагогів з питань гуманістичної психології: «ситуація очима дитини», комунікативна компетентність, попередження психологічного насильства; методи підтримки дисципліни, навички конструктивних переговорів; участь у розробці навчальних програм).

Перелічені види роботи практичного психолога та соціального педагога можуть доповнюватися пріоритетними для кожного загальноосвітнього навчального закладу напрямками, а також специфічними завданнями, виходячи із конкретних запитів педагогічного колективу. Наприклад, робота з хворими дітьми, дітьми, потерпілими внаслідок аварії на ЧАЕС, які зазнали насильства, схильними до суїцидальної поведінки тощо.

Соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу також бере участь у розробці і впровадженні заходів, спрямованих на реалізацію національних, державних, комплексних, галузевих (регіональних, місцевих) програм.

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Соціальному педагогу необхідно мати достатню інформацію про різні суб'єкти соціально-педагогічної діяльності.

Існує ціла низка проблем місцевого рівня без знання яких соціальний педагог не зможе ефективно виконувати свої посадові обов'язки. Для оптимізації своєї діяльності соціальний педагог повинен:

- з'ясувати для себе структуру об'єктивних потреб у здійсненні соціально-педагогічної діяльності в навчальному закладі мікрорайону;
- ознайомитися з міською/районною соціально-педагогічною концепцією;
- уточнити вимоги до завдань і характеру діяльності соціального педагога з боку органів управління освітою;
- ознайомитися з прийнятою системою оцінки ефективності соціально-педагогічної діяльності в закладах освіти мікрорайону;
- ознайомитися з моделями діяльності соціального педагога в різних закладах освіти;
- вивчити структуру функціонування і управління соціально-педагогічною системою міста/району.

Відповідно до Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» та Загального Положення «Про центри соціальних служб для молоді», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2002 р. № 1291 «Про розвиток центрів соціальних служб для молоді», визначено центри соціальних служб для молоді (ЦССМ) як спеціальні заклади, уповноважені державою брати участь у реалізації державної молодіжної політики шляхом проведення соціальної роботи з дітьми та молоддю.

ЦССМ надають дітям та молоді безкоштовні соціальні послуги, а саме, психолого-педагогічні, соціально-педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні, юридичні, інформаційні та соціальну допомогу, як власними (в першу чергу), так і залученими фахівцями відповідного професійного спрямування. Вони здійснюють

свою діяльність на підставі єдиних нормативно-правових актів, стандартів і нормативів здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю, інформаційних, організаційних, методичних та методологічних стандартів.

Діяльність центрів соціальних служб для молоді щодо надання соціальних послуг дітям, молоді та сім'ям здійснюється за двома напрямками: соціальна робота та управління соціальною роботою.

Соціальна робота центрів соціальних служб для молоді на загальноновизнаних гуманістичних, демократичних і правових засадах. Основними принципами їхньої діяльності є законність, дотримання і захист прав людини, диференційність, системність, індивідуальний підхід, доступність, конфіденційність у соціальній роботі, відповідальність центрів соціальних служб для молоді за дотримання етичних та правових норм, добровільність у прийнятті послуг та допомоги.

Центри соціальних служб для молоді здійснюють соціальну роботу за видами:

- соціальне обслуговування - спрямоване на задоволення потреб, що виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний та різнобічний розвиток дітей, молоді та сімей шляхом надання різноманітних соціальних послуг;
- соціальний супровід - спрямований на здійснення соціальної допомоги, опіки та патронажу соціально незахищених категорій дітей, молоді та сімей з метою подолання життєвих труднощів, збереження і підвищення їхнього соціального статусу;
- соціальна профілактика - спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення та запобігання будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей, молоді та сімей;
- соціальна реабілітація - спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану дітей, молоді та сімей, їхніх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загальноновизнаними суспільними правилами і нормами.

Соціальне обслуговування молоді здійснюється шляхом надання їй соціальних послуг (психологічних, соціально-медичних, соціально-економічних, юридичних та інформаційних). При цьому під соціальними послугами розуміється комплекс дій що надає допомогу особистості чи окремим групам осіб щодо забезпечення та покращення умов їх життєдіяльності.

Центри соціальних служб для молоді надають:

- психологічні послуги - це робота, спрямована на надання консультативних послуг з питань поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики з метою вивчення соціально-психологічних характеристик особистості та групи, проведення терапевтичних сеансів з метою психокорекції або психологічної реабілітації людини, надання методичних поради батькам;
- соціально-педагогічні послуги - це робота, спрямована на виявлення інтересів і потреб людей у різних видах діяльності і залучення до роботи з ними різноманітних закладів, товариств та зацікавлених осіб;
- соціально-економічні послуги - це робота, спрямована на задоволення матеріальних інтересів і потреб малозабезпечених верств населення одноразовими компенсаціями натуральною та грошовою допомогою, здійснення соціально-побутової о патронажу з метою покращення житлових умов клієнтів та забезпечення їх нормального побуту;
- юридичні послуги - це робота, спрямована на надання консультативних послуг клієнту з питань чинного законодавства (оформлення документів, адвокатська допомога тощо), захист його прав та інтересів, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності до осіб, які прямо чи опосередковано здійснюють протиправні дії відносно клієнта;
- соціально-медичні послуги - це робота щодо здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення та розвитку можливих органічних розладів у окремих індивідуумів та у «групах ризику»; забезпечення підтримки і захисту нормального рівня життя і здоров'я людей; сприяння досягненню поставлених ними цілей і розкриттю внутрішнього потенціалу (профілактика девіантності, формування здорового способу життя, викоренення джерел стресу людини із зовнішнього середовища, створення умов для надбання клієнтом досвіду розв'язання потенційних та існуючих проблем тощо);
- інформаційні послуги - це робота, спрямована на надання клієнтам інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги), розповсюдження серед населення просвітницьких знань (просвітницькі послуги);
- поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг з метою створення попиту на них формування певних уявлень та ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

Послуги, що надаються центрами соціальних служб для молоді, є державними послугами і здійснюються на безоплатній основі. Послуги можуть надаватися центрами соціальних служб для молоді на компенсаційній основі. Перелік таких послуг затверджується Кабінетом Міністрів України. Система центрів соціальних служб для молоді складається з центрів державного, регіонального та місцевого рівня. На державному рівні функціонує Український державний центр соціальних служб для молоді. УДЦССМ створюється відповідним вищим органом державної виконавчої влади. На регіональному рівні в Україні діють 27 регіональних ЦССМ (відповідно до територіально-адміністративно поділу України) Республіканський центр соціальних служб для молоді (АР Крим), 24 обласні, Київський та Севастопольський міський ЦССМ. Центри регіонального рівня створюються відповідно за рішенням ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та належать до сфери їх управління. На місцевому рівні в кожному регіоні України діють: районні, міські та районні у містах центри ССМ.

Усе це в сукупності дозволяє здійснювати соціальну роботу за основними напрямками, які реалізуються соціальними службами для молоді:

1. Соціальна підтримка різних категорій сімей.
2. Соціальне становлення жіночої молоді.
3. Соціальна підтримка дітей та молоді з особливими потребами.
4. Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, які залишилися, без піклування батьків.
5. Профілактика алкоголізму та наркоманії.
6. Профілактика ВІЛ/СНІДу та венеричних захворювань.
7. Профілактика правопорушень.
8. Сприяння працевлаштуванню.
9. Правова освіта молоді.
10. Сприяння розвитку творчої, обдарованої молоді.
11. Соціальна підтримка неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі.
12. Соціальна підтримка військовозобов'язаної молоді.

Основними завданнями соціальних служб для молоді відповідно до Типового положення визначились:

- реалізація державної молодіжної політики щодо соціального становлення та розвитку молоді;
- подання інформаційної, правової, психолого-педагогічної, медичної та інших форм допомоги молоді;
- проведення необхідних заходів з метою попередження та подолання негативних явищ у молодіжному середовищі;
- здійснення соціальної опіки окремих категорій молоді, зокрема інвалідів і сиріт; встановлення та зміцнення зв'язків з соціальними службами для молоді за кордоном, інтеграція в міжнародну систему соціальної роботи з молоддю.

Відповідно до покладених завдань соціальні служби для молоді повинні здійснювати такі функції:

- розробляти і реалізувати разом з органами державного управління у справах молоді програми соціального обслуговування та соціальної допомоги молоді;
- інформувати молодь з питань праці, навчання, дозвілля та відпочинку, діяльності соціальних служб;
- проводити юридичне консультування з питань молодіжного законодавства, прав і обов'язків молодих людей в різних сферах їх життєдіяльності;
- представляти інтереси молодих людей при розгляді на підприємствах, в установах і організаціях питань, що стосуються реалізації прав молоді;
- в разі необхідності у встановленому порядку оскаржують у суді неправомірні рішення державних або громадських органів, дії посадових осіб щодо молодих громадян;
- створювати «телефон довіри», проводять соціально-психологічне консультування, психокорекцію та психотренінг з підлітками, молоддю та молодими сім'ями;
- проводити медичне консультування з питань подолання алкогольної та наркологічної залежності, шкідливих звичок, поліпшення сімейно-шлюбних стосунків й утвердження здорового способу життя;
- вживати необхідних заходів для організації соціально вагомій діяльності підлітків і молоді, їх змістовного дозвілля та відпочинку, що сприяє попередженню та подоланню негативних явищ у молодіжному середовищі;
- разом із заінтересованими організаціями створювати соціально-реабілітаційні центри для інвалідів та інших категорій молоді;
- організовувати молодіжні агентства та бюро сприяння працевлаштуванню молоді, яка навчається, а також надають послуги, пов'язані з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією;
- надавати разову матеріальну допомогу молодим людям, які її потребують, на умовах, визначених Міністерством у справах молоді і спорту за узгодженням з відповідними міністерствами і відомствами;
- разом з відповідними міністерствами і відомствами, вищими навчальними закладами організовувати підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації спеціалістів соціальних служб для молоді;
- систематично проводити соціологічні дослідження, вивчати статистичні та інформаційні матеріали щодо соціально-економічного становища молоді;
- готувати пропозиції органам державного управління у справах молоді з питань вирішення актуальних молодіжних проблем, запобігання негативним тенденціям у молодіжному середовищі;
- надавати інформаційні послуги підприємствам, установам та організаціям незалежно від їх підпорядкування та форм власності щодо соціально-економічного становища молоді, форм і методів соціальної роботи з молоддю;
- вивчати та поширювати передовий досвід роботи у сфері соціального обслуговування та соціальної допомоги молоді;
- організовувати стажування спеціалістів соціальних служб за кордоном;
- разом із заінтересованими організаціями та установами проводити науково-практичні конференції, семінари, прес-конференції, видають інформаційно-методичну літературу.

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ (Зразок)

1. Загальні положення

1.1 Інструкція розроблена на основі Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про дошкільну освіту», «Положення про психологічну службу системи освіти України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.1999 р. № 127, «Типового положення

про центри практичної психології і соціальної роботи», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 15.08.2000 р. № 386 та інших нормативно-правових документів.

1.2. Соціальний педагог повинен мати спеціальну освіту, мінімальний освітньо-кваліфікаційний рівень - бакалавр.

1.3. Соціальний педагог адміністративно підпорядковується безпосередньо директору навчального закладу, методично - районному (міському) центру практичної психології і соціальної роботи або методисту методичного кабінету, який відповідає за психологічну службу.

1.4. У своїй діяльності соціальний педагог керується Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями відповідних органів виконавчої влади, Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи, методичними рекомендаціями Українського науково-методичного, обласного, районного центру практичної психології і соціальної роботи, а також Статутом, нормативно-правовими актами навчального закладу, трудовою угодою, цією інструкцією.

2. Функції

2.1. Здійснює посередництво між основними навчально-виховними установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю.

2.2. Організовує взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу з метою створення умов для всебічного розвитку дітей і підлітків.

2.3. Сприяє участі вихованців у науковій, технологічній, художній творчості, спортивній, суспільно-корисній діяльності, виявленню задатків, обдарувань, розкриттю здібностей, талантів.

2.4. Дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію учнівської молоді.

2.5. Залучає до культурно-освітньої, профілактично-виховної, спортивно-оздоровчої творчої роботи різні установи, громадські організації, творчі спілки, окремих громадян.

2.6. Впливає на подолання особистісних, міжособистісних, внутрішньо сімейних конфліктів.

2.7. Надає консультативну соціальну, психологічно-педагогічну допомогу дітям і підліткам, групам соціального ризику, дітям, які потребують піклування тощо.

2.8. Здійснює соціальний супровід неповнолітніх дітей з девіантною поведінкою та соціальну адаптацію їх сімей.

3. Посадові обов'язки

3.1 Соціальний педагог навчального закладу виконує свої функціональні обов'язки на високому професійному рівні, виходячи з завдань освітньої політики Міністерства освіти і науки України.

3.2 Керується в роботі Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи. Зберігає професійну таємницю, не поширює відомостей, отриманих у процесі діагностики, консультування тощо, якщо це може завдати шкоду дитині чи її оточенню. Конфіденційну інформацію про клієнта соціальний педагог має надавати виключно з дозволу керівника районного (міського) центру практичної психології і соціальної роботи.

3.3. Соціальний педагог дотримується професійної етики, поважає гідність дитини (клієнта), захищає її від будь-яких форм фізичного або психічного насильства.

3.4. Будує свою діяльність на основі доброзичливості, довіри, у тісній співпраці з усіма учасниками навчально-виховного процесу.

3.5. Пропагує здоровий спосіб життя, підвищує рівень соціальної обізнаності педагогічних працівників та батьків.

3.6. Використовує в своїй професійній діяльності виключно методики, технології, методи, що пройшли соціально-психологічну експертизу в обласному (районному) центрі практичної психології і соціальної роботи.

3.7. Бере участь в роботі педагогічної ради школи, нарадах тощо.

3.8. Подає статистичні звіти про роботу в міський (районний) центр практичної психології і соціальної роботи або методисту, який відповідає за психологічну службу.

4. Права.

4.1. Соціальний педагог навчального закладу за своїм статусом належить до педагогічних працівників і, відповідно до чинного законодавства, користується всіма правилами і гарантіями передбаченими для них.

4.2. Соціальний педагог має право на методичний день (8 годин) для консультацій в міському, районному або обласному центрі практичної психології і соціальної роботи з метою підвищення свого професійного рівня.

4.3. Соціальний педагог має право на окреме, спеціально обладнане приміщення для проведення діагностичної, консультативної, розвивальної та корекційної роботи.

4.4. З метою розв'язання конфліктних випадків соціальний педагог має право подати звернення до міського, районного або обласного центру практичної психології і соціальної роботи на предмет експертизи та супервізії своєї професійної діяльності.

5. Відповідальність

5.1. За невиконання або неякісне виконання правші внутрішнього розпорядку навчального закладу, посадових обов'язків без поважних причин, встановлених даною Інструкцією, у тому числі за невикористання наданих йому прав, соціальний педагог несе дисциплінарну відповідальність у порядку, визначеному трудовим законодавством.

5.2. За нанесення учасникам навчально-виховного процесу збитків в результаті виконання (не виконання) своїх посадових повноважень соціальний педагог несе відповідальність у порядку і в межах, встановлених трудовим і цивільним законодавством України.

ПОЛОЖЕННЯ
про психологічний кабінет
дошкільних, загальноосвітніх та інших
навчальних закладів системи загальної середньої освіти
(затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
від 19.10.2001 р.№ 691)

1. Загальні положення

- 1.1. Психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі - навчальних закладів) - це спеціально обладнане приміщення для здійснення професійної діяльності практичного психолога (соціального педагога).
- 1.2. В кабінеті забезпечується своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей та учнів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей. Кабінет діє з метою виявлення і створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку і саморозвитку дітей та учнів, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.
- 1.3. Робота в психологічному кабінеті здійснюється відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.1999 р. № 127 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 30.12.1999 р. за № 922/4215), із змінами і доповненнями, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2001 р. № 439 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 09.07.2001 р. за № 570\5761), у тісному взаємозв'язку з іншими навчальними кабінетами, з використанням технічних засобів, методичного, довідкового та роздаткового матеріалу.
- 1.4. Навчальний заклад забезпечує організаційні, фінансові та матеріальні умови, необхідні для функціонування психологічного кабінету. Приміщення, обладнання, майно кабінету утримується навчальним закладом на безстроковому користуванні та оперативному управлінні.
- 1.5. У психологічному кабінеті можуть надаватися користувачам додаткові платні послуги згідно з законодавством України.
- 1.6. Дане Положення є обов'язковим для навчальних закладів незалежно від форм власності і визначає загальні вимоги до розташування, обладнання, оформлення психологічного кабінету та ведення документації.
- 1.7. Діяльність у психологічному кабінеті регламентується законами України, іншими законодавчими актами, нормативно-правовими документами психологічної служби системи освіти України, затвердженими в установленому порядку навчальними програмами і планами, а також цим Положенням.

2. Призначення психологічного кабінету та вимоги до його оформлення. Психологічний кабінет повинен мати два приміщення: робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) та навчальний психологічний кабінет.

- 2.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) призначений для проведення індивідуальної психодіагностичної, корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи; індивідуальної консультативної роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками; а також і для підготовки до занять, тренінгів, виступів; обробки результатів психологічних обстежень та оформлення висновків і рекомендацій.

Робочий кабінет розташовується в зручному для відвідувачів місці. На вхідних дверях закріплюється табличка «Практичний психолог» («Соціальний педагог»), на видному місці - графік роботи, затверджений керівником навчального закладу.

Під робочий кабінет відводиться кімната площею не менше 12 кв.м.

- 2.2. Навчальний психологічний кабінет призначений для проведення занять з дітьми та учнями (навчальні курси, факультативні заняття, психологічні гуртки, практикуми, тренінги); групової діагностичної, розвивальної та психокорекційної роботи з учнями (дітьми), психологічної просвіти педагогічних, працівників, батьків; систематичного підвищення рівня психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу.

Навчальний психологічний кабінет розташовується поруч з робочим кабінетом практичного психолога (соціального педагога). На вхідних дверях закріплюється табличка з назвою: «Навчальний психологічний кабінет».

- 2.3. Оформлення психологічного кабінету повинно відповідати рекомендованим санітарно-гігієнічним, технічним нормам (освітленості, температури, вологості, швидкості руху повітря) та естетичним вимогам.
- 2.4. Психологічний кабінет розташовується в приміщеннях з достатнім природним та штучним освітленням, звуковою ізоляцією, необхідною кількістю розеток. Кімнати повинні забезпечувати психотерапевтичний ефект. Підвищенню комфортності сприяють кімнатні рослини, акваріуми, зображення природи тощо.

Для кращого розсіювання та відбиття світла рекомендується стелю фарбувати у білий колір.

Якщо вікна у приміщенні виходять на сонячний бік, то стіни краще оформляти у прохолодні тони: блакитний, зеленуватий, салатний. Для приміщень з вікнами, орієнтованими на північ, північний захід, північний схід більше підходять кольори теплої гами: жовтуватий, світло-оранжевий, пісковий.

Підлога, незалежно від матеріалу, з якого вона зроблена, повинна мати темніший колір, ніж стіни.

Приміщення слід оформляти з урахуванням вимог сучасного дизайну. При оформленні психологічного кабінету рекомендується створення кольоро-світлової композиції з урахуванням психофізіологічного ефекту кольорів.

3. Матеріально-технічне оснащення

3.1. Робочий кабінет практичного психолога (соціального педагога) рекомендується укомплектувати:

- меблями: письмовий та журнальний стіл, стільці, 2-3 крісла, шафи секційні для зберігання книг, навчально-методичних матеріалів, довідково-інформаційної документації, архіву тощо;
- сейфом для зберігання обліково-статистичної документації та документації для службового використання, аудіо-відео касет, дискет тощо;
- килимами для підлоги та пілососом для їх чищення;
- оргтехнікою: комп'ютером, принтером, ліцензованим програмним забезпеченням, сканером, ксероксом, телевізором, диктофоном, аудіо-відеотехнікою з достатньою кількістю касет, діагностичними засобами, проекційною апаратурою та пристроями для її використання (екран, зашторювання, пульт дистанційного управління та ін.), кольорово-освітлювальною системою, освіжувачем та іонізатором повітря, засобами зв'язку тощо;
- канцелярськими приладдями: папером (білим та кольоровим) форматом А-4, блокнотом А-3, фліп-чартом, маркерами, фломастерами, матеріалами для творчих занять (клей, пластилін, фарби, іграшки, ляльки та ін.) тощо.

3.2. Обладнання навчального психологічного кабінету. Робочі місця учнів (дітей) і практичного психолога (соціального педагога) обладнуються відповідно до вимог наукової організації праці, ергономіки, з дотриманням правил техніки безпеки. Вони обладнуються з урахуванням специфіки діяльності кабінету:

- психодіагностична робота, викладання навчальних курсів, психологічна просвіта учасників навчально-виховного процесу. Робочі місця учнів (дітей) - столи, які зручно переміщувати по кабінету, з шаф найбільш зручними є секції, що мають пересувні полицьки і напівполицьки;
- психологічні тренінги, практикуми, розвантаження, психотерапія. Приміщення устатковується 10-15 м² якими кріслами з високими підголовниками і вмонтованими в них гніздами для підключення індивідуальних навушників, килимом для підлоги, природно-декоративними елементами (рослини, акваріуми, фонтани) тощо.

Навчальний психологічний кабінет багатопрофільного використання може обладнуватись і іншим устаткуванням, виходячи із специфіки діяльності та функціонального призначення.

3.3. Психологічний кабінет оснащується комплектами підручників по класам (групам), навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, затверджених навчальних програм, фахових періодичних видань (журнали «Практична психологія та соціальна робота», «Журнал для батьків», «Обдарована дитина» та ін.), тестових методик, бланків, допоміжних матеріалів.

3.4. Облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету навчальних закладів здійснюється в установленому порядку.

4. Матеріали та документація кабінету

Матеріали та документація психологічного кабінету розділяється за категоріями:

1. Нормативно-правова.
2. Навчально-методична.
3. Довідково-інформаційна.
4. Обліково-статистична.
5. Для службового використання.

До нормативно-правових документів належать: закони України, постанови Верховної Ради України. Кабінету Міністрів України, накази, розпорядження. Положення Міністерства освіти і науки України, управлінь (відділів) освіти і науки місцевих державних адміністрацій щодо діяльності психологічної служби системи освіти України.

До навчально-методичних матеріалів належать: підручники, навчально-методичні посібники, збірники методичних рекомендацій, навчальні програми (плани), фахові періодичні видання тощо.

До довідково-інформаційних матеріалів належать: матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, нарад, тематичні проспекти (буклети), доповіді, виступи на педрадах, навчально-тематичні плани роботи з учнями (дітьми), педагогічними працівниками, батьками тощо.

До обліково-статистичних документів належать: облік товарно-матеріальних цінностей психологічного кабінету, плани роботи практичного психолога (соціального педагога) на рік (місяць), форми статистичної звітності встановленого зразка тощо.

До матеріалів для службового використання належать: індивідуальні картки психолого-педагогічного діагностування, журнали індивідуальних консультацій, протоколи корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи, матеріали психолого-педагогічних консилиумів, тексти (ключі) тестових методик, опитувальники, анкети, бланки відповідей тощо.

Доступ до обліково-статистичних документів та документів для службового використання регулюється завідуючим психологічним кабінетом відповідно до положень Етичного кодексу психолога (за винятком офіційних звернень правоохоронних і судових органів).

Крім того, в психологічному кабінеті має бути наступна Інформація: - список телефонів (адреси) місцевих спеціалізованих центрів, служб, консультацій медико-психологічного профілю;

телефони (адреси) районного (міського), обласного центрів практичної психології і соціальної роботи (методистів-психологів).

5. Завідування психологічним кабінетом

5.1. Завідування психологічним кабінетом покладається керівником навчального закладу на практичного

- психолога (соціального педагога).
- 5.2. Завідуючий кабінетом несе відповідальність за зміст роботи психологічного кабінету, планування діяльності та ведення документації, зберігання та правильне використання обладнання та інших матеріальних цінностей.
  - 5.3. До обов'язків завідуючого психологічним кабінетом входить: систематичне поповнення та удосконалення навчально-матеріальної бази кабінету, забезпечення роботи технічних засобів, дотримання правил санітарії та гігієни, протипожежної безпеки і поводження з електричними приладами.
  - 5.4. За завідування психологічним кабінетом здійснюється доплата згідно з законодавством України.

НАКАЗ

**(Затверджено Міністерством освіти і науки України
від 20 квітня 2003 р за № 330)**

Про затвердження Положення про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України

Відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України (наказ Міністерства освіти України від 03.05.99 р. № 127, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 30.12.99 р. за № 922(4215), Типового положення про центри практичної психології і соціальної роботи (наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2000 р. № 385), Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (наказ Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000р. № 522, зареєстровано у Міністерстві юстиції України 26.12.2000р. за номером № 946(5167) та з метою забезпечення експертизи психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про експертизу психологічного соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України (додається).
2. Директору Інституту психології ім. Г.С. Костюка Академії педагогічних наук України (Максименко С.Д., за згодою), директору Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (Панок В.Г.) до 30.12.2001 р. розробити критерії психологічного і соціологічного інструментарію.
3. Департаменту розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти (Романенко В.П.) спільно з Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи (Панок В.Г.) до 30.12.2004 року здійснити ревізію всього діагностичного, корекційного та психотерапевтичного інструментарію, що застосовуються фахівцями психологічної служби системи освіти.
4. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міськдержавних адміністрацій:
  - вжити організаційних заходів щодо здійснення експертизи діагностичних методик, психокорекційних, психотерапевтичних та реабілітаційних технік і технологій, соціологічних та соціально, психологічних опитувальників;
  - не допускати проведення тренінгів, обстежень та опитувань всіх учасників навчально-виховного процесу представниками сторонніх організацій без попередньої експертизи згідно з цим Положенням;
  - здійснювати експертизу психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах сторонніми організаціями, на умовах господарського розрахунку.
5. Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника міністра Огнев'юка В.О.

Міністр

В.Г. Кремінь

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ Міністерства
освіти і науки України
від 20.04 2001р. № 330

ПОЛОЖЕННЯ **про експертизу психологічного і соціологічного інструментарію,** **що застосовується в навчальних закладах** **Міністерства освіти і науки України**

1. Загальні положення
  - 1.1. Дане Положення визначає загальні завдання і основні організаційні засади здійснення експертизи психологічного і соціологічного інструментарію, що застосовується в навчальних закладах Міністерства освіти і науки України.

- 1.2. Експертизу психологічного і соціологічного інструментарію мають право здійснювати Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, республіканський (Автономна Республіка Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські, районні (міські) центри практичної психології і соціальної роботи (далі - Центри) та методисти, які відповідають за психологічну службу, (далі - методисти).
  - 1.3. Мета діяльності Центрів у даному напрямку полягає у забезпеченні експертизи, діагностичних методик, психокорекційних, психотерапевтичних та реабілітаційних технік і технологій, соціологічних та соціально-психологічних опитувальників, що застосовуються в дошкільних, усіх типах загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти.
  - 1.4. При проведенні експертизи Центри керуються законодавчими та нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, а також цим Положенням та затвердженими у встановленому порядку критеріями експертизи.
  - 1.5. Контроль за діяльністю Центрів по проведенню експертизи здається на Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти та Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та на місцеві органи управління освітою.
2. Основні завдання і функції
- 2.1. Завданнями Центрів є:
    - організація та здійснення експертизи діагностичних метода психокорекційних, психотерапевтичних та реабілітаційних технік технологій, що застосовуються у психологічному супроводі навчально-виховного процесу;
    - підготовка висновків про можливість індивідуальних і групових обстежень дітей та учнів, учителів і батьків, проведення соціологічних та соціально-психологічних опитувань у навчальних закладах;
    - визначення відповідності здійснення психологічної діяльності в навчальних закладах системи освіти державним вимогам.
  - 2.2. Центри відповідно до покладених на них завдань:
    - координують і здійснюють проведення експертизи матеріалів або діяльності психологічного змісту;
    - складають календарні плани проведення експертизи та доводять їх до відома організацій (фізичних осіб), що отримують дозвіл на право здійснення психологічної діяльності;
    - за наслідками експертизи надають дозвіл на здійснення психологічної діяльності;
    - розглядають апеляції за фактами порушення процедури проведення експертизи;
    - готують у межах своєї компетенції пропозиції та зауваження з питань процедури психологічної експертизи;
    - надають консультативні послуги і здійснюють методичне супроводження матеріалів експертизи;
    - сприяють розвитку міжнародного, міжгалузевого обміну інформацією та досвідом у психологічній сфері;
    - інформують громадськість та зацікавлені організації про результати експертизи.
3. Компетенція, права та обов'язки
- 3.1. До компетенції Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи відноситься:
    - експертиза психодіагностичних методик;
    - сертифікація психокорекційних, психотерапевтичних, і психотренінгових методик, методів та технологій;
    - експертиза авторського або вдосконаленого класичного інструментарію;
    - експертиза і надання дозволу на проведення соціологічних та соціально-психологічних досліджень щодо стану освіти в Україні в цілому» або окремої її області;
    - рецензування психологічних, психолого-педагогічних новацій, які проводяться у масштабах України, відповідного регіону чи області;
    - рецензування навчально-методичних матеріалів соціально-психологічного змісту, розрахованих для практичних психологів, соціальних педагогів, вихователів, учителів, батьків;
    - розгляд діагностично складних і конфліктних випадків на підставі документів, поданих обласними Центрами, навчальними закладами, організаціями, фізичними особами (висновок Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи є остаточним);
    - надання консультативної, організаційної і методичної допомоги обласним Центрам;
    - організація підвищення кваліфікації спеціалістів та експертів обласних Центрів.
  - 3.2. До компетенції республіканського (Автономна Республіка Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських Центрів відносяться:
    - експертиза психодіагностичних методик;
    - експертиза і надання дозволу на проведення соціологічних та соціально-психологічних досліджень, результати яких будуть поширюватись на район (місто), або декілька районів області;
    - рецензування психологічних, психолого-педагогічних новацій, які проводяться у масштабах району (міста), або декількох районів області;
    - рецензування навчально-методичних матеріалів соціально-психологічного змісту, розрахованих на усіх учасників навчально-виховного процесу, які поширюються на район (місто), або декілька районів області;
    - розгляд конфліктних випадків на підставі документів, поданих районними (міськими) центрами

практичної психології і соціальної роботи (методистами), навчальними закладами, організаціями, фізичними особами.

3.3 До компетенції районних (міських) Центрів (методистів) вноситься:

- експертиза і надання дозволу на проведення соціологічних та соціально-психологічних досліджень, результати яких будуть поширюватись на один або декілька навчальних закладів;
- рецензування психологічних, психолого-педагогічних новацій, які ідуться у масштабах одного або декількох навчальних закладів;
- рецензування навчально-методичних матеріалів соціального-психологічного змісту, розрахованих на усіх учасників навчально-виховного процесу, які поширюються на один або декілька навчальних закладів.
- розгляд конфліктних випадків на підставі документів, поданих практичними психологами (соціальними педагогами), навчальними закладами, організаціями, фізичними особами.

3.4. Центри мають право:

- залучати в установленому порядку фахівців у якості експертів до розгляду питань, що належать до їх компетенції, а також до проведення консультацій та експертизи;
- повертати матеріали на доопрацювання;
- запрошувати на свої засідання відповідальних працівників міністерств, відомств, підприємств, наукових установ, керівників і спеціалістів навчальних закладів освіти та їх підрозділів;
- отримувати під час проведення експертизи документацію, іншу інформацію щодо психологічної діяльності юридичних і фізичних осіб;
- приймати рішення щодо призупинення дії дозволу або його анулювання у разі невиконання або порушення організацією (особою) умов впровадження психологічної діяльності, подання недостовірної інформації тощо.
- проводити комплексну психологічну експертизу по запити державних та громадських установ, зокрема, правоохоронних, судових органів та адвокатури стосовно фактів заподіяння морально-психологічної шкоди юридичним та фізичним особам і оцінки розмірів такої шкоди;
- надавати науково-інформаційну та методичну допомогу психологам, що працюють в інших галузях;
- проводити консультації, навчальні семінари, тренінги тощо;
- надавати платні психологічні послуги.

3.5. Центри зобов'язані:

- забезпечити об'єктивність і достовірність результатів психологічної експертизи;
- належним чином оформляти документи з експертизи, забезпечити їх розгляд у встановлені терміни;
- виконувати роботу компетентно, дотримуючись вимог діючого законодавства, відповідних нормативно-правових актів та даного Положення;
- дотримуватись конфіденційності процесу експертизи та одержаної при цьому інформації стосовно діяльності навчального закладу (організації);
- повідомляти вищестоящі організації про всі істотні перешкоди, що мали місце при проведенні психологічної експертизи.

3.6. Експерти повинні володіти необхідними знаннями та навичкам з таких питань:

- державних вимог (стандартів) у галузі практичної психології соціальної роботи, інших нормативно-правових актів, на відповідність яких проводиться експертиза;
- порядку і змісту роботи на різних етапах психологічної експертизи;
- формування матеріалів психологічної експертизи, підготовки обґрунтованих висновків і підсумкових документів експертизи.

4. Рішення Центрів

- 4.1. Засідання Центрів з питань психологічної експертизи проводяться потребою, але не рідше, ніж один раз на півроку.
- 4.2. Засідання проводяться під керівництвом директорів (завідуючих) Центрів (методистів) і набирають чинності, якщо у них взяло участь не менше половини їх складу.
- 4.3. Рішення засідань Центрів приймаються відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх.
- 4.4. Рішення Центрів оформляються протоколами, які зберігаються на правах архівних документів, за підписом директорів (завідуючих) та відповідальних секретарів.
- 4.5. Навчальні заклади освіти (організації, фізичні особи) за результатами експертизи отримують у встановленому порядку рішення Центрів (додаток 1) або відповідні сертифікати на право здійснення психологічної діяльності (додаток 2) терміном від 3 до 5 років.
- 4.6. Рішення Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи є обов'язковим для виконання усіма ланками психологічної служби системи освіти України.
- 4.7. Рішення республіканського (Автономна Республіка Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських Центрів (у межах своєї компетенції) є обов'язковим для виконання районними (міськими) Центрами (методистами).
- 4.8. Рішення районних (міських) Центрів, методистів (у межах своєї компетенції) є обов'язковими для виконання практичними психологами та соціальними педагогами дошкільних, усіх типів загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти

5. Фінансово-господарська діяльність

- 5.1. Відшкодування витрат, пов'язаних з проведенням психологічної експертизи, здійснюється на підставі

договору (додаток 3) з навчальними радами освіти (організаціями, особами), на вимогу яких проводиться експертиза, за попередньо складеними кошторисами (додаток 4). Кошти за проведення психологічної експертизи перераховуються на окремий рахунок центрів практичної психології і соціальної роботи на умовах попередньої оплати.

- 5.2. Терміни роботи експертних груп на місцях визначаються календарним планом проведення експертизи (додаток 5), але не більше 5-ти робочих днів.
- 5.3. За особами, які залучаються до роботи у якості експертів, на час проведення психологічної експертизи зберігається середня заробітна плата за основним місцем роботи.
- 5.4. Директори (завідуючі) Центрів, методисти за рахунок коштів отриманих за проведення психологічної експертизи, а також добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, можуть встановлювати заохочувала виплати для осіб, які залучаються до роботи у експертних групах.

Директор Українського НМЦ
практичної психології і соціальної роботи

В.Г. Панок

Додаток 1

Міністерство освіти і науки України
(Управління освіти _____ обласної державної адміністрації)

РІШЕННЯ

Українського науково-методичного (регіонального)
центру практичної психології і соціальної роботи
від « _____ » _____ 200_ р., протокол № _____

Директор центру

_____ (підпис)

_____ (прізвище, і., п\б)

Секретар

_____ (підпис)

_____ (прізвище, і., п\б)

М.П.

Додаток 2

Міністерство освіти і науки України
(Управління освіти _____ обласної державної адміністрації)

СЕРТИФІКАТ

Український науково-методичний (регіональний) центр практичної психології і соціальної роботи надає дозвіл

(назва навчального закладу, організації, прізвище, і., п\б фізичної особи) на здійснення наступної психологічної діяльності:

Діяльність поширюється на: _____
(територія, навчальні заклади тощо)

Сертифікат діє до « _____ » _____ 200_ р.

Протокол № _____ від « _____ » _____ 200_ р.

Директор центру

_____ (підпис)

_____ (прізвище, і., п\б)

Секретар

_____ (підпис)

_____ (прізвище, і., п\б)

М.П.

Додаток 3

ДОГОВІР № _____
від «_____» _____ 200__ р.

на проведення психологічної експертизи
Український науково-методичний (регіональний) центр практичної психології і соціальної роботи (у подальшому - Виконавець) в особі директора центру

_____ (прізвище, і., п\б)
який діє на підставі Положення, з одного боку і _____
(назва навчального закладу, організації, прізвище, і., п\б фізичної особи)
(у подальшому - Замовник) в особі _____
(посада, прізвище, і., п\б)

який діє на підставі _____, з другого боку,
(Статуту, Положення)
уклали між собою договір про наступне:

1. Предмет договору.

1.1. Замовник доручає, а Виконавець проводить психологічну експертизу

_____ (тематика експертизи)

1.2. Терміни виконання основних етапів експертизи визначаються календарним планом (додається), який є невід'ємною частиною цього Договору

2. Вартість робіт та порядок розрахунків.

2.1. За проведення психологічної експертизи згідно з договором Замовник перераховує Виконавцю відповідно до планової калькуляції кошторисної вартості робіт (додається), яка є невід'ємною частиною цього договору

_____ (сума в грн.) (з ПДВ _____, чи без ПДВ згідно з п. 3.2.9. З Закону України «Про податок на додану вартість»).

2.2. Результатом завершеної роботи по експертизі психологічного і соціологічного інструментарію є рішення або сертифікат Українського науково-методичного (регіонального) центру практичної психології соціальної роботи.

3. Відповідальність сторін.

3.1. Умови даного договору мають однакову зобов'язувальну силу для сторін і можуть бути змінені за взаємною згодою.

3.2. Усі суперечки між сторонами розв'язуються згідно з чинним законодавством України.

4. Інші умови.

4.1. Договір набирає чинності з моменту підписання сторонами договору.

4.2 _____

5. Юридичні адреси і банківські реквізити сторін.

Замовник: _____

Виконавець: _____

Договір складено у двох примірниках, що мають однакову юридичну силу, по одному для кожної із сторін.

6. Підписи сторін.

Виконавець: _____

Замовник: _____

М.П.

М.П.

Додаток 4

ПЛАНОВА КАЛЬКУЛЯЦІЯ
кошторисної вартості робіт по експертизі

_____ (тематика експертизи)

_____ (назва навчального закладу, організації, прізвище, і., п\б фізичної особи)

№п\п	Статті витрат	Сума (грн.)
1.	Фонд заробітної плати	
2.	Нарахування на заробітну плату	
3.	Витрати на службові відрядження	
4.	Канцтовари та витратні матеріали	
5.	Послуги зв'язку	
6.	Інші витрати	
7.	ПДВ	
	Всього витрат:	

Виконавець:
Керівник

Замовник:
Керівник

Гол. бухгалтер

Гол. бухгалтер

М.П.

М.П.

Примітка: розрахунок заробітної плати експертів проводиться за третьою строчкою ставок погодинної оплати праці.

Додаток 5

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН
проведення психологічної експертизи

(тематика експертизи)

(назва навчального закладу, організації, прізвище, і., п\б фізичної особи)

№ №п\п	Назва етапу психологічної експертизи	Термін виконання (початок-завершення)	Розрахункова вартість робіт за етап
1.			
2.			
3.			
	Всього:		

Виконавець:

Замовник:

М.П.

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАКАЗ
м. Київ

27 грудня 2005 р.

№ 767

Про затвердження умов проведення
всеукраїнського конкурсу «Кращий
працівник психологічної служби системи освіти»

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 12.05. 2004 р. № 386 «Про виконання рішення колегії Міністерства освіти і науки України» з питання «Про стан і перспективи розвитку психологічної служби системи освіти України» та з метою удосконалення фахової майстерності практичних психологів та соціальних педагогів, популяризації психолого-педагогічних здобутків,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити умови проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» (додається).
2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій вжити організаційних заходів для щорічного проведення першого і другого туру всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти».
3. Директору Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (Панок В.Г.) щороку до 1 жовтня представляти на затвердження Міністерству освіти і науки України склад центрального оргкомітету конкурсу та фахових журі.
4. Перший всеукраїнський конкурс «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» провести у 2006-2007 навчальному році.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Першого заступника Міністра Жебровського Б.М.

Міністр

С.М. Ніколаєнко

УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ
всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник
психологічної служби системи освіти»

1. Всеукраїнський конкурс «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» є одним із заходів реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») і проводиться відповідно до Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 11.08.1995 р. № 638 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 900 від 14.09.2005 р.) з метою виявлення і підтримання творчої праці практичних психологів та соціальних педагогів, підвищення їхньої професійної майстерності, популяризації психолого-педагогічних здобутків.

Конкурс проводиться за двома фахами: «практичний психолог року» та «соціальний педагог року».

Завданнями конкурсу є:

- піднесення ролі практичного психолога та соціального педагога у навчальних закладах і підвищення престижності цих професій;
- привернення уваги громадськості, органів влади до проблем освіти та психологічної служби зокрема;
- сприяння творчим психолого-педагогічним пошукам, удосконаленню фахової майстерності працівників психологічної служби;
- поширення передового психолого-педагогічного досвіду;
- забезпечення незалежної експертної оцінки педагогічної діяльності практичних психологів та соціальних педагогів.

2. Всеукраїнський конкурс «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» проводить Міністерство освіти і науки України разом з Академією педагогічних наук України, Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи, Товариством психологів України.

Міністерство освіти і науки України за поданням зазначених організацій затверджує щороку до 1 жовтня склад центрального оргкомітету конкурсу та фахові журі.

3. Центральний оргкомітет конкурсу визначає фах, з якого проводиться конкурс у поточному навчальному році, встановлює критерії відбору поданих на конкурс матеріалів, умови та порядок проведення заключної частини конкурсу і не пізніше як за місяць до початку першого туру забезпечує їх доведення до відома психолого-педагогічної громадськості.

4. Всеукраїнський конкурс «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» проводиться щороку у три тури:

перший	районний (міський)	грудень
другий	республіканський в Автономній Республіці Крим, обласний, Київський та Севастопольський міські	лютий
третій	заключний, проводиться поетапно: відбірковий фінальний	березень квітень

Кожен тур конкурсу складається з двох етапів:

заочний - аналіз творчих робіт учасників, вивчення матеріалів з досвіду роботи, аналіз супровідних документів та ін.;

очний - проведення конкурсів, демонстрація прийомів роботи, анкетування тощо.

5. Для проведення першого і другого туру утворюються на місцях оргкомітети конкурсу і журі з кожного фаху.

Склад районного (міського) оргкомітету конкурсу і журі затверджується районним (міським) відділом (управлінням) освіти за поданням районного (міського) центру практичної психології і соціальної роботи або методиста, який відповідає за психологічну службу, відповідного методичного кабінету та фахових асоціацій практичних психологів та соціальних педагогів (за їх наявності).

Склад оргкомітету і журі конкурсу в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві і Севастополі затверджується відповідним органом управління освітою за поданням регіонального центру практичної психології і соціальної роботи та фахових асоціацій працівників психологічної служби (за їх наявності).

6. Всеукраїнський конкурс «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» проводиться на добровільних засадах. У конкурсі беруть участь практичні психологи, соціальні педагоги дошкільних загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів, а також методисти центрів практичної психології і соціальної роботи за основним місцем роботи, які мають стаж роботи за фахом не менше 5 років.

7. Для участі в конкурсі претендент подає районному (міському) оргкомітету такі матеріали:

заяву про бажання брати участь у конкурсі «Кращий працівник психологічної служби системи освіти»;

резюме з указанням освіти, закладу, який закінчив, стажу і місць роботи, іншою доцільною інформацією;

опис власного досвіду, що розкриває оригінальність психолого-педагогічних ідей, методів, технологій; аналіз результатів праці тощо.

За бажанням претендент може подати оргкомітету й інші матеріали (в тому числі відгуки наукових установ, фахових асоціацій тощо), що глибше розкривають його творчі здобутки.

8. До участі в кожному наступному турі допускаються переможці попереднього туру з кожного фаху, на яких оргкомітет подає матеріали, перелічені в пункті 7 цього Положення.

Якщо перший чи другий тур в окремих регіонах не проводився, бажуючі взяти участь у третьому турі можуть надіслати до центрального оргкомітету матеріали, зазначені у пункті 7 цього Положення.

9. Центральний оргкомітет конкурсу приймає заяви з необхідними матеріалами з 1 до 10 березня поточного року.

За результатами відбіркового етапу претендентам надсилаються запрошення для подальшої участі в конкурсі. Фінальний етап третього туру конкурсу проводиться у другій половині квітня поточного року.

10. На відбіркового етапі третього туру визначаються учасники фінального етапу конкурсу (не більш, як 12 осіб з кожного фаху).

На фінальному етапі третього туру визначаються переможець та лауреати конкурсу з кожного фаху.

10.1. На підставі висновків фахових журі центральний оргкомітет в установленому порядку вносить пропозиції щодо нагородження переможців конкурсу нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України (наказ від 11. 07. 2005 р. № 402 «Про затвердження положень про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства освіти і науки України»).

10.2. Переможці конкурсу нагороджуються грошовими преміями кожний у розмірі 5 тис. грн.; лауреати, які посіли друге та третє місця з кожного фаху, - по 3 і 2 тис. грн. відповідно.

10.3. Переможці, лауреати та учасники третього туру конкурсу нагороджуються дипломами, цінними подарунками центрального оргкомітету у межах встановленого кошторису, а також можуть бути представлені до державних нагород і відомчих заохочувальних відзнак.

11. Фінансові витрати на підготовку і проведення першого і другого туру всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» проводяться за рахунок місцевих бюджетів, на організацію третього туру і забезпечення нагородження його переможців – за рахунок асигнувань Державного бюджету.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ПСИХОЛОГА

На I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в м. Києві прийнято Етичний кодекс психолога. Цей нормативний акт є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної діяльності психологів України, здійснюваної залежно від спеціалізації та сфери інтересів.

Даний Кодекс являє собою сукупність етичних норм, прав, поведінки, що склалися у психологічному співтоваристві й регулюють його життєдіяльність. Об'єктом досліджень і впливу психологів є внутрішній світ особистості, тому їхні контакти з іншими людьми повинні бути теплими, доброзичливими, цілющими.

Етичний кодекс сприяє більш успішному здійсненню психологами своєї професійної діяльності. Зокрема, шкільним і вузівським психологам допомагає у підвищенні ефективності навчання і виховання учнів та студентів; психологам у галузі охорони здоров'я - у виконанні функцій, пов'язаних з профілактикою захворювань, лікуванням, реабілітацією пацієнтів; психологам у сфері державного управління - у психологічному забезпеченні загального і галузевого управління.

Заснована Товариством психологів України Комісія з етики провадить роботу, спрямовану на правильне тлумачення психологами Етичного кодексу, здійснює контроль за його додержанням, забезпечує формування у психологів сприйняття цього Кодексу як зобов'язання перед громадськістю, як одного з важливих актів чинного законодавства.

I. Відповідальність

1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.

1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

1.3. Психологи повинні утримуватись від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканності особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

1.4. На психологів покладається відповідальність за надійну використання методів та програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, у тому числі і тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.

1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу.

II. Компетентність

2.1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції. У разі неспосильності завдання психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт з професіоналами, що можуть надати адекватну допомогу.

2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України. У тих випадках, коли психологічні методики лише проходять випробування (з дозволу

контрольних органів Товариства), психологи, проводячи експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевіраних методів і технічних пристроїв або про свій недостатній рівень оволодіння ними.

2.3. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або містить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої, матеріальної вигоди недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик, а психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.

2.4. Психолог прагне до адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості і визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання обов'язків) можуть бути показником професійної непридатності і мають якомога швидше коригуватись та розв'язуватись психологом.

III. Захист інтересів клієнта

3.1. Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з важкими психічними розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм; обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво. Психологи римуються від непотрібних лікувань клієнта.

3.2. Психологи, вступаючи у контакт з особами, для яких він є обов'язково-примусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці навколишніх або самого клієнта.

3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них.

3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються про терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність з психолога знімається, якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність клієнта на себе.

3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У тих випадках, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзамінувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом в іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.

3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведенню діагностичної, консультаційної і корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не повинно бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього.

3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам, піклувальникам) реальний стан справ.

3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог повинен чітко і однозначно формулювати висновок, так, щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.

3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті (висновку) психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня, що відзначається цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, вказуватися межі здійснених досліджень, характер виявлених симптомів - постійний чи тимчасовий.

3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваному про поставлений діагноз і методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані; він не може приховувати людини, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати цей обов'язок незалежно від посадової субординації.

IV. Конфіденційність

4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності у всьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми не є значними для клієнта та інших людей. І психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу.

Конфіденційності можна не додержуватись, якщо клієнт просить або погоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.

4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис на магнітну стрічку і відеоплівку, фотографування і занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюється лише за згодою учасників.

4.3. Психолог зобов'язаний оберегти професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності клієнта (наприклад, під час навчання, в

публікаціях). Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані; на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.

4.4. Документація роботи психологів повинна вмещувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має включатися доступ сторонніх осіб. У тих же випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта і попередити про міру відповідальності за недодержання конфіденційності.

4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясовує, чи потрібно зберігати матеріали (також і інформацію, занесену до комп'ютера). В разі потреби психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.

4.6. Психолог інформує клієнтів про правила додержання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.

4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває суті і призначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам).

V. Етичні правила психологічних досліджень

5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов: визначення об'єкта дослідження; чітке і однозначне формулювання його мети і завдань; встановлення контингенту обстежуваних; прогнозування можливостей використання одержаних результатів (наприклад, оцінювання перспективи професійної успішності, формування спільного колективу, психологічного втручання тощо). Психолог самостійно вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами максимальної ефективності та наукової обґрунтованості.

5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам в діяльності непрофесіоналів, котрі допомагають у роботі, але не озайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджуваних. Психолог несе відповідальність за правильне і доступне роз'яснення непрофесіоналам суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовується принцип, аналогічний принципу презумпції невинності у судочинстві. Вина психолога в порушенні Етичного кодексу повинна бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників дослідження. Такі відомості можуть бути розкриті після завершення експериментальної програми.

5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитись від участі в дослідженні. Коли ж попри це вони дають згоду взяти участь у експерименті, психолог має переконатися в тому, що таке рішення прийнято незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, опікунів, піклувальників, які наполягають пройти обстеження).

VI. Кваліфікована пропаганда психології

6.1. Психологи інформують науковців, учителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних таким чином, щоб не дискредитувати професію психолога і психологію як науково-практичний комплекс.

6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або реклами. Вміщуючи у засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професійну кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. В рекламному проспекті не може йтися про суми гонорару, не додаються гарантії, не перелічуються здобутки і успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог повинен брати професійну участь у навчальних програмах для населення, однак він має право робити це лише за умови, якщо вони виключають сумнівні методи і неефективні процедури.

6.3. Поради психолога у засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилань на конкретні факти і ситуації, щоб не допустити розголошення конфіденційної інформації. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, в яких наводяться з ілюстративною метою клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи чи організації. Методики публікуються лише у формі, яка дає змогу зберегти їх валідність та надійність.

VII. Професійна кооперація

7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, виймає повагу до наукових шкіл і напрямів. Психолог цінує професійну компетентність, високу культуру та ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тих

же випадках, коли критика на адресу члена Товариства виявляється суб'єктивною, упередженою, він має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи критики.

7.2. Психолог не може застосовувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності і привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутим під час своєї професійної юності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальність за клієнта, лиш переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передає у розпорядження колег тільки надійні й валідизовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Всі професійні взаємовідносини будуються на основі Закону про авторські права.

7.5. У вирішенні спірних питань психолог керується положенням даного Етичного кодексу. Арбітром може бути Комісія з етики товариства психологів України.

7.6. За порушення чинного законодавства, Статуту Товариства психологів та Етичного кодексу на психолога можуть бути накладені Комісією з етики такі стягнення:

- попередження;
- догана;
- виключення з членів Товариства.

У разі виявлення порушень психологами, які не є членами Товариства, Комісія з етики звертається до інших громадських організацій чи державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів до винного.

7.7. Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або З'їздом Товариства психологів.

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС СПЕЦІАЛІСТІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи (соціальних працівників і соціальних педагогів) України - це документ, який націлює на здійснення соціальної роботи в багатьох функціональних сферах із метою розвитку потенціалу та можливостей особистості, а також і задоволення людських потреб.

В Етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи України визначено положення, які є для фахівців принциповими орієнтирами з питань професійної діяльності, виконання службових обов'язків, організації взаємодії з клієнтами. У документі визначено шляхи розв'язання моральних проблем та прийняття найбільш адекватного професійного рішення в етичних питаннях.

В основу Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України покладений вітчизняний досвід і міжнародні етичні принципи й стандарти соціальної роботи, що визначені на загальних зборах Міжнародної Федерації соціальних працівників (IFSW ум. Коломбо (Шрі-Ланка) 6-8 липня 1994 р.

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України містить:

- етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи (перелік базових етичних ідей і традицій, що стають підґрунтям для прийняття етичного рішення в соціальній роботі);
- норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи (основа професійної діяльності).

1. Етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи

1.1. Поважання гідності кожної людини. Кожна людина є неповторною та унікальною, що необхідно враховувати соціальним працівникам, не допускаючи жодного прояву зневаги до особистості. Кожна людина має право на самореалізацію, яка не призводить до порушення подібних прав інших людей. Соціальна робота є несумісною з прямим чи опосередкованим примусом клієнтів до будь-яких дій, навіть на користь клієнта або його близького соціального оточення.

1.2. Пріоритетність інтересів клієнтів. Спеціалісти із соціальної роботи спрямовують усі свої зусилля, знання та навички на допомогу окремим громадянам, сім'ям, групам, спільнотам та громадам для їх удосконалення, а також з метою розв'язання виниклих конфліктів та подолання їх наслідків.

1.3. Толерантність. Спеціалісти із соціальної роботи є толерантними до різних емоційних проявів клієнтів, мають належний рівень професійно: підготовки, за будь-яких обставин зберігають рівновагу, терпимість. Спеціалісти із соціальної роботи приймають проблеми й обставини клієнтів незалежно від їхнього способу життя, поведінки, соціального й національного походження, статі тощо.

1.4. Довіра та взаємодія у вирішенні проблем клієнта. Спеціаліст із соціальної роботи співпрацюють з клієнтами, намагаючись розв'язувати будь-які завдання, з якими вони стикаються, найкращим чином з метою задоволення інтересів клієнтів. Спеціалісти із соціальної роботи сприяють добровільній участі клієнтів у процесі надання соціальної послуги. Спеціалісти із соціальної роботи мають сприяти максимальній самостійності клієнтів у розв'язанні їхніх соціальних проблем та в діях у відповідних соціальних ситуаціях. Спеціалісти із соціальної роботи створюють доброзичливу атмосферу спілкування з клієнтом. Довіра до спеціаліста із соціальної роботи є необхідною умовою результативної соціальної діяльності.

1.5. Доступність послуг. Спеціалісти із соціальної роботи надають допомогу кожному, хто звертається до них за захистом, підтримкою, консультацією або порадою без будь-якої дискримінації на підставі статі, віку, фізичних або розумових обмежень, соціальної чи расової приналежності, віросповідання, мови, політичних поглядів, сексуальної орієнтації.

1.6. Конфіденційність. Спеціалісти із соціальної роботи в будь-якій соціальній ситуації інформують клієнтів про те, як забезпечується конфіденційність, для чого вона необхідна, а також про обмеження щодо її дотримання. Обов'язок спеціалістів із соціальної роботи бути конфіденційними, що виключає можливість розголошення будь-яких відомостей про клієнтів, за винятком тих випадків, коли це робиться з їхньої згоди чи у встановленому законом порядку.

1.7. Дотримання норм професійної етики. Спеціалісти із соціальної роботи сприяють формуванню та реалізації заходів у межах соціальної політики, забезпечення благополуччя людини, спільноти, громади, несуть відповідальність за розвиток та дотримання професійних норм у розв'язанні практичних завдань соціальної роботи.

2. Норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи

Норми етичної поведінки спеціалістів із соціальної роботи є основою їхньої професійної діяльності згідно із загальнолюдськими цінностями та етичними принципами соціальної роботи.

2.1. Етична поведінка стосовно професії

- 2.1.1. Дотримуватися Етичного кодексу, діяти відповідно до принципів і норм етичної поведінки.
- 2.1.2. Підвищувати якість та ефективність соціальних послуг, розвивати професіоналізм соціальної роботи, залучаючи волонтерів (добровільних помічників) до виконання посилюючих для них завдань.
- 2.1.3. Нессти відповідальність за клієнтів у рамках обмежень, встановлених етичними положеннями цього кодексу.
- 2.1.4. Визначати і з'ясовувати характер та причини індивідуальних, сімейних, групових соціальних проблем, проблем територіальної громади та глобальних соціальних проблем.
- 2.1.5. Підвищувати статус соціальної та соціально-педагогічної роботи.
- 2.1.6. Стимулювати розробку та впровадження соціальних технологій, методів, методик, програм, що спрямовані на покращення якості життя людини, сім'ї, групи людей, громади, спільноти та суспільства.
- 2.1.7. Визнавати пріоритети професійної відповідальності над власними інтересами.
- 2.1.8. Роз'яснювати призначення, цілі та завдання професійної соціальної та соціально-педагогічної роботи.

2.2. Етична поведінка стосовно колег

- 2.2.1. Визнавати різні точки зору й форми практичного досвіду колег по соціальній роботі та інших фахівців, висловлювати критичні зауваження та пропозиції лаконічно й коректно.
- 2.2.2. Піддавати конструктивному аналізу професійні дії колег, теоретичні та методичні засади їхньої професійної діяльності.
- 2.2.3. Створювати та систематично використовувати можливості, умови для обміну знаннями, досвідом і поглядами з колегами по соціальній роботі, фахівцями інших галузей, волонтерами з метою вдосконалення власної практики роботи та збагачення інтелектуальних ресурсів професійної групи.
- 2.2.4. Підтримувати діяльність легалізованих професійних об'єднань та асоціацій у довільній формі індивідуальної участі та відповідно до вимог чинного законодавства.
- 2.2.5. Відстоювати професійну честь і гідність своїх колег, не допускати упередженої критики на їхню адресу та щодо професії взагалі.
- 2.2.6. Звертати увагу відповідних організацій на будь-які порушення положень цього Кодексу в межах і поза межами посадових обов'язків.

2.3. Етична поведінка стосовно клієнтів

- 2.3.1. Поважати особистість клієнта і гарантувати захист його гідності та прав незалежно від походження, статі, віку та внеску в суспільний і соціальний розвиток.
- 2.3.2. Намагатися зрозуміти кожного клієнта, з'ясовувати всі чинники щодо виниклої проблеми, пропонувати оптимальні види професійної діяльності або соціальної послуги.
- 2.3.3. Безпека клієнтів є першою умовою здійснення діяльності спеціалістів із соціальної роботи.
- 2.3.4. Допомогати всім клієнтам рівною мірою, брати на себе відповідальність за свої особисті дії.
- 2.3.5. Підтримувати право клієнта на взаємодію, яка ґрунтується на довірі, співчутті та збереженні конфіденційності.
- 2.3.6. Клієнти мають право на зміну власних переконань і уподобань без будь-якого тиску з боку соціальних працівників (крім соціальних ситуацій, коли клієнти не усвідомлюють небезпеки для самих себе та близького соціального оточення).
- 2.3.7. Визнавати і поважати наміри, відповідальність клієнтів щодо прийнятого рішення.
- 2.3.8. Якщо неможливо надати відповідну соціальну послугу, спеціалісти із соціальної роботи зобов'язані повідомити про це клієнтів таким чином, щоб залишити за ними право на свободу дій.

2.4. Етична поведінка стосовно взаємодіючих організацій

- 2.4.1. Співпрацювати з тими установами та організаціями, наміри й діяльність яких спрямовані на надання соціальних послуг, використовувати досвід їх роботи як ресурсну можливість для підвищення якості допомоги клієнтам.
- 2.4.2. Підтримувати та популяризувати партнерські стосунки між організаціями, що здійснюють соціальну діяльність у громаді, в суспільстві.
- 2.4.3. Забезпечувати професійну звітність перед клієнтами та громадськістю стосовно ефективності й продуктивності роботи шляхом періодичних публічних оглядів якості, результативності та ефективності послуг, що надаються.

**УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

01032, м. Київ, бульвар Т.Шевченка. 27-А, кімн.305
Тел. (044) 246-54-59.

27 листопада 2000 р.

№ 109

Міністру освіти Автономної Республіки Крим начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій

На численні запити з місць щодо тривалості робочою тижня практичних психологів (соціальних педагогів) дошкільних, усіх типів загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи повідомляє наступне

Статтями 21 (Психологічна служба в системі освіти) та 22 (Соціально-педагогічний патронаж) Закону України «Про освіту» визначено, що за своїм статусом практичні психологи і соціальні педагоги належать до педагогічних працівників.

Ставки заробітної плати вчителів, викладачів та інших педагогічних працівників виплачуються за кількість годин педагогічної (викладацької роботи, перелічених у підпунктах «а»-«з»; пункту 64 «Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти (наказ Міносвіти України від 15.04.93 р № 102).

Оскільки даною інструкцією визначено, що ставка заробітної плати лише практичних психологів спеціальних загальноосвітніх шкіл і шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, виплачується за 20 годин педагогічної роботи на тиждень, то ставка заробітної плати практичних психологів (соціальних педагогів) усіх інших навчальних закладів виплачується за 40 годин роботи на тиждень.

Наказами Міністерства освіти України від 20.10.95 р № 295 р та від 07.12.95. р. № 339 затверджені нормативи чисельності та норми часу на роботи, що виконуються практичними психологами (соціальними педагогами) системи освіти Дані норми часу, розроблені та апробовані Національним центром продуктивності Міністерства праці України, передбачають 50% робочого часу практичних психологів і соціальних педагогів (як учителів та викладачів) на підготовку до основних видів діяльності, обробку результатів та оформлення висновків, планування і звітність.

Тому пунктом 4.8 Положення про психологічну службу системи освіти України (наказ Міносвіти України від 03.05.99 р. № 127, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30.12.99 р. за № 922\4215) за погодженням з Міністерством праці та соціальної політики. Міністерством фінансів України визначено, що тривалість робочого тижня практичного психолога (соціального педагога) - 40 годин. Але із них 20 год. відводиться для роботи безпосередньо у навчальному закладі (психодіагностична, консультативна, корекційно-відновлювальна та розвивальна робота, психологічна просвіта та навчальна діяльність), а 20 год. відводиться на підготовку до проведення соціально-психологічних заходів, обробку результатів досліджень, оформлення висновків, планування та звітність. Дані роботи практичний психолог (соціальний педагог) має право виконувати за межами навчального закладу (в бібліотеці в навчально-методичних та наукових центрах, вдома).

Оскільки тривалість робочого тижня працівника психологічної служби 40 годин, то і 20 год., що відводяться для роботи безпосередньо у навчальному закладі, і 20 год, що можуть проводитись за межами закладу освіти, повинні бути відображені у плані роботи практичного психолога (соціального педагога) на місяць та у статистичному звіті згідно з нормативами часу на основні види роботи (додатки 4,5,6 до листа Міністерства освіти і науки України від 27.08.2000 р № 1 9-352 – дивись вище)

Директор центру

В.Г Панок

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

№ 1/9-165 від 04.04.05

Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим,
начальникам управлінь освіти і науки обласних,
Київської та Севастопольської міських
державних адміністрацій

На чисельні запити з місць щодо можливості працювати практичними психологами та соціальними педагогами дошкільних навчальних закладів фахівців за спеціальністю 2110 Міністерство освіти і науки України повідомляє: диплом про закінчення вищого навчального закладу за спеціальністю 2110 «Педагогіка і психологія (дошкільника)» дає право особі, яка його отримала, працювати практичним психологом або соціальним педагогом в усіх типах дошкільних навчальних закладів, оскільки навчальний план цієї спеціальності відповідає кваліфікаційним вимогам практичного психолога та соціального педагога дошкільного навчального закладу.

Кваліфікаційна категорія практичних психологів та соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів (спеціаліст, спеціаліст II, I, вищої категорії) встановлюється чи підтверджується за результатами їхньої атестації відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників (наказ Міністерства освіти і науки України від 20.08.93 р. № 310 зі змінами і доповненнями) та листа Міністерства освіти і науки України від 13.12.2001 р. № 1/9-439 «Про атестацію практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів та центрів практичної психології і соціальної роботи».

Заступник Міністра

В.О. Огнев'юк

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
від 26 квітня 2003 р. № 632
Київ

Про реалізацію статті 54 Закону України «Про освіту»
та статті 48 Закону України «Про вищу освіту»

Відповідно до статті 54 Закону України «Про освіту» (1060-12), статті 48 Закону України «Про вищу освіту» (2984-14) Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити перелік кваліфікаційних категорій і педагогічних знань педагогічних працівників, що додається.
2. Надати Міністерству освіти і науки право визначити порядок присвоєння кваліфікаційних категорій і педагогічних знань педагогічних працівників.

Прем'єр-міністр України

В. Янукович

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 26 квітня 2003 р. № 632

ПЕРЕЛІК
кваліфікаційних категорій і педагогічних знань
педагогічних працівників

Кваліфікаційні категорії педагогічних працівників

Спеціаліст вищої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст другої категорії, спеціаліст.

Педагогічні звання педагогічних працівників.

Викладач-методист, учитель-методист, вихователь-методист, педагог-організатор-методист, старший вожатий – методист, практичний психолог – методист, керівник гуртка – методист, старший викладач, старший учитель, старший вихователь, майстер виробничого навчання I категорії, майстер виробничого навчання II категорії.

Педагогічні звання педагога-організатора – методиста, керівника гуртка – методист, практичного психолога – методиста, присвоюються з 1 вересня 2005 року.

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

01032, м. Київ, бульвар Т.Шевченка, 27-А, кімн.305
Тел. (044) 246-54-59.

Оплата праці

Інструкція про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти (наказ Міністерства Освіти України від 15.04.1999р. № 102).

Про впорядкування умов оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери (постанова Кабінету міністрів України від 07.02.2001р. № 134).

Ставки заробітної плати практичним психологам (соціальним педагогам) установлюються керівниками закладів та установ освіти при тарифікації за наслідками атестації. Їх розмір передбачено у додатку № 5 до наказу Міносвіти і науки України № 161, зі змінами.

Ставки заробітної плати зазначеним працівникам збільшуються:

- на 0,65 мінімальної заробітної плати, якщо вони працюють з учнями, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку, або тривалого лікування (пп. «в» п. 28 Інструкції № 102);
- на 0,5 мінімальної заробітної плати за роботу в гімназії, ліцеї, коледжі, гімназії-інтернаті, ліцеї-інтернаті (пп. «б» п. 28 Інструкції);
- на 0,4 мінімальної заробітної плати за роботу в інтернатах загального типу, інтернатах-ліцеях, інтернатах-гімназіях, училищах фізичної культури (пп. «в» п. 29 Інструкції).

Ставки заробітної плати особам, які мають почесні звання «заслужений», збільшуються на 20%, за науковий ступінь доктора наук - на 25%, кандидата наук - на 15% (п. 3 Постанови Кабінету міністрів України № 134).

Ставки заробітної плати зазначеним працівникам підвищуються, якщо їх діяльність за профілем збігається з наявним почесним званням чи науковим ступенем (пп. «а», «в» п. 3 Постанови Кабінету міністрів України № 134).

При наявності педагогічного звання вчителя-методиста ставка підвищується на 0,53 мінімальної заробітної плати, за звання старшого вчителя - на 0,33 мінімальної заробітної плати.

Оплата викладацької роботи

Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій (наказ Міністерства праці України від 28.06.1993р. № 43)

Практичним психологам (соціальним педагогам) дозволяється займатися викладацькою роботою в навчальних закладах згідно з п. 91 Інструкції, тобто 12 годин на тиждень, якщо така робота проводиться за основним місцем роботи, або 9 годин - якщо за сумісництвом (наказ Міністерства праці України № 43). При цьому викладацька робота в межах 240 годин на рік (6 годин на тиждень) сумісництвом не вважається (п. 6 Переліку наказу № 43).

Це дає право керівнику навчального закладу (установи) за місцем основної роботи дозволяти практичним психологам (соціальним педагогам) виконувати викладацьку роботу в даному обсязі в основний робочий час з виплатою заробітної плати за кожним місцем роботи.

Керівник навчального закладу (установи), даючи дозвіл на викладацьку роботу практичному психологу (соціальному педагогу), повинен визначити час її виконання, особливо час проведення навчальної роботи за межами 240 годин на рік (6 годин на тиждень). Зазначеним працівникам згідно з п. 91 Інструкції за години викладацької роботи оплата проводиться понад основний посадовий оклад (ставку) у порядку, передбаченому щодо учителів (за тарифікацією).

Особи, які працюють на умовах погодинної оплати праці і не ведуть занять під час канікул, оплату за цей час не отримують.

Надання допомоги на оздоровлення, премій, винагород, надбавок і доплат

Порядок виплати надбавок за вислугу років педагогічним та науково-педагогічним працівникам навчальних закладів і установ освіти (постанова Кабінету міністрів від 31.01.2001р. № 78).

Практичні психологи та соціальні педагоги, як педагогічні працівники, мають право на отримання надбавки за вислугу років, щорічної грошової винагороди за сумлінну працю і зразкове виконання службових обов'язків, а також допомоги на оздоровлення відповідно до ст.57 Закону України «Про освіту».

Преміювання практичних психологів (соціальних педагогів), виплата їм щорічної грошової винагороди за сумлінну працю і зразкове виконання службових обов'язків та інших доплат, надбавок і винагород здійснюються відповідно до положень, що затверджені в навчальному закладі (установі) та передбачені у колективному договорі.

Винагорода за сумлінну працю, допомога на оздоровлення проводиться цим працівникам лише за основним місцем роботи.

Практичні психологи та соціальні педагоги мають право виходу на пенсію за вислугу років відповідно до Постанови Кабінету міністрів України № 1436.

**ПОСТАНОВА
КАБІNETУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ**

Від 14.05.1997

№ 346

Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним, педагогічним, науково-педагогічним працівникам освіти та науковим працівникам.

Відповідно до частини шостої статті 6 Закону України «Про відпустки» Кабінет Міністрів України **ПОСТАНОВЛЯЄ:**

1. Затвердити Порядок надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним, педагогічним, науково-педагогічним працівникам освіти та науковим працівникам (додається).

2. Міністерству праці разом з Міністерством освіти та Міністерством у справах науки і технологій давати роз'яснення щодо застосування цієї постанови.

Прем'єр-міністр

П. Лазаренко

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постановою Кабінету
Міністрів України
від 14.05.1997р. № 346

ПОРЯДОК
надання щорічної основної відпустки тривалістю
до 56 календарних днів керівним, педагогічним,
науково-педагогічним працівникам освіти та науковим працівникам

1. Право на щорічну основну відпустку мають керівні, педагогічні, науково-педагогічні працівники ревіти та наукові працівники, які перебувають у трудових відносинах з установами, організаціями, підприємствами (далі - установи) незалежно від форм власності та їх галузевої належності.

2. Право керівних, педагогічних, науково-педагогічних (крім тих, що працюють у закладах Освіти) та наукових працівників на щорічну основну відпустку повної тривалості у перший рік роботи настає після закінчення шести місяців безперервної роботи в установі.

За другий та наступні роки роботи відпустка надається згідно з графіками, які затверджуються власником установи або уповноваженим ним органом за погодженням з профспілковим чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом.

Керівним педагогічним, науковим і науково-педагогічним працівникам закладів освіти щорічна основна відпустка повної тривалості, визначеної в додатку до цього Порядку, у перший та наступні роки надається у період літніх канікул незалежно від часу прийняття їх на роботу. Графік надання відпусток педагогічним працівникам складається з урахуванням можливості проведення регулярних консультацій для учнів, складання іспитів якими перенесено на осінь.

Керівним, педагогічним, науковим і науково-педагогічним працівникам закладів освіти у разі необхідності санаторно-курортного лікування. Щорічна основна відпустка або її частина може надаватися протягом навчального року, якщо це передбачено колективним договором.

Особам, які працюють в установі на умовах неповного робочого часу, у тому числі особам, які перебувають, у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, надається щорічна основна відпустка повної тривалості.

3. Керівникам установ щорічна основна відпустка надається за погодженням з вищестоящим органом управління.

4. Перенесення щорічної основної відпустки, поділ її на частини та відкликання з відпустки провадиться відповідно до умов, передбачених статтями 11 та 12 Закону України «Про відпустки». Педагогічним і науково-педагогічним працівникам невикористана частина щорічної основної відпустки, за умови її поділу, повинна бути надана, як правило, в період літніх канікул, а в окремих випадках, передбачених колективним договором, в інший канікулярний період.

5. За бажанням керівних, педагогічних, науково-педагогічних працівників освіти та наукових працівників частина щорічної основної відпустки, якщо вона надається за 1996-1997 і наступні робочі роки, замінюється грошовою компенсацією за можливості забезпечення їх у відповідний період роботою. При цьому тривалість наданої працівникові щорічної основної відпустки не повинна бути менша ніж 24 календарних дні.

6. У разі звільнення керівних, педагогічних, науково-педагогічних працівників освіти та наукових працівників їм виплачується грошова компенсація за всі не використані ними дні щорічної основної відпустки.

У разі звільнення керівних, педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників закладів освіти, які до звільнення пропрацювали не менш як 10 місяців, грошова компенсація виплачується за не використані ними дні щорічної основної відпустки з розрахунку повної її тривалості, а особам, які до звільнення пропрацювали менш як 10 місяців - пропорційно до відпрацьованого ними часу (з розрахунку тривалості щорічної основної відпустки за кожний відпрацьований місяць 5,6; 4,2 і 2,8 календарних днів за тривалості щорічної основної відпустки відповідно 56, 42 і 28 календарних днів).

ТРИВАЛІСТЬ
щорічної основної відпустки керівним, педагогічним,
науково-педагогічним працівникам освіти та науковим працівникам

Посада	Тривалість щорічної основної відпустки, календарні дні
1. Дошкільні заклади освіти	
1.1 Дитячі ясла-садки, дитячі садки (у тому числі інтернатного типу), дитячі ясла	
Завідувач, вихователь-методист, вихователь, інструктор з фізкультури, музичний керівник, практичний психолог, соціальний педагог	42
Вчитель-дефектолог, учитель-логопед	56
1.2 Дитячі будинки, дошкільні заклади компенсуючого типу для дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку	
Директор	56
Завідувач ¹	56
Заступник директора з навчально-виховної (виховної) роботи	56
Вихователь	56
Старший вихователь	56
Вихователь-методист ¹	56
Вчителі (усіх спеціальностей)	56
Інструктор з праці	56
Інструктор слухового кабінету	56
Інструктор з фізкультури ¹	56
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи ¹	56
Музичний керівник	56
Практичний психолог*	56
Соціальний педагог	56
2. Позашкільні заклади освіти	
Директор	28
Заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи	28
Акомпаніатор	28
Вихователь	28
Екскурсовод	28
Завідувач відділу, лабораторії, кабінету	28
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи	42
Концертмейстер	28
Культурний організатор	42
Методист	28
Педагог-організатор	28
Практичний психолог	42
Соціальний педагог	42
Старший вожатий	28
Художній керівник	28
3. Середні заклади освіти, заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації	
Директор ³	56
Заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної), навчально-виробничої роботи ³	56
Акомпаніатор	28
Вихователь (крім вихователів інтернатів при школах) ³	56
Вихователь інтернату при школі	42
Вчителі (усіх спеціальностей) ³	56
Інструктор слухового кабінету	56
Інструктор з праці	56
Інструктор з фізкультури середніх закладів освіти	28
Інструктор з фізкультури в закладах освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації	56
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи в середніх закладах освіти	42
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи в закладах освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги і реабілітації	56
Майстер виробничого навчання	28
Педагог-організатор	28
Помічник директора з режиму	30
Практичний психолог ³	56
Соціальний педагог ³	56
Старший вожатий ³	56
Старший вихователь ³	56
Старший черговий з режиму	30
Черговий з режиму	30
4. Вищі заклади освіти, заклади післядипломної освіти, професійно-технічні заклади освіти	
Ректор, директор, завідувач, директор (завідувач) філіалу, проректор (заступник директора), вчений секретар, декан факультету, завідувач відділення, аспірантури (інтернатури, ординатури), докторантури, виробничої практики, що не виконують педагогічної роботи в цьому навчальному закладі	28
Ректор, директор, завідувач, директор (завідувач) філіалу, проректор (заступник директора), діяльність якого безпосередньо пов'язана з навчально-виховним або науковим процесом, вчений секретар, декан факультету,	56

завідувач відділення, аспірантури (інтернатури, ординатури), докторантури, виробничої практики ⁴ , що одночасно виконують в цьому навчальному закладі педагогічну роботу обсягом не менш як 1/3 відповідної річної норми	
Акомпаніатор	28
Викладач	56
Вихователь	28
Завідувач (начальник) навчально-методичного (навчального) кабінету, відділу, лабораторії	28
Завідувач (начальник) навчально-виробничої (навчальної) майстерні	28
Керівник гуртка, студії, секції, інших форм гурткової роботи	42
Керівник фізичного виховання	56
Концертмейстер	56
Майстер виробничого навчання	28
Методист	28
Науково-педагогічний працівник	56
Практичний психолог	56
Старший майстер	28
5. Навчально-методичні (методичні) кабінети (центри)	
Директор, завідувач, начальник	42
Завідувач лабораторії (кабінету)	42
Заступник директора (завідувача, начальника), діяльність якого безпосередньо пов'язана з організацією навчальної (наукової, методичної) роботи	42
Методист	42
6. Інші заклади Освіти	
Завідувач логопедичного пункту	42
Завідувач психолого-медико-педагогічної консультації	28
Консультант психолого-медико-педагогічної консультації	28
Завідувач інтернату при школі	28
Методист з складання кінопрограм фільмотеки	28
Завідувач фільмотеки, заочного відділення школи, навчально-консультаційного пункту	28
7. Науково-дослідні та інші наукові установи і організації. Науково-дослідні та наукові підрозділи установ, організацій, підприємств	
Керівник, заступник керівника і наукової роботи, вчений секретар, керівник структурного наукового підрозділу, що займаються самостійно або у різноманітних організаційних формах науково-дослідною та іншою науковою діяльністю, науковий (головний, провідний, старший) співробітник Національної академії наук, що мають науковий ступінь:	
доктора наук,	56
кандидата наук	42
без наукового ступеня	28
Інші наукові працівники незалежно від наявності наукового ступеня	28
Керівник, заступник керівника у науковій роботі, вчений секретар, керівник структурного наукового підрозділу, що займаються самостійно або у різноманітних організаційних формах науково-дослідною та іншою науковою діяльністю, науковий співробітник, інші наукові працівники галузевих науково-дослідних та інших галузевих наукових установ і організацій з також науково-дослідним та наукових підрозділів установ, організацій, підприємств.	28

Примітка:

¹Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається відповідній категорії працівників дошкільних закладів загального типу, якщо вони обслуговують групи, в яких не менш як 50 відсотків дітей, що потребують корекції фізичного і психічного розвитку, або якщо в цих закладах укомплектовано не менш як 50 відсотків таких груп.

²Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається вихователям, які працюють повний робочий день з групами дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку у дошкільних закладах, зазначених у підпункті І.І.

³Щорічна основна відпустка зазначеної тривалості надається також відповідним категоріям працівників та викладачам і концертмейстерам середніх спеціальних художніх і музичних шкіл, шкіл естетичного виховання дітей.

**ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІНИ
ДО ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ВІД 13 БЕРЕЗНЯ 2002р. №279**

Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002р. №1435

Кабінет Міністрів України постановляє:

- В абзаці першому пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002р. №279 «Про підвищення розмірів пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» (Офіційний вісник України, 2002р., №11, ст.513) слово «непрацюючих» виключити.
- Ця постанова набирає чинності з 1 жовтня 2002 року.

Прем'єр-міністр України

А.КІНАХ

**ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН
ДО ПЕРЕЛІКУ ЗАКЛАДІВ І УСТАНОВ ОСВІТИ, ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
І ПОСАД, РОБОТА НА ЯКИХ ДАЄ ПРАВО
НА ПЕНСІЮ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ**

Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002р. №1436

Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Внести до Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993р. №909 (ЗП України, 1994р., №4, ст.70), зміни, що додаються.
2. Ця постанова набирає чинності з дня її опублікування.

Прем'єр-міністр України

А.КІНАХ

**ДОДАТОК
до постанови Кабінету Міністрів України
від 26 вересня 2002р. №1436**

**ЗМІНИ,
що вносяться до Переліку закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад,
робота на яких дає право на пенсію за вислугу років**

1. Розділ «1. Освіта» викласти у такій редакції:

Загальноосвітні навчальні заклади, військові загальноосвітні навчальні заклади, музичні і художні школи	учителі, логопеди, вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, викладачі, сурдопедагоги, тифлопедагоги, вихователі, завідуючі та інструктори слухових кабінетів, директори, завідуючі, їх заступники з навчально-виховної (навчальної, виховної), навчально-виробничої частини або роботи з виробничого навчання, завідуючі навчальною і навчально-виховною частиною, соціальні педагоги (організатори позакласної та позашкільної виховної роботи з дітьми), практичні психологи, педагоги-організатори, майстри виробничого навчання, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Міжшкільні навчально-виробничі комбінати	директори, заступники директорів з навчально-виховної (навчальної, виховної, навчально-виробничої) роботи, вчителі, майстри виробничого навчання, практичні психологи, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Дитячі будинки, дитячі трудові та виховно-трудова колонії, дитячі приймальні пункти і приймальники-розподільники для неповнолітніх, логопедичні пункти і стаціонари, школи-клініки	директори, завідуючі, їх заступники з навчально-виховної частини або роботи, вчителі, вихователі, сурдопедагоги, тифлопедагоги, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, майстри виробничого навчання, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації, професійно-технічні навчальні заклади	директори, їх заступники з навчально-виховної (навчальної, виховної, навчально-виробничої) роботи, старші майстри виробничого навчання, майстри виробничого навчання, викладачі, практичні психологи, соціальні педагоги, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Дошкільні навчальні заклади всіх типів	завідуючі, вихователі-методисти, вихователі, музичні керівники, вчителі-дефектологи, вчителі-логопеди, практичні психологи
Позашкільні навчальні заклади	директори, їх заступники з навчально-виховної, навчальної, виховної роботи, завідуючі відділами (лабораторіями, кабінетами), художні керівники, керівники гуртків, секцій, студій та інших форм гурткової роботи
Бібліотеки	завідуючі, бібліотекарі
Дитячі клініки, поліклініки, лікарні, санаторії, диспансери,	учителі, вихователі, логопеди, сурдопедагоги, тифлопедагоги

будинки дитини, дитячі відділення в лікарнях, санаторіях, диспансерах і установах для виконання покарань	
--	--

2. У примітках до Переліку:

1) доповнити приміткою такого змісту:

- «Лікарі та середній медичний персонал (незалежно від найменування посад), які працюють у навчальних закладах і установах, перелічених у розділі «1. Освіта», відносяться до числа осіб, що мають право на пенсію за вислугу років»;

2) примітку 2 після слів «незалежно від» доповнити словами «форми власності або»;

3) примітку 3 після слова «законодавства» доповнити словами «в тому числі на посаді старшої піонервожатої».

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

02.07.2009 N 616

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
23 липня 2009 р.
за N 687/16703

Про внесення змін до Положення про психологічну службу системи освіти України

Відповідно до статей 21, 22 Закону України "Про освіту" (1060-12) та з метою підвищення ефективності функціонування психологічної служби системи освіти України Н А К А З У Ю:

1. Унести зміни до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.99 N 127 (з0922-99), зареєстрованого в Мін'юсті 30.12.99 за N 922/4215, виклавши його у новій редакції, що додається.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій вжити організаційних заходів щодо підвищення ефективності функціонування усіх ланок психологічної служби згідно з новою редакцією Положення про психологічну службу системи освіти України.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Полянського П.Б.

4. Наказ набирає чинності через 10 днів після його реєстрації в Міністерстві юстиції України.

Міністр І.О.Вакарчук

ПОГОДЖЕНО:

Заступник Міністра фінансів
України В.М.Матвійчук

Перший заступник Міністра праці
та соціальної політики України П.Розенко

Президент Академії
педагогічних наук України В.Г.Кремень

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
України
03.05.1999 N 127
(з0922-99)
(у редакції наказу
Міністерства освіти і науки
України
від 02.07.2009 N 616)

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
23 липня 2009 р.

ПОЛОЖЕННЯ

про психологічну службу системи освіти України

I. Загальні положення

1.1. Психологічна служба в системі освіти - це сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці у сфері практичної психології і соціальної педагогіки: практичні психологи, соціальні педагоги, методисти, директори (завідувачі) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби. Основною метою діяльності психологічної служби є психологічне забезпечення та підвищення ефективності педагогічного процесу, захист психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників: вихованців, учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників. Соціально-педагогічний патронаж спрямований на надання соціально-педагогічної допомоги соціально незахищеним категоріям вихованців, учнів і студентів з метою подолання ними життєвих труднощів та підвищення їхнього соціального статусу.

1.2. Психологічна служба забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку вихованців, учнів і студентів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку та самовиховання, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів.

1.3. Психологічна служба у своїй діяльності керується Конституцією України (254к/96-ВР), Законами України "Про освіту" (1060-12), "Про загальну середню освіту" (651-14), "Про професійно-технічну освіту" (103/98-ВР), "Про вищу освіту" (2984-14), "Про позашкільну освіту" (1841-14), "Про дошкільну освіту" (2628-14), іншими нормативно-правовими актами та цим Положенням.

1.4. Діяльність психологічної служби в системі освіти України забезпечується практичними психологами, соціальними педагогами, методистами та директорами (завідувачами) навчально-методичних кабінетів (центрів). За своїм статусом працівники психологічної служби належать до педагогічних працівників і відповідно до чинного законодавства користуються всіма правами і гарантіями, передбаченими для них.

1.5. Психологічна служба співпрацює з органами охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, сім'ї, молоді та спорту, внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, а також громадськими організаціями.

1.6. Це Положення визначає основні завдання, зміст діяльності, структуру, управління і фінансування психологічної служби системи освіти України в цілому.

1.7. Посади практичних психологів і соціальних педагогів уводяться в штатні розписи навчальних закладів і установ освіти за умови наявності спеціалістів з фаховою освітою в межах коштів, передбачених єдиним кошторисом витрат відповідно до нормативів чисельності практичних психологів і соціальних педагогів, згідно з додатком.

II. Основні завдання психологічної служби

2.1. Основні завдання психологічної служби системи освіти України полягають у:
сприянні повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів, студентів на кожному віковому етапі, створенні умов для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку;
забезпеченні індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого-педагогічного вивчення;
профілактиці і корекції відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів, студентів.

2.2. Основними видами діяльності психологічної служби є:
діагностика - психологічне обстеження вихованців, учнів, студентів, їхніх груп та колективів, моніторинг змісту і умов індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів, визначення причин, що ускладнюють їх розвиток та навчання;
корекція - здійснення психолого-медико-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психофізичному та інтелектуальному розвитку і поведінці, схильності до залежностей та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи;
реабілітація - надання психолого-педагогічної допомоги вихованцям, учням, студентам, які перебувають у кризовій ситуації (постраждали від соціальних, техногенних, природних катастроф, перенесли тяжкі хвороби, стреси, переселення, зазнали насильства тощо), з метою адаптації до умов навчання і життєдіяльності;
профілактика - своєчасне попередження відхилень у

психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі;
прогностика - розробка і застосування моделей поведінки групи та особистості у різних умовах, проектування змісту і напрямів індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів і складання на цій основі життєвих планів, визначення тенденцій розвитку груп та міжгрупових відносин.

2.3. Психологічна служба системи освіти України функціонує на трьох рівнях:

науковому, на якому вивчає закономірності психічного розвитку і формування особистості вихованця, учня, студента з метою розробки методів і методик професійного застосування психологічних знань;
прикладному, на якому здійснює соціально-психологічне забезпечення процесу навчання і виховання, включаючи розробку навчальних програм, підручників, професійну підготовку і підвищення кваліфікації фахівців;
практичному, на якому забезпечує безпосередню роботу практичних психологів, соціальних педагогів у навчальних закладах.

2.4. Діяльність психологічної служби включає такі основні напрями:

консультативно-методична допомога всім учасникам навчально-виховного процесу з питань навчання, виховання і розвитку вихованців, учнів, студентів, допомога органам державного управління у плануванні освітньої діяльності;
просвітницько-пропагандистська робота з підвищення психологічної культури в навчальних закладах та у сім'ї;
превентивне виховання (через засоби масової інформації, під час навчальної діяльності в рамках навчальних програм або як окремого предмета), метою якого є формування у вихованців, учнів, студентів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я; профілактика алкоголізму, наркоманії, ВІЛ-інфекції і злочинності.

III. Структура та управління психологічною службою

3.1. Психологічна служба в системі освіти України складається з таких основних ланок:

Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи;
Навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти або методистів районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби;
підрозділів психологічної служби у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації;
практичних психологів і соціальних педагогів навчальних закладів усіх типів.

3.2. Науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти здійснює Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який діє на підставі статуту.

3.3. Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються місцевими органами виконавчої влади, підпорядковуються засновнику з усіх питань діяльності, а у частині науково-методичного забезпечення - Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти можуть створюватися як структурні підрозділи закладів післядипломної педагогічної освіти або при Міністерстві освіти і науки Автономної Республіки Крим, Головному управлінню освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управліннях освіти і науки обласних та Севастопольської міських державних адміністрацій, або як юридичні особи.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються, реорганізуються або ліквіднуються за погодженням з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи.

3.4. Районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти створюються місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти можуть функціонувати як структурні підрозділи районних (міських) методичних кабінетів (центрів) або як юридичні особи.

За неможливості створення районного (міського) навчально-методичного кабінету (центру) психологічної служби системи освіти до штатного розпису районного (міського) методичного кабінету (центру) вводиться посада методиста з психологічної служби.

Районний (міський) навчально-методичний кабінет (центр) психологічної служби системи освіти підпорядковується засновнику з усіх питань діяльності, а в частині науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби - навчально-методичному кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласним, Київському і Севастопольському міським навчально-методичним кабінетам (центрам) психологічної служби системи освіти.

3.5. Атестація працівників психологічної служби - практичних психологів, соціальних педагогів, методистів з психологічної служби, директорів (завідувачів) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти здійснюється відповідно до чинного законодавства.

3.6. Структура та штатний розпис навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти визначаються місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування відповідно до встановлених нормативів.

3.7. Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські, районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти здійснюють свою діяльність відповідно до статуту (якщо вони є юридичними особами) або положення (якщо вони є структурними підрозділами).

3.8. Призначення на посаду та звільнення з посади директора (завідувача) навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти здійснюються засновником за погодженням з Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи.

Призначення на посаду та звільнення з посади директора (завідувача) районного (міського) навчально-методичного кабінету (центру) психологічної служби системи освіти, методиста з психологічної служби районного (міського) методичного кабінету здійснюються засновником за погодженням з навчально-методичним кабінетом (центром) в Автономній Республіці Крим, обласним, Київським, Севастопольським міським навчально-методичним кабінетом (центром) психологічної служби системи освіти.

Призначення на посаду та звільнення з посади практичного психолога і соціального педагога закладу освіти здійснюються за погодженням з районним (міським) навчально-методичним кабінетом (центром) психологічної служби системи освіти або з методистом з психологічної служби районного (міського) методичного кабінету.

3.9. Структура та штатний розпис психологічної служби вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації визначаються вищим навчальним закладом та фінансуються за рахунок власних коштів цього навчального закладу.

Психологічна служба вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації підпорядковується керівнику або одному з його заступників, а у частині науково-методичного забезпечення - Українському науково-методичному центру практичної психології і соціальної роботи.

IV. Зміст діяльності психологічної служби

4.1. Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи є головною організацією психологічної служби системи освіти України, який здійснює організаційні, координаційні та науково-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної педагогіки.

До повноважень Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи належать: науково-методичне забезпечення психологічної служби системи

освіти України;
здійснення психометричного нагляду, забезпечення діяльності психометричної комісії, організація соціально-психологічної експертизи методів, методик, новацій у галузі освіти;
розробка методичних вимог до змісту діяльності психологічної служби, координація науково-прикладних досліджень та методичних розробок;
координація та науково-методичне керівництво діяльністю навчально-методичного кабінету (центру) в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського і Севастопольського міських, районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти або методистів районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби.

4.2. Навчально-методичні кабінети (центри), методисти є основними організаційно-методичними ланками психологічної служби системи освіти, які здійснюють організаційні, координувальні та навчально-методичні функції у галузі практичної психології і соціальної педагогіки.

Навчально-методичний кабінет (центр) в Автономній Республіці Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські, районні (міські) навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти, методисти районних (міських) методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти з психологічної служби: забезпечують діяльність психологічної служби освіти регіону; надають методичну, інформаційну підтримку практичним психологам, соціальним педагогам; беруть участь в організації підвищення кваліфікації спеціалістів психологічної служби, їх атестації та професійного зростання, кадровому забезпеченні психологічної служби; організовують діяльність методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів; координують науково-дослідні, практичні дослідження за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби; беруть участь в оцінці, прогнозуванні та формуванні освітньої політики в регіоні; впроваджують досягнення психологічної науки та передового досвіду.

Навчально-методичні кабінети (центри) психологічної служби системи освіти, методисти організовують діяльність "Телефонів довіри", кабінетів корекції кризових станів, психологічних (сімейних) консультацій, профільних консультаційних пунктів, реабілітаційних центрів залежно від соціально-психологічних потреб регіону.

4.3. Практичний психолог навчального закладу:

бере участь у здійсненні освітньої, виховної роботи, спрямованої на забезпечення всебічного індивідуального розвитку вихованців, учнів, студентів, збереження їх повноцінного психічного здоров'я;
проводить психолого-педагогічну діагностику готовності вихованця, учня, студента до навчання та сприяє їх адаптації до нових умов навчально-виховного процесу, допомагає у виборі навчального закладу згідно з рівнем психічного розвитку;
розробляє та впроваджує розвивальні, корекційні програми навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей вихованців, учнів, студентів;
сприяє вибору учнями і студентами професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готує учнів до свідомого життя; здійснює превентивне виховання, профілактику злочинності, алкоголізму і наркоманії, інших залежностей і шкідливих звичок серед підлітків;
проводить психологічну діагностику і психолого-педагогічну корекцію девіантної поведінки вихованців, учнів, студентів;
формує психологічну культуру вихованців, учнів, студентів, педагогів, батьків або осіб, які їх замінюють, консультує з питань психології, її практичного використання в організації навчально-виховного процесу.

4.4. Соціальний педагог навчального закладу:

вивчає та оцінює особливості діяльності і розвитку вихованців, учнів і студентів, мікроколективу (класу чи групи), шкільного, студентського колективу в цілому, молодіжних та дитячих громадських організацій; досліджує спрямованість впливу мікросередовища, особливостей сім'ї та сімейного виховання, позитивного виховного потенціалу соціального середовища та джерела негативного впливу на вихованців, учнів і студентів;
прогнозує на основі спостережень та досліджень посилення негативних чи позитивних сторін соціальної ситуації, що впливає на розвиток особистості вихованця, учня, студента чи групи; прогнозує результати навчально-виховного процесу з урахуванням найважливіших факторів становлення особистості;
дає рекомендації вихованцям, учням, студентам, батькам або

особам, які їх замінюють, вчителям, викладачам та іншим особам з питань соціальної педагогіки; надає необхідну консультативну соціально-педагогічну допомогу дитячим і молодіжним громадським організаціям, вихованцям, учням, студентам, які потребують піклування чи перебувають у складних життєвих обставинах; сприяє захисту прав вихованців, учнів і студентів, представляє їхні інтереси у службі у справах дітей, у правоохоронних та судових органах; бере участь у формуванні навичок дотримання норм та правил поведінки, ведення здорового способу життя, сприяє попередженню негативних явищ серед вихованців, учнів, студентів; надає соціальні послуги, спрямовані на задоволення соціальних потреб вихованців, учнів і студентів; здійснює соціально-педагогічний супровід навчально-виховного процесу, соціально-педагогічний патронаж соціально незахищених категорій вихованців, учнів і студентів; сприяє соціальному і професійному визначенню особистості, дає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію молоді.

4.5. Працівник психологічної служби повинен:

керуватися етичним кодексом психолога;
дотримуватися педагогічної етики, поважати гідність вихованців, учнів, студентів, захищати їх від будь-яких форм фізичного або психічного насильства;
будувати свою діяльність на основі доброзичливості, довіри у тісному співробітництві з усіма учасниками педагогічного процесу; пропагувати здоровий спосіб життя, підвищувати рівень психологічних знань педагогічних працівників і батьків або осіб, які їх замінюють;
зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих в процесі діагностики або корекційної роботи, якщо це може завдати шкоди вихованцеві, учню, студенту чи їх оточенню;
постійно підвищувати свій професійний рівень;
знати програмно-методичні матеріали і документи щодо обсягу, рівня знань, розвитку вихованців, учнів, студентів, вимоги державних стандартів до забезпечення навчально-виховного процесу, основні напрями і перспективи розвитку освіти, психолого-педагогічної науки.

4.6. Тривалість робочого тижня практичного психолога та соціального педагога визначається чинним законодавством з урахуванням типу навчального закладу.

V. Фінансування діяльності психологічної служби

5.1. Фінансування діяльності психологічної служби системи освіти та оплата праці практичних психологів і соціальних педагогів, працівників кабінетів (центрів), методистів здійснюється згідно з чинним законодавством.

5.2. Фінансування діяльності психологічної служби вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації (у тому числі оплати праці її працівників) здійснюється за рахунок власних коштів вищого навчального закладу.

5.3. Працівникам психологічної служби системи освіти надаються окремі приміщення (кабінети) для проведення діагностичної, навчальної, тренінгової, консультативної, розвивальної і корекційної роботи.

Директор Українського
науково-методичного центру
практичної психології
і соціальної роботи

В.Г.Панок

Додаток
до Положення
про психологічну службу
системи освіти України

НОРМАТИВИ
чисельності практичних психологів
і соціальних педагогів

Нормативи чисельності практичних психологів
дошкільних навчальних закладів

| Місто | Село (селище) |
-----+-----|

чисельність груп		максимальний		чисельність		максимальний	
норматив		груп		норматив			
чисельності				чисельності			
до 7	0,5	до 4		0,5			
7 і більше	0,75	4 і більше		0,75			
9 і більше	1,0	6 і більше		1,0			

Посади практичних психологів дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу та комбінованого типу, у яких є 2 і більше груп компенсуючого типу, дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу, дошкільних навчальних закладів (центрів розвитку дитини) вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів).

Нормативи чисельності практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
чисельність		максимальний	
учнів		норматив	
чисельності		чисельності	
до 499	0,5	до 99	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700	1,0	200 і більше	0,75
		300	1,0

Посади практичних психологів спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів), гімназій, ліцеїв, колегіумів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів, спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів), шкіл соціальної реабілітації, вечірніх (змінних) шкіл, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, позашкільних навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних навчальних закладів).
Посади соціальних педагогів дошкільних навчальних закладів (дитячих будинків) інтернатного типу та центрів розвитку дитини вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідного бюджету (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів).

Нормативи чисельності соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів

Місто		Село (селище)	
чисельність		максимальний	
учнів		норматив	
чисельності		чисельності	
до 499	0,5	До 99	0,25
500 і більше	0,75	100 і більше	0,5
700	1,0	200 і більше	0,75
		300	1,0

Посади соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), у тому числі навчально-реабілітаційних центрів, загальноосвітніх санаторних шкіл (шкіл-інтернатів), шкіл соціальної реабілітації, вечірніх (змінних) шкіл, професійно-технічних навчальних закладів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації вводяться з розрахунку не більше однієї ставки на навчальний заклад за рахунок коштів загального фонду відповідних бюджетів (для державних і комунальних

навчальних закладів).

У випадках, коли посади, перелічені в зазначених нормативах, не можуть забезпечити належне функціонування навчального закладу, за рахунок можливостей місцевого бюджету та інших джерел, передбачених чинним законодавством, можуть бути введені додаткові посади практичних психологів і соціальних педагогів.

Якщо посади практичних психологів та соціальних педагогів малокомплектних навчальних закладів передбачені у штатних розписах районних навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти, а не в навчальних закладах, то їхня чисельність розраховується за формулою:

Загальна чисельність учнів
малокомплектних навчальних закладів
----- = X,
100 учнів

де X - кількість ставок.